

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach

Materiały i Sprawozdania

**Biblioteka
bibliotekarz
– dla nauczyciela
i ucznia**

Tom VII

Kielce 2020

Redakcja

Robert Kardas

Redakcja merytoryczna

Dorota Parkita

Małgorzata Pronobis

Korekta

Magdalena Mularczyk

Redakcja techniczna**skład komputerowy i opracowanie graficzne**

Robert Kardas

ISBN 978-83-60666-61-6

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach

Kielce, ul. Jana Pawła II 5

tel. (41) 344-28-61; tel/fax (41) 344-62-01

www.pbw.kielce.pl

biblioteka@pbw.kielce.pl

Spis treści

Wstęp	5
<i>Urszula Salwa</i> <i>Dyrektor PBW Kielce</i>	
Wrzesień 1939 roku na Kielecczyźnie	9
<i>Tomasz Domański</i> <i>Delegatura IPN w Kielcach</i>	
80 lat temu wybuchła wojna	15
<i>Robert Wiśniewski</i> <i>PBW Kielce</i>	
Biblioterapia w staszowskiej bibliotece pedagogicznej.....	25
<i>Dorota Wójcik</i> <i>PBW Kielce, Filia Staszów</i>	
Działania Sieci współpracy bibliotekarzy powiatu koneckiego w latach 2014-2019	31
<i>Elżbieta Fitas</i> <i>PBW Kielce, Filia Końskie</i>	
W bibliotece wszystko gra	41
<i>Anna Knajder-Sowa</i> <i>PBW Kielce</i>	
W Klubie Czytających Rodzin książka uczy, bawi i wychowuje	57
<i>Barbara Pawelec</i> <i>PBW Kielce, Filia Ostrowiec Świętokrzyski</i>	
Teatrzyk kamishibai w bibliotece	67
<i>Justyna Polanowska</i> <i>PBW Kielce, Filia Ostrowiec Świętokrzyski</i>	

Pomysły na niestandardowe akcje w bibliotece	79
<i>Ewa Tarapata</i>	
<i>PBW Kielce, Filia Busko-Zdrój</i>	
Dobra zabawa z książkami Grzegorza Kasdepke	91
<i>Jadwiga Sosnowska</i>	
<i>PBW Kielce, Filia Jędrzejów</i>	
EDD 2019 – Stowarzyszenie „Stopniczanki” czyli splot tradycji i pasji	97
<i>Ewa Tarapata</i>	
<i>PBW Kielce, Filia Busko-Zdrój</i>	
Kampania wrześniowa 1939 r. – walka zbrojna w obronie niepodległości Polski – katalog wystawy	101
<i>Robert Wiśniewski, Edyta Smolińska, Robert Kardas</i>	
<i>PBW Kielce</i>	
Reklama w prasie przedwojennej – wystawa ze zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach, Kielce listopad 2019 – styczeń 2020	147
<i>Małgorzata Laliczyńska, Dorota Parkita, Elżbieta Woźniczka</i>	
<i>PBW Kielce</i>	

Urszula Salwa
Dyrektor PBW Kielce

Wstęp

Oddajemy do rąk Czytelników kolejną publikację, w której ujęto szereg inicjatyw podjętych przez nauczycieli-bibliotekarzy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach i Filii.

W naszą działalność na stałe wpisało się organizowanie spotkań, lekcji, wystaw i innych przedsięwzięć, które znalazły odzwierciedlenie w T. VII *Materiałów i Sprawozdań*. Staramy się realizować zadania wynikające z naszego Statutu, włączać się w realizację bieżących wytycznych Ministerstwa Oświaty, wdrażać innowacyjne metody oraz dostosowywać naszą pracę do zmieniających się potrzeb użytkowników.

Każda placówka oświatowa analizuje efekty swojej pracy i działalności. Zadajemy sobie ważne pytania, dzięki którym możemy stwierdzić, czy to co robimy i oferujemy, spełnia oczekiwania. W obecnej sytuacji poważnym problemem naszego społeczeństwa jest spadek czytelnictwa. Czy praca naszych nauczycieli-bibliotekarzy przekłada się na zwiększenie zainteresowania czytelnictwem i odwiedzinami w bibliotekach?

Dane statystyczne naszej placówki za 2018 i 2019 rok mówią o niewielkim wzroście rzeczywistych odwiedzin (0,14%). To niewiele, jednak aż o 1/4 wzrosła liczba użytkowników wirtualnych. Jest to z pewnością efekt obecności biblioteki w mediach społecznościowych – Facebook, Twitter. Nowo wprowadzony system biblioteczny SOWA również miał znaczenie w polepszeniu dostępności do zbiorów. W 2019 r. wzrosła o 16% liczba użytkowników korzystających w bi-

bliotece głównej i filiach z takich ofert bibliotecznych, jak: wystawy, konkursy, prelekcje, zajęcia biblioteczne i szkolenia. Jest to dla nas sygnał, że wysiłek jaki podejmujemy od lat, zaczyna być zauważalny i doceniany przez społeczność lokalną.

Obchody 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej w bibliotece głównej upamiętniliśmy spotkaniem z dr. Tomaszem Domańskim, który w interesującym wykładzie podzielił się wiedzą na temat *Września 1939 roku na Kielecczyźnie*. Artykuł Roberta Wiśniewskiego pt.: *80 lat temu wybuchła wojna* opisuje przebieg spotkania, akcentując prezentację umundurowania i uzbrojenia żołnierzy polskich z września 1939 r. Pisze o wyjątkowej wystawie, na której znalazły się m.in. eksponaty ze swoich zbiorów prywatnych. Rozdział ten zamyka *Kalendarium kampanii wrześniowej*.

Polecamy również artykuły, które odnoszą się do obszarów działalności bibliotekarskiej i oświatowej. Pierwszy z nich dotyczy biblioterapii, która cieszy się dużym zainteresowaniem, a jej rola w procesie edukacji i wychowania z każdym rokiem wzrasta.

Działania w tym obszarze podjęli m.in. bibliotekarze z Filii w Staszowie uczestnicząc w szkoleniach, a następnie organizując warsztaty w ramach Sieci współpracy nauczycieli bibliotekarzy. Zdobytą wiedzę wykorzystano do przygotowania i przeprowadzenia zajęć szczególnie dla młodszych dzieci, którym na przykładzie bajek terapeutycznych pokazano m.in. jak wyrażać swoje emocje, jaką moc mają słowa, jak akceptować inność.

Od wielu lat w naszej placówce rozwijana jest także sieć współpracy i samokształcenia bibliotekarzy bibliotek szkolnych. W poprzednich publikacjach informowaliśmy o swoich działaniach w ramach sieci. Temat ten powrócił, gdyż są one realizowane na bieżąco, a o swoich doświadczeniach w ramach współpracy z nauczycielami bibliotekarzami szkolnymi na przestrzeni wielu lat pisze kierowniczka Filii PBW w Końskich.

Ciekawą propozycją w pracy z czytelnikiem jest gra biblioteczna. Organizację i przebieg takiej gry opisuje Anna Knajder-Sowa w artykule *W bibliotece wszystko gra*. Warto zapoznać się z propozycją i przenieść pomysł na „własne podwórko”.

Większość bibliotek w Polsce boryka się z brakiem zainteresowania czytelnictwem, wystarczy sięgnąć po dane z Biblioteki Narodowej, by stwierdzić ten fakt. Nad tym problemem pochyla się całe środowisko bibliotekarskie i różnymi sposobami stara się zmienić tą sytuację.

Może pomogą Kluby Czytających Rodzin? To na pewno bardzo dobra inicjatywa, która może dać pozytywne efekty w kolejnych latach. Tak może się stać w Ostrowcu Świętokrzyskim, gdzie został założony taki klub.

Odwiedzając bibliotekę w Ostrowcu można uczestniczyć w innego rodzaju ciekawych zajęciach z wykorzystaniem teatrzyku kamishibai. Zrealizowany projekt edukacyjny oparty na teatrzyku wyobraźni pt.: „Podróże przedszkolaka z bajkami świata”, opisuje Justyna Polanowska.

Pomysł na niestandardowe akcje w bibliotece ma Filia w Busku-Zdroju. Proponuje swoim czytelnikom udział m.in. w Nocy Bibliotek, w projekcie czytelniczym „Książka uczy bawi i wychowuje”, „Podaruj wiersz”, zachęca do „Kącika wędrującej książki”, „Sleeveface - czyli ubierz się w książkę”.

Filia w Jędrzejowie promuje czytelnictwo w różnorodny sposób szczególnie zachęcając najmłodszych do głośnego czytania i dzielenia się wrażeniami po przeczytaniu tekstu. W swojej pracy z czytelnikami wykorzystuje książki autorstwa Grzegorza Kasdepke, które stanowią dobry materiał do pracy językowej z dziećmi oraz są inspiracją dla ich twórczości plastycznej.

Tegoroczną publikację zamykają artykuły o zorganizowanych w 2019 r. wystawach: katalog wspomnianej wcześniej ekspozycji pt.: „80 lat temu wybuchła wojna” oraz krótki przegląd wystawy „Reklama w prasie przedwojennej”, przygotowanej ze zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach.

Dziękuję Autorom i wszystkim, którzy przyczynili się do wydania tegorocznej publikacji a Czytelników zachęcam do dokładnego zapoznania się ze wszystkimi tekstami.

Historyczne podróże

*Tomasz Domański
Delegatura IPN w Kielcach*

Wrzesień 1939 roku na Kielecczyźnie

Kolejna rocznica niemiecko-sowieckiej agresji na Polskę skłania do refleksji nad obrazem Września 1939 r. na Kielecczyźnie. Polska wojna obronna w 1939 r. to zagadnienie niezwykle złożone, które rozpatrywać należy na wielu nakładających się wzajemnie płaszczyznach, dających obraz ówczesnej sytuacji, takich jak działania zbrojne, losy i postawy ludności polskiej (artykuł nie podejmuje postaw ludności żydowskiej i mniejszości niemieckiej) oraz zbrodnie popełnione przez formacje niemieckie na polskiej ludności cywilnej i jeńcach. Analiza powyższych zjawisk pozwala lepiej zrozumieć przebieg wydarzeń wojennych oraz późniejszą rzeczywistość okupacyjną.

W przededniu agresji niemieckiej społeczeństwo Kielecczyzny zachowywało jednoznacznie patriotyczną postawę. Powszechnie zakładano, że nie będą tutaj miały miejsca walki lądowe, toteż miejscowa ludność brała udział głównie w akcjach mających na celu zabezpieczenie przed niemieckim atakiem lotniczym – przygotowywaniu schronów przeciwlotniczych oraz terenów pod lotniska zapasowe. Jednocześnie dominowało przekonanie, wzmacniane akcją propagandową władz m.in. słynnym hasłem „Silni – zwarci – gotowi”, o sile polskiego oręża i niewątpliwym odparciu agresora. W związku z powyższym napaść niemiecka została przyjęta spokojnie.

Dość szybko jednak okazało się, że Wehrmacht posiada zdecydowaną przewagę nad armią polską. Wystarczy dodać, że kluczowy dla województwa kieleckiego odcinek frontu pod Częstochową znajdujący się na styku polskiej obrony pomiędzy Armią „Kraków” i Armią

„Łódź” (w jej skład wchodziła 2. Dywizja Piechoty (DP) „kielecka”) zabezpieczała licząca ponad 25 tys. żołnierzy 7. DP wspierana przez Wołyńską Brygadę Kawalerii. Tymczasem siły niemieckie na tym odcinku wynosiły ponad 70 tys. ludzi wzmocnione dodatkowymi jednostkami piechoty, a przede wszystkim czołgami, artylerią i 4. Dywizją Pancerną. Bohaterska postawa i pojedyncze sukcesy żołnierza polskiego m.in. w bitwie pod Mokrą 1-2 września, wobec biernej postawy Anglii i Francji, mimo wypowiedzenia wojny Niemcom, nie mogły zatrzymać naporu Wehrmachtu, którego zasadniczy zamiar taktyczny polegał na jak najszybszym dotarciu do Wisły, odcięciu dróg ewakuacyjnych i zniszczeniu zasadniczych sił polskich.

Wycofujące się znad granicy Wojsko Polskie, idące w ogólnym kierunku za Wisłę, mającej stanowić naturalną linię obrony oraz jednostki Odvodu Naczelnego Wodza – Armii „Prusy” (zgrupowanie południowe Odvodu: 36., 12., i 3. DP koncentrowały się odpowiednio w rejonie Końskich, Skarżyska-Kamiennej i Szydłowca) stoczyły na Kielecczyźnie szereg mniejszych i większych bitew i starć z oddziałami niemieckimi, zadając im niejednokrotnie duże straty w ludziach i sprzęcie, a przede wszystkim opóźniając realizację planów strategicznych. Do historii przeszły krwawe boje 22. Dywizji Piechoty Górskiej pod Broniną (9 września), południowego zgrupowania Armii „Prusy” pod Iłżą (8 – 9 września), kombinowanych oddziałów (głównie 154. pp, 93. pp) w rejonie Kielc, Krasnej, Zagnańska, Dąbrowy oraz Końskich i lasu Barak (165. pp, 163. pp), czy załogi zakładów starachowickich na przedmieściu Wanacja. Cena poświęcenia i bohaterstwa żołnierzy WP była ogromna. Tylko podczas walk w obronie Kielc z grupy płk. Kazimierza Głabisza zginęło 40 żołnierzy, a rannych zostało 60.

Wojnę z Polską III Rzesza prowadziła niezwykle brutalnie. Wytyczne niemieckim żołnierzom dał osobiście Adolf Hitler. Tuż przed inwazją podczas przemówienia dla generalicji zgromadzonej 22 sierpnia 1939 r. w Obersalzbergu powiedział:

Bądźcie twardzi, bądźcie bezwzględni, działajcie szybciej i brutalniej niż inni. Narody Europy muszą zadrzeć z przerażenia.

Faktycznie przemarszom i kierunkom uderzeń Wehrmachtu towarzyszyły łuny pożarów oraz morderstwa cywilów i jeńców wojennych. Nierzadko, już po wkroczeniu do danej miejscowości, dochodziło do rabunków i błyskawicznych pogromów Żydów (m.in. Chmielnik, Piń-

czów, Ostrowiec Świętokrzyski, Lipsko). Większość popełnionych przestępstw była wynikiem celowych działań bojowych, świadomego odwetu, zemsty za opór stawiany w walce przez żołnierza polskiego lub zwykłe niepowodzenie bojowe. Tylko nieliczne zbrodnie usprawiedliwić można przypadkiem, stresem bojowym oraz niedoświadczeniem żołnierzy niemieckich.

Celowość działań widoczna była zwłaszcza w poczynaniach niemieckich sił powietrznych. Zanim na Kielecczyznę dotarły wojska lądowe szerokie działania na tym odcinku prowadziło niemieckie lotnictwo. Piloci Luftwaffe, poza atakowaniem celów strategicznych (lotniska w Masłowie pod Kielcami i Sadkowie pod Radomiem, kolumny wojskowe, mosty, drogi, koleje), wielokrotnie bombardowali i ostrzeliwali pociągi cywilne, dworce, kolumny pieszych, domy i zabudowania gospodarcze, a nawet ludzi wykonujących prace polowe (potwierdzone przypadki ze wsi Bobrza i Ćmińsk). Podczas bombardowania Końskich zginęło około 60 osób. Znaczne straty osobowe pociągnął za sobą nalot na Jędrzejów oraz dworzec kolejowy i szkołę w Sędziszowie, która uległa całkowitemu spaleni. Ten sam los dotknął stolicę regionu 4-5 września. Zginęło, bądź zostało rannych, około 80 osób. Ogólnie we Wrześniu 1939 r. na Kielecczyźnie zostało, w skutek umyślnych działań niemieckich zbombardowanych lub spalonych, w różnym stopniu, 17 miast i 95 wsi. Przykładowo w Szczekocinach spłonęło około 70 proc. zabudowy.

Jednak szczególnie wielu zbrodni dokonały jednostki lądowe 10. Armii niemieckiej wchodzące w skład dowodzonego przez gen. Hermana Hotha XV Korpusu Lekkiego (KLek): 2. i 3. Dywizji Lekkiej (DLek) (dowodzone odpowiednio przez gen. George Stumme'a i gen. Adolfa Kunzena) i 29. DPZmotoryzowanej gen. Joachima Lemelsena. Po wkroczeniu 3 września 1939 r. na teren powiatu włoszczowskiego żołnierze z tych jednostek zamordowali, m.in.: 16 osób w Lelowie, 6 w Ślężanach, tyleż samo w Kluczewsku i Zbyszczach, 20 w Chrzastowie, 7 w Szczekocinach i Borkach. Jan Trepka – naoczny świadek wydarzeń w Borkach, wspominał po latach:

Wyglądało z tego [egzekucji], że urządzili sobie pośmiewisko, bo jeśli który nie trafił, to się naśmiewali, a zaś oklaski dawano tym, którzy zabijali stojących niewinnych ludzi. Ta ludobójcza zabawa trwała około pół godziny, tak że zostali zabici wszyscy siedmiu. Wtargnęli potem do ogródka i zaczęli strzelać nad głowami kobiet i dzieci krzycząc polskie świnie wszystkich was wystrzelamy.

Łącznie według wyliczeń Longina Kaczanowskiego przemarsz Wehrmachtu przez powiat włoszczowski pociągnął za sobą śmierć 168 obywateli polskich oraz liczne straty materialne w postaci spalonych budynków mieszkalnych i zagrod. Kolejnych zbrodni pododdziały 2. i 3. DLek dopuściły się w Chmielniku oraz w rejonie Kielc, Starachowic i w powiecie koneckim. Najtragiczniejsze wydarzenia miały miejsce w Krasnej i Komorowie 6 września. W czasie walk wydzielonych jednostek 2. DLek z polskimi formacjami (9. pp, 12. pal) żołnierze niemieccy bez jakiegokolwiek przyczyny zamordowali 27 Polaków i Żydów (w tym 7 dzieci) oraz usiłowali zabić dalszych 8 osób. Szereg zbrodni popełnili żołnierze z VII KA w rejonie Buska-Zdroju, prowadzący działania przeciwko Armii „Kraków”. W Prusach zamordowali 11 osób, kolejne 9-10 w Szczaworyżu. Z kolei czasie wkraczania do Wiślicy 9 września oddział Wehrmachtu zamordował 4 osoby.

W północnej Kielecczyźnie nasilenie zbrodni wojennych miało miejsce w powiecie szydłowieckim oraz na styku powiatów radomskiego i przysuskiego. W Drzewicy żołnierze niemieccy zamordowali dwóch księży (Antoniego Dalecińskiego i Stanisława Klimeckiego), w sąsiedniej wsi Zakościele – 8, a w czasie walk pod Ciepiewem 10 osób. Najwięcej tego typu przestępstw Niemcy popełnili w czasie bitwy pod Iłżą. W opracowaniu *Represje niemieckie na Kielecczyźnie 1939-1945* Tomasz Domański i Andrzej Jankowski wspominają o ponad 29 cywilach oraz 2 żołnierzach WP narodowości żydowskiej zamordowanych we wsiach: Lechów, Rzechów, Rzechów Kolonia, Kaniosy, Podkońce, Prędocin, Kowalków, Grabowiec w dniach 8-9 września.

Wspomniane zabójstwo dwóch żołnierzy WP nie należało do rzadkości, a przypadków można podać wiele (m.in. w Ratajach Karskich żołnierze niemieccy z 27. DP zastrzelili po całodziennych torturach pchor. Mariana Zubrzyckiego). Jednak szczególnie głośny mord miał miejsce w czasie bitwy pod Ciepiewem. Żołnierze z 11. kompani III batalionu 15. pułku 29. DPZmot, z rozkazu ppłk. Wessela według przyjętych ustaleń, rozstrzelali około 250 polskich żołnierzy w odwecie za opór i zastrzelenie w walce niemieckiego oficera.

Represyjne działania niemieckie nie wyczerpywały zabójstwa i podpalenia. Powszechnym zjawiskiem było zastraszanie miejscowej ludności poprzez przetrzymywanie zakładników, co miało zabezpieczać przemarsz żołnierzy Wehrmachtu przed polskim atakiem. Zakładników brano zarówno w dużych miastach województwa kieleckiego, takich jak Kielce, Radom, Częstochowa, ale również w niewielkich

osadach i wsiach, np. w Jaworze Soleckim, Zawichoście, Daleszycach, Rzechowie i Siennie. Ten sam cel próbowały osiągnąć wojska niemieckie w Pińczowie i Klimontowie, gdzie pod bronią przetrzymywano niemal wszystkich mieszkańców. Podobne okoliczności towarzyszyły uprowadzeniu mężczyzn z miejscowości położonych nad Wisłą w powiecie buskim (Rataje Karskie, Rataje Słupskie i Żabiec). Jeszcze inną metodę terroryzowania ludności zastosowali żołnierze z 29. DPZmot, którzy uprowadzili wielu mieszkańców okolic Tartowa i Lipska, umieszczonych następnie jako jeńcy w stajniach 2. pal w Kielcach. Podobne oblawy urządzono we wsiach Łyżwy, Jagodne i Mirzec.

Do każdej z armii inwazyjnych zostały dołączone specjalne oddziały policji, w tym grupy operacyjne policji bezpieczeństwa (Einsatzgruppen – EG), które miały prowadzić działania oczyszczające na tyłach frontu. Na terenie 10. Armii operowała EG II. W świetle badań wydaje się, że intensywność poczynań funkcjonariuszy tej jednostki, w porównaniu do innych obszarów polskich, była dość słaba. Wiadomo, że odpowiadali za śmierć 20 cywilów zamordowanych w Końskich w odwecie za zabójstwo w walce gen. mjr. Wilhelma Röttiga, dowódcy Policji Porządkowej na obszarze 10. Armii. Najprawdopodobniej konto EG II obciążają również zbrodnie w Pilzycy i w Przedborzu – zamordowanych ponad 16 osób.

Błyskawiczne zwycięstwa Wehrmachtu i przesuwanie się frontu w głąb kraju szybko pogorszyły nastroje społeczne. Na teren Kielecczyzny zaczęły napływać rzesze uchodźców oraz wycofujące się nierzadko w bezwładzie oddziały Wojska Polskiego, powodując nieunikniony w takiej sytuacji defetyzm, poczucie niepewności, a przede wszystkim chaos. Pojawiające się tu i ówdzie plotki o mordowaniu wszystkich mężczyzn, wszechobecnych dywersantach i szpiegach niemieckich „mających za zadanie zniszczyć mosty, siac destrukcję w polskie szeregach” (dwóch faktycznych lub rzekomych szpiegów niemieckich schwytano m.in. we wsi Szafas w gminie Samsonów) oraz naloty Luftwaffe prowadziły już do paniki. Pojawiły się przypadki gwałtownego wzrostu cen, wykupywania produktów spożywczych oraz plądrowania i grabieży opuszczonych budynków, co z kolei związane było z wypuszczeniem więźniów.

Wskutek ogólnego rozprężenia także skądinąd słuszne zarządzenia władz nakazujące tworzenie przeszkód i barykad na drogach przeciwno posuwającym się wojskom niemieckim sporadycznie doczekały

się realizacji. Istotne znaczenie w próbach utrzymania porządku publicznego miało tworzenie straży obywatelskich. Już w końcu sierpnia 1939 r. rozporządzeniem kieleckiego starosty powiatowego placówka taka powstała w Daleszycach. Podlegała ona miejscowemu komendantowi Policji Polskiej i miała za zadanie:

[...] trzymanie porządku w mieście, wysyłanie kolejne ludzi [na front], dopilnowanie mostów, telefonów i mieć baczność na desantów [desant].

Jak wskazuje przykład Daleszyc rola tej formacji bardzo szybko się kończyła wraz z ewakuacją miejscowych władz gminnych, posterunku policji, urzędu pocztowego i nadleśnictwa – w nocy z 3 na 4 września 1939 r.

Ewakuacja władz w połączeniu z napływem uchodźców, odwrotem wojska prowadziła do, jak to słusznie ujął Sebastian Piątkowski, zjawiska „owczego pędu”, wyrażającego się masowym exodusem mężczyzn na Wschód. Z gminy Sędziszów w tym kierunku według wojennych ustaleń ruszyło około 10-12 proc., a z gminy Mstyczów aż około 70 proc. mieszkańców, z których większość wróciła po pewnym czasie. Ówczesną atmosferę doskonale egzemplifikuje fragment Ankiety w sprawie wydarzeń o znaczeniu historycznym na terenie gminy Daleszyce w latach 1939 – 1945:

Masowa ucieczka na wschód, straszliwy chaos, popłoch, panika, pogubione rodziny, krwawe żniwo ludzkie na polach i drogach, wsie i miasta dymiące, kraj zalany armią niemiecką. Setki samochodów ciężarowych, karettek i furmanek przejeżdżało z ludźmi ze Śląska, krakowskiego, miechowskiego i in. miejscowości trasą Daleszyce – Łagów – Opatów, od których trudno było się dowiedzieć skąd i dokąd jada.

Bez względu na to należy jednak podkreślić, że w dużym stopniu zachowania ludności determinowane były rozkazami naczelnego dowództwa wzywającego obywateli polskich do udawania się na wschodnie obszary Rzeczypospolitej, gdzie żołnierze mieli otrzymać broń i walczyć dalej z Niemcami. Decydujące w takiej sytuacji okazało się porozumienie niemiecko-sowieckie (pakt Ribbentrop-Mołotow) i agresja Związku Sowieckiego, która zadała decydujący cios polskiej obronie.

Robert Wiśniewski
PBW Kielce

80 lat temu wybuchła wojna

We wrześniu bieżącego roku (2019) przypada 80. rocznica wybuchu II wojny światowej. We wszystkich krajach Europy, a szczególnie w naszym, w dniu 1 września odbyły się uroczystości związane z tym wydarzeniem.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach również uczciła tą rocznicę organizując wystawę historyczną pod hasłem „80 lat temu wybuchła wojna”.

Organizatorzy wystawy (Robert Wiśniewski, Robert Kardas, Edyta Smolińska oraz Małgorzata Pronobis) przygotowując materiały dotyczące wojny obronnej Polski, skorzystali z czasopism historycznych – „Mówią Wieki” i „Pamięć.pl” oraz ze zbiorów książkowych PBW w Kielcach. Ekspozycję wzbogaciły również książki z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach. Dzięki uprzejmości dyrektora Muzeum Historii Kielc – p. dr. Jana Głównki i kierowników: Działu Edukacji i Dokumentacji – p. Marcina Kolasy i Działu Edukacji i Promocji – p. Krzysztofa Myslińskiego, wypożyczono 32 plansze wystawy za tytułowanej „Kielce wrzesień 1939” oraz skany zdjęć naszego miasta z okresu wojny i okupacji.

Do stworzenia wystawy wykorzystano również książki, czasopisma oraz reprinty gazet wydawanych we wrześniu 1939 r. należące do prywatnych zbiorów jednego z jej organizatorów – Roberta Wiśniewskiego.

Niewątpliwie największym atutem wystawy były eksponaty – militaria z prywatnych zbiorów Roberta Wiśniewskiego. Militaria zbiera on już 50 lat, a trafiły(ą) do niego różnymi źródłami. Część z nich

Fragment Wystawy „80 lat temu wybuchła wojna”

Fot. Robert Kardas

jest kupowana na giełdach kolekcjonerskich (organizowanych w WDK Kielce i jego otoczeniu co 2 sobotę każdego miesiąca), część uzyskuje w drodze wymiany z innymi kolekcjonerami, kupuje bądź otrzymuje w prezencie od znajomych i kolegów, którzy wiedzą o jego zainteresowaniach. Większość z tych eksponatów należy już do rzadkości.

Oficjalne otwarcie wystawy nastąpiło 7 października 2019 r. o godzinie 11 w Czytelni PBW. Wzięli w nim udział pracownicy biblioteki, kilka osób z zewnątrz zainteresowanych jej tematyką oraz uczniowie klas pierwszych z I LO im. Stefana Żeromskiego tworzący grupę rekonstrukcyjną. Z zaproszonych gości przybyła m.in. p. Jadwiga Zielińska – Wicedyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach.

Po przywitaniu obecnych przez Dyrektora Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach p. Urszulę Salwę i p. Roberta Wiśniewskiego zaproszony przez nich prelegent – historyk p. dr Tomasz Domański z Kieleckiej Delegatury IPN, wygłosił wykład pod hasłem „Wrzesień 1939 r. na Kielecczyźnie”. Zapoznał on słuchaczy m.in. z nieznanymi im dotąd wydarzeniami historycznymi dotyczącymi walk żołnierzy polskich z Niemcami, jak również z represjami stosowanymi przez nich wobec ludności cywilnej i wziętych do niewoli żołnierzy. Po zakończeniu wykładu prelegent odpowiadał na pytania słuchaczy.

Uczestnicy spotkania
Fot. Robert Kardas

Po wystąpieniu p. dr. Domańskiego nastąpiła prezentacja umundurowania i uzbrojenia żołnierzy polskich z września 1939 r. Przedstawiła ją Grupa Rekonstrukcji Historycznych ze Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej 4. Pułku Piechoty Legionów w Kielcach, która działa przy I LO im. Stefana Żeromskiego i zrzesza ona w sobie młodzież uczącą się w nim. Prezesuje jej, jak całemu Stowarzyszeniu,

Dr Tomasz Domański, IPN Kielce
Fot. Robert Kardas

nauczyciel historii i wiedzy o społeczeństwie p. Zbigniew Kowalski. Przedstawił on mundury żołnierzy polskich i służb pomocniczych (na przykładach ubranych w nie uczniów – członków grupy rekonstrukcyjnej). Następnie rekonstruktorzy zapoznali obecnych z elementami szermierki na bagnety, która była jednym z podstawowych elementów szkolenia żołnierza piechoty WP. Pokazana została również podstawowa broń piechoty jaką walczyli Polacy we wrześniu 1939 r.

Grupa Rekonstrukcji Historycznych ze Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej 4 Pułku Piechoty Legionów w Kielcach
Fot. Robert Kardas

Były to repliki :

- ręcznego karabinu maszynowego Browning wz.1928, kal. 7,92 mm,
- ciężkiego karabinu maszynowego Browning wz.1930, kal. 7,92 mm,
- karabinu przeciwpancernego Ur. Wz.1935, kal. 7,92 mm (bardzo skutecznego w zwalczaniu niemieckich czołgów i innej broni pancernej, gdyż pocisk wystrzelony z niego przebił z odległości 100 m 22 mm pancerz, grubszy niż miała większość niemieckich wozów bojowych, wybijając nim korek trzykrotnie większy od kalibru broni),

Ręczny karabin maszynowy Browning wzór 1928

Fot. Robert Kardas

Uczestnicy pokazu mogli osobiście zapoznać się z działaniem broni będącej na wyposażeniu grupy rekonstrukcyjnej, a która nie zawiodła żołnierza polskiego we wrześniu 1939 r.

Po zakończeniu pokazu zwiedzano wystawę, która była eksponowana na korytarzu Czytelni PBW.

Wystawę można było zwiedzać do 15 listopada 2019 r. W czasie jej trwania odbyły się również 3 lekcje poświęcone obchodom 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Pierwsza z nich miała miejsce w dniu 7 XI 2019 r. Wzięło w niej udział 23 uczniów klasy VI A ze SP nr 2 im. Marii Konopnickiej w Kielcach. Pracownik PBW Robert Wiśniewski zapoznał ich z wydarzeniami historycznymi, jakie miały miejsce w czasie wojny obronnej Polski. Uczniom bar-

- karabinów i karabinków systemu Mausera wz.1898 a i wz. 1929, kal. 7,92 mm,
- doskonałego pistoletu wojkowego Vis wz.1935, kal. 9 mm,
- granatów ręcznych zaczepnego i obronnego wz.1933,
- moździerz Stokes Brandt wz.1931, kal. 81mm.

Prezentowany Moździerz kalibru Stokes Brandt wz.1931, kal. 81mm. oraz ciężki karabin maszynowy Browning wz.1930, kal. 7,92 mm

Fot. Robert Kardas

dzo spodobała się druga część zajęć, podczas których prowadzący udostępnił im militaria z wystawy.

Kolejne dwie lekcje odbyły się w dniu 14 XI 2019 r. Wzięli w nich udział uczniowie klasy VI B SP nr 2 w Kielcach (19 osób) oraz klasy V A SP nr 1 w Kielcach (21 osób).

Kalendarium kampanii wrześniowej

- 1 IX 1939 r. o godzinie 4.45 niemiecki szkolny pancernik „Slezwik-Holstein” rozpoczął ostrzeliwanie polskiej składnicy na Westerplatte, co zapoczątkowało wybuch II wojny światowej. W Gdańsku oddziały niemieckie w tym „SS-Heimwehr” zaatakowały budynek Polskiej Poczty, której obrońcy – pracownicy poddali się po jego podpaleniu.
- 1 IX 1939 r. pod wsią Mokra Wołyńska Brygada Kawalerii stoczyła krwawy bój z niemiecką 4. Dywizją Pancerną, a pod Krojantami doszło do szarży 18 Pułku Ułanów Pomorskich.
- 2 IX 1939 r. pod Jordanowem stoczyła swój pierwszy bój 10. Brygada Pancerno-Motorowa.
- 3 IX 1939 r. Wielka Brytania i Francja wypowiedają wojnę Niemcom.
- Zatopienie przez Luftwaffe stawiacza min ORP „Gryf” i kontrtorpedowca ORP „Wicher”.
- Oddziały niemieckie zajmują Częstochowę i Katowice.
- W Bydgoszczy żołnierze polscy w odwet za ostrzelanie przez dywersantów niemieckich zabijają około 100 Niemców (propaganda niemiecka nazwała to wydarzenie krwawą niedzielą).
- 1 IX-3 IX 1939 r. I faza kampanii wrześniowej – obrona granic.
- 4 IX-6 IX 1939 r. II faza kampanii wrześniowej – walki o główną pozycję polskiej obrony.
- 4 IX 1939 r. Niemcy zajmują Grudziądz odcinając polskie Pomorze od reszty terytorium Polski.
- Niemcy mordują około 750 mieszkańców Katowic.
- Zakończyła się bitwa pod Mławą (od 1 do 4 IX 20 Dywizja Piechoty powstrzymywała atakujące ją 3 dywizje niemieckie).
- 5 IX 1939 r. oddziały niemieckie zajmują Bydgoszcz i w odwecie za zabicie w niedzielę (3 IX) niemieckich obywateli miasta zamordowały kilkaset osób.
- 6 IX 1939 r. oddziały niemieckie zajmują Kielce, Kraków i Nowy Sącz.
- 7 IX- 9 IX 1939 r. III faza kampanii wrześniowej.

- 7 IX 1939 r. odwrót armii polskich za Bug, środkową Wisłę i San.
- 7 IX 1939 r. kapitulacja Westerplatte (obrona trwała 7 dni).
- 7 IX 1939 r. Niemcy zajęli Toruń.
- 8 IX 1939 r. oddziały niemieckie zajmują Łódź.
- 8 IX 1939 r. zaczęła się 21-dniowa obrona Warszawy.
- 8 IX 1939 r. po walce pod Ciepiewem żołnierze niemieckiej 11 kompanii 15. Pułku 29. Dywizji Piechoty Zmotoryzowanej rozstrzelali około 250 polskich jeńców wojennych.
- 8 IX 1939 r. zaczęła się obrona Wizny (8-10 IX 1939 r.)
- 9 IX-18 IX 1939 r. IV faza kampanii wrześniowej
- 9 IX-18 IX 1939 r. Bitwa nad Bzurą (największa bitwa w kampanii wrześniowej).
- 10 IX 1939 r. oddziały niemieckie zajmują Poznań.
- 11 IX 1939 r. III. batalion 33. pułku piechoty Strzelców Kurpiowskich przez 6 dni broni w Nowogrodzie przepraw przez Narew, tracąc ponad 50 % stanu osobowego.
- 11 IX 1939 r. zwycięska nocna szarża (w nocy z 11/12 IX) 11. Pułku Ułanów pod Kałuszynem.
- 12 IX 1939 r. początek obrony Lwowa.
- 13 IX 1939 r. w Zambrowie żołnierze niemieccy rozstrzelują około 200 polskich jeńców wojennych (w nocy z 13/14 IX).
- 14 IX 1939 r. oddziały niemieckie zajmują Gdynię.
- 15 IX 1939 r. oddziały niemieckie zajmują Białystok i Przemyśl.
- 15 IX 1939 r. 11. Dywizja Piechoty rozbiła w nocnym boju niemiecki zmotoryzowany pułk SS „Germania” (jeden z 3 pułków Waffen SS biorących udział w napaści na Polskę).
- 17 IX 1939 r. Agresja ZSRR na Polskę. Oddziały sowieckie zajmują Baranowicze, Równe i Tarnopol.
- 15 IX-17 IX 1939 r. pod Boiskami i Hołomkiem trwał trzydniowy zwycięski bój 10. Brygady Kawalerii z niemiecką 1. Dywizją Górską.
- 7 IX 1939 r. Niemcy zajmują twierdzę Brześć nad Bugiem.

- 17/18 IX 1939 r. (noc) granicę polsko-rumuńską przekraczają najwyższe władze Polski, następnie internowane w Rumunii.
- 18 IX-6 X 1939 r. V faza kampanii wrześniowej.
- 18 IX 1939 r. z Tallina ucieka internowany tam przez władze estońskie polski okręt podwodny ORP „Orzeł”, który mimo za-blokowania przez Krigsmarine Bałtyku przedarł się do Wielkiej Brytanii.
- 18 IX 1939 r. oddziały sowieckie zajmują Lidę i Nowogródek.
- W nocy z 18/19 IX 1939 r. doszło pod Tomaszowem Lubelskim do pierwszego nocnego natarcia czołgów Warszawskiej Brygady Pancerno-Motorowej.
- 19 IX 1939 r. padła po siedmiodniowej obronie Kępa Oksywska.
- 19 IX 1939 r. pod Wólką Węglową szarża 14. Pułku Ułanów Jałowieckich otworzyła drogę do oblężonej Warszawy resztkom Armii „Poznań”.
- 20 IX 1939 r. pod Tomaszowem Lubelskim po trzydniowych zaciętych walkach skapitulowały oddziały Armii „Lublin” i Armii „Kraków”.
- 21 IX 1939 r. oddziały sowieckie po dwudniowych zaciętych walkach zajęły Grodno, w odwecie za poniesione straty osobowe rozstrzelali w dniach 21-22 IX 1939 r. około 300 obrońców i mieszkańców miasta.
- 22 IX 1939 r. oddziały niemieckie przekazują Armii Czerwonej Białystok i Brześć nad Bugiem i wspólna parada zwycięstwa oddziałów niemieckich i sowieckich.
- 22 IX 1939 r. poddanie Lwowa oddziałom sowieckim.
- 26 IX 1939 r. oddziały sowieckie zajmują Zamość.
- 27 IX 1939 r. w oblężonej Warszawie powołano do życia organizację konspiracyjną Służbę Zwycięstwu Polski.
- 28 IX 1939 r. kapitulacja Warszawy.
- 28 IX 1939 r. w Zakroczmie żołnierze niemieccy mordują około 500 polskich jeńców wojennych.
- 28 IX 1939 r. Niemcy przekazują oddziałom sowieckim Przemyśl.

- 28 IX 1939 r. podpisanie w Moskwie niemiecko-sowieckiego układu o granicach i przyjaźni (uważany jest on przez historyków za IV rozbiór Polski).
- 29 IX 1939 r. kapituluje twierdza Modlin.
- 30 IX 1939 r. w Paryżu zaprzysiężono pierwszego Prezydenta RP na uchodźstwie Władysława Raczkiewicza oraz powołano pierwszy rząd RP na uchodźctwie, na czele którego stanął Władysław Sikorski.
- 1 X 1939 r. wojska niemieckie zajmują Warszawę.
- 1 X 1939 r. Oddział Wydzielony Wojska Polskiego mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” wkracza na teren Kielecczyny i rozpoczyna tam działania partyzanckie.
- 2 X 1939 r. kapituluje Rejon Umocniony Hel.
- 2-5 X 1939 r. ostatnia bitwa w kampanii wrześniowej pod Kockiem Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie” gen. bryg. Franciszka Kleberga.
- 5 X 1939 r. w Warszawie Adolf Hitler przyjmuje defiladę zwycięstwa oddziałów niemieckich z trybuny ustawionej w Al. Ujazdowskich.
- 6 X 1939 r. kapitulacja Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie” pod Kockiem.

Praktyka biblioteczna

Dorota Wójcik
PBW Kielce, Filia Staszów

Biblioterapia w staszowskiej bibliotece pedagogicznej

Literatura od wieków inspiruje człowieka zmusza go do refleksji. (...) Pozwala zapomnieć o kłopotach i szarościach dnia codziennego. Przenosząc czytelnika w czasie i przestrzeni, kształtuje jego wyobraźnię. Przyczynia się do jego dojrzewania emocjonalnego. Dostarczając wzorców, pomaga przebudowywać i rozbudowywać własny, wewnętrzny świat czytelnika.

Irena Borecka

Biblioterapię stosuje się w coraz większym zakresie. Ma więc coraz więcej adresatów. Mogą być nią objęte dzieci i dorośli. Mogą to być osoby chore i niepełnosprawne, osoby zdrowe w sensie medycznym oraz znajdujące się w trudniej życiowej sytuacji¹.

Niewątpliwie zajęcia biblioterapeutyczne wpływają na kształtowanie właściwych postaw wśród uczniów, pomagają w pracy nad sobą i akceptacji siebie, eliminują zachowania agresywne, wzbogacają wiedzę i język ucznia poprzez kontakt z tekstem terapeutycznym. Ułatwiają rozumienie pojęć moralnych oraz wpływają na rozwój uczuć.

Nasuwają się zatem pytania: kto może być biblioterapeutą? Osoba z jakimi predyspozycjami charakteru? W cytowanych przez R.J. Rubin badaniach Oplera większość respondentów pytanych o to, kto może pełnić tę funkcję, odpowiadała, że „każda wrażliwa osoba z pewną eksperymentalną wiedzą i podatwowym zrozumieniem procesów

¹ I. Borecka, *Biblioterapia. Teoria i praktyka. Poradnik*, Warszawa, Wydawnictwo SBP, 2001, s. 22

grupowych”². W instytucjach wychowawczych biblioterapię prowadzą głównie nauczyciele, którzy pomagają swoim uczniom pod względem leczniczym jak i rozwojowym. Nauczyciele od najdawniejszych lat wypracowali pewne formy pracy z książką. Jednak postępowanie biblioterapeutyczne musi różnić się od typowej pracy dydaktycznej z tekstem. Dlatego nauczyciele, bibliotekarze i inne grupy chcąc posługiwać się biblioterapią jako metodą psychologicznego wsparcia muszą przejść odpowiednie przeszkolenie wprowadzające ich w tajniki pracy terapeutycznej.

Doceniając rolę biblioterapii w procesie edukacji i wychowania uczniów, nauczyciele-bibliotekarze z naszej placówki podjęli działania, które zmierzały do bliższego poznania i praktycznego zastosowania biblioterapii w bibliotece, w Staszowie. Pierwszym działaniem z tym związanym było uczestnictwo w dwuczęściowym szkoleniu „Biblioterapia w pracy nauczyciela bibliotekarza” naszego pracownika, który następnie przekazał nam tą wiedzę. Celem szkolenia było zdobycie umiejętności samodzielnego prowadzenia zajęć z elementami biblioterapii, poznanie różnorodnych metod pracy z czytelnikiem, także z tym o specjalnych potrzebach edukacyjnych i czytelniczych.

Szkolenie było dobrą skarbnicą fachowej wiedzy, a tematyka była odpowiednio dobrana pod względem merytorycznym. Obejmowała m.in.

- Literaturę jako narzędzie terapeutyczne. Biblioterapię w procesie umocnienia zdrowia psychicznego i fizycznego dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych.
- Rozwijanie przez czytanie pięciu obszarów kompetencyjnych: koncentracji, komunikacji, inteligencji emocjonalnej, emocji i odpoczynku.
- Magię obrazu i siłę słów w baśniowym świecie kamishibai.
- Afirmację sensu życia w kontekście biblioterapii. Dostarczenie prospołecznych, altruistycznych, empatycznych wzorców na podstawie wyselekcjonowanych tekstów z literatury polskiej i obcej.
- Zasady tworzenia scenariuszy i programów zajęć biblioterapeutycznych.

² Tamże, s. 39.

Kolejnym etapem przygotowań do poznania biblioterapii były warsztaty: Biblioterapia (12 kwietnia 2018 r.); (U)leczenie literaturą – magia słów w budowaniu poczucia własnej wartości (4 kwietnia 2019 r.) zorganizowane przez naszą bibliotekę w ramach Sieci współpracy nauczycieli bibliotekarzy. Spotkanie prowadziła p. Barbara Bakalarz-Kowalska (członek Polskiego Stowarzyszenia Biblioterapeutycznego). Prowadząca w niezwykle ciekawy sposób przybliżyła tajniki biblioterapii. Sugerowała literaturę, która dobrze działa na skołataną nerwy, wzmacnia inteligencję emocjonalną, kształtuje nasze widzenie świata, poprawia nasze samopoczucie, jest remedium na

Warsztaty biblioterapeutyczne z panią B. Bakalarz-Kowalską
Fot. Ewelina Raczyńska

smutki, problemy i bezradność. Spotkania były też dobrą okazją do wymiany informacji między uczestnikami na temat biblioterapii.

Cykl spotkań był dobrym źródłem informacji podczas dokonywania zakupów bibliotecznych. Pracownicy biblioteki kierując się uwagami prowadzących, uzupełnili księgozbiór o literaturę biblioterapeutyczną.

Wychodząc z założenia, że jedną z ważniejszych form działalności biblioteki pedagogicznej jest prowadzenie zajęć bibliotecznych, postanowiliśmy rozszerzyć naszą ofertę o zajęcia z elementami biblioterapii. Działalność biblioteki w tym zakresie oparta jest na współpracy z przedszkolami, szkołami oraz z innymi instytucja-

mi edukacyjnymi. Głównie jest to praca z czytelnikiem młodszym. Proponowane i przeprowadzone przez nas lekcje to m.in. „Czytamy mądre bajki. Wyrażamy swoje emocje – złość”.

*Lekcja „Wyrażamy swoje emocje – złość”.
Balony złości
Fot. Ewa Basińska*

Na zajęciach dzieci określały jak wyrażają złość i uczyły się jak sobie z nią radzić. Na zakończenie pompowały „balony złości”.

a) Ogród dobrych słów

Zajęcia edukacyjne miały uświadomić dzieciom jak wielka jest moc słów. Po przeczytaniu opowiadania dzieci przenieśli się do „Ogrodu dobrych słów”, w którym rosły kwiaty ważnych zwrotów „proszę”, „dzię-

*Lekcja „Ogród dobrych słów”
Fot. Ewelina Raczyńska*

kuję”, „przepraszam”, „dobrze, że jesteś”, „potrzebuję Cię”. Następnie uczestnicy ozdabiali przygotowane wcześniej motyle. Na motylach umieszczali „piękne słowa, które uskrzydłają”.

b) Każdy z nas jest inny – wyjątkowy

Dzieci wysłuchały bajki *Rubinek* Artura Barcisia i chętnie rozma-

Zajęcia edukacyjne „Każdy z nas jest inny – wyjątkowy”

Fot. Ewa Basińska

wiały na jej temat. Następnie wzięły udział w zabawie „Pajęczna sieć”, zawierając między sobą nić porozumienia, tworząc kwiat – „Jestem wyjątkowy”. Lekcja okazała się bardzo interesująca.

c) „ELMER – akceptacja inności”

Na lekcji dzieci wysłuchały bajki Davida Mekce *Elmer*, która przyczyniła się do rozmowy na temat tolerancji. Musimy zwracać uwagę dzieciom, że należy akceptować osoby różniące się od nas.

Zajęcia o tolerancji

Fot. Ewa Basińska

Lekcje miały za zadanie zwrócić uwagę na niewłaściwe, bardzo często agresywne przejawy zachowań w grupie. Dzieci podczas zajęć uświadomiły sobie jak ważna jest akceptacja i pozytywne nastawienie do każdego, niezależnie od jego wad czy ułomności. Zajęcia tego typu miały za zadanie zapobiec lękom u uczniów o niskiej samoocenie, przeciwdziałać agresji słownej wśród uczniów. Uzupełnieniem tekstu literackiego (książki) był obraz, film, płyty CD lub utwory muzyczne. W trakcie zajęć wykorzystywaliśmy książki z naszego księgozbioru m.in.: *Bajkoterapia czyli Bajki-pomagajki dla małych i dużych* Artur Barciś i in., *Bajkoterapia czyli Jak z Guziolkiem tworzyć i wykorzystywać bajki i opowiadania w biblioterapii oraz rozwoju aktywności twórczej dziecka w wieku przedszkolnym* Katarzyna Szeliga, *Bajki terapeutyczne* Maciej Mazan.

Chcąc sukcesywnie przekazywać zdobyte informacje dotyczące biblioterapii, jak również promować nasz księgozbiór dotyczący tej tematyki, organizowaliśmy wystawy. Najczęściej okazjonalnie podczas spotkań w ramach Sieci współpracy nauczycieli bibliotekarzy w naszej bibliotece, jak również podczas konferencji organizowanych przez inne instytucje wspomagające nauczycieli m.in. Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Staszowie. Tworzyliśmy również wykazy literatury o tej tematyce.

Podsumowując nasze działania na rzecz promowania biblioterapii można wnioskować, że działania które przedsięwzięliśmy spotkały się z dużym zainteresowaniem ze strony środowiska nauczycielskiego, uczniów jak i naszych czytelników w bibliotece.

Literatura

1. *Biblioterapia w praktyce : poradnik dla nauczycieli, wychowawców i terapeutów*, pod red. Eweliny J. Koniecznej, Kraków, 2006
2. Borecka I.: *Biblioterapia w edukacji dziecka niepełnosprawnego intelektualnie : materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy*, Wałbrzych, 2003
3. Chamera-Nowak A.: *Bajka jak lekarstwo : zastosowanie bajkoterapii w terapii pedagogicznej*, Warszawa, 2015
4. Molicka M.: *Biblioterapia i bajkoterapia*, Poznań, 2011
5. Szeliga K.: *Bajkoterapia*, Kraków, 2010

Elżbieta Fitas
PBW Kielce, Filia Końskie

Działania Sieci współpracy bibliotekarzy powiatu koneckiego w latach 2014-2019

Idea wspierania metodycznego w pracy Biblioteki Pedagogicznej w Końskich pojawiła się w drugiej połowie lat siedemdziesiątych. Ówczesna kierowniczka Filii, Stanisława Bitner, we współpracy z bibliotekarką Szkoły Podstawowej nr 3 w Końskich – Ireną Woźnicą, utworzyły zespół samokształceniowy bibliotekarzy szkolnych. Zajęcia prowadzone były do początku lat osiemdziesiątych. Inna forma współpracy to prowadzenie opieki nad działami pedagogicznymi bibliotek szkolnych. Pracownicy Filii docierali do szkół zatrudniających bibliotekarzy na pełnym etacie z powiatu koneckiego. Do ich zadań należało udzielanie porad oraz prowadzenie bazy informacji o bibliotekach szkolnych. Ta forma wsparcia metodycznego funkcjonowała od drugiej połowy lat siedemdziesiątych do połowy lat osiemdziesiątych, po czym została zaniechana. Równolegle w Bibliotece Pedagogicznej służyło wsparciem merytorycznym wszystkim bibliotekom szkolnym według potrzeb. Realizując zadanie wspomaganie edukacji, wyznaczone przez MEN, Biblioteka Pedagogiczna w Końskich w lutym 2014 r. zainicjowała działanie Sieci współpracy bibliotekarzy powiatu koneckiego. Sprawdzono, w których szkołach są zatrudnieni bibliotekarze na cały etat, oraz które biblioteki są prowadzone przez nauczycieli innych przedmiotów. Do współpracy zaproszono tych pierwszych, gdyż zostali, z racji nauczania mieli ograniczone możliwości uczestnictwa.

Nowy rozdział w pracy Biblioteki Pedagogicznej w Końskich z bibliotekarzami szkolnymi powiatu koneckiego zainicjowało spotkanie,

które odbyło się 27 lutego 2014 r. Uczestniczyło w nim 18 bibliotekarzy z terenu Końskich oraz gmin Stąporków, Gowarczów i Radoszyce ze szkół podstawowych, gimnazjów i techników. Spotkanie poprowadziła kierownik Filii Elżbieta Fitas. Zebrane osoby wyrażały duże zadowolenie z możliwości spotkania. Każdy przedstawiał się i opowiadał o sobie i bibliotece, w której pracuje. Następnie prowadząca przedstawiła zasady działania Sieci współpracy, omówiła ankietę ŚCDN i jej wyniki, które stały się impulsem dla utworzenia takiej formy współpracy. Bibliotekarze założyli własne profile na stronie ŚCDN i logowali się na platformie e-szkoleniascdn, co ułatwi wzajemny kontakt w przyszłości. Wybrali listę tematów, które ich zdaniem, będą przydatne w pra-

Pierwsze spotkanie

Fot. Katarzyna Kucharska

cy. Spotkanie upłynęło w miłej atmosferze a wszyscy zadeklarowali udział w kolejnych.

„Co zrobić, żeby uczniowie czytali książki?” to temat drugiego spotkania, które odbyło się 3 października 2014 r. W części wstępnej Elżbieta Fitas przeprowadziła analizę ankiet dotyczących potrzeb czytelnickich uczniów gimnazjum i szkoły podstawowej z miejscowości z okolic Bydgoszczy oraz Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. Obie ankiety przyniosły podobne wnioski – uczniowie czytają niezbyt często, głównie lektury. Książka przegrywa z Interne-

tem i grupą rówieśniczą, a bibliotekom szkolnym potrzebne są nowe, atrakcyjne księgozbiory, materiały audiowizualne i nowoczesny wystrój wnętrz. Następnie zaprezentowane zostały sposoby używane do zdiagnozowania obecnego stanu czytelnictwa i szukania dobrych rozwiązań. Posłużyły temu metody metaplanu, 5 pytań i analiza SWOT. Bibliotekarze podzieleni na grupy (ze względu na rodzaj szkoły) opracowali działania, które według nich, poprawią czytelnictwo uczniów. Następnie liderzy grup zaprezentowali wypracowane rozwiązania. Najczęściej wymieniano: zakupy ciekawych, nowych książek dostosowanych do wieku uczniów, wyposażenie pomieszczeń bibliotek w nowe estetyczne meble, wyższe nakłady finansowe czy dobra współpraca z nauczycielami w celu popularyzacji czytania. Po prezentacjach omówiono i podsumowano wyniki dyskusji.

Następne spotkanie miało miejsce 17 kwietnia 2015 r., a jego tematem był „Sposób na szybkie zastępstwo”. Zebrani podzielili się własnymi doświadczeniami. Swoją pomysł na szybkie zastępstwo zaprezentowała Elżbieta Fitas, skupiając się na metodach aktywnych w pracy z czytelnikiem: użycie metod aktywnych ma stworzyć warunki do samodzielnego działania ucznia. Omówione zostały następujące metody: burza mózgów, schemat skojarzeń, dyskusja, debata za i przeciw, drzewo decyzyjne, metaplan, mapa mentalna. W podsumowaniu uznano, że sposobem na szybkie zastępstwo jest: dobry

Ustalamy czym będziemy się zajmować
Fot. Katarzyna Kucharska

pomysł, przygotowana baza konspektów zajęć i atrakcyjna obudowa multimedialna do lekcji. Ciekawym punktem spotkania była prezentacja dr. Michała Zająca „Jak sprawić, by uczniowie czytali – czyli oporny czytelnik w bibliotece” przygotowana dla bibliotekarzy z okazji Targów Edukacyjnych w Kielcach. Materiał wywołał ożywioną dyskusję zebranych nie do końca zgodnych z wnioskami autora prezentacji.

Bibliotekarze zebrali się ponownie w dniu 26 listopada 2015 r. Tematyka konferencji przedmiotowo-metodycznej obejmowała „Niesiążkowe zbiory specjalne w bibliotece szkolnej – rodzaje, ewidencja, normy opisu bibliograficznego”. Omówiono również zmiany w prawie autorskim dotyczące zasad korzystania przez nauczycieli i uczniów z materiałów chronionych prawem autorskim. Poruszono też zagadnienia związane z wnioskami składanymi w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016-2020. W części warsztatowej nauczyciele mieli okazję wymieniać się cennymi doświadczeniami. Zajęcia poprowadziła pani Barbara Skarżyńska z ŚCDN przy udziale Edyty Grabowskiej, kierownika działu opieki nad filiami

Seminarium z udziałem pani Barbary Skarżyńskiej i Edyty Grabowskiej
Fot. Katarzyna Kucharska

PBW Kielce. Spotkanie to dostarczyło wielu informacji przydatnych w bieżących zajęciach bibliotekarzy. Wiedza została przekazana w sposób usystematyzowany i przystępny. Każdy wyniósł dla siebie wiele praktycznych wskazówek do pracy.

Kolejne spotkanie (28 kwiecień 2016 r.) dotyczyło zastosowań metody projektu edukacyjnego w pracy bibliotek szkolnych. Uczestnicy byli zainteresowani wdrożeniem tej formy pracy w swoich bibliotekach. Prowadząca spotkanie Elżbieta Fitas przypomniała zasady pracy tą metodą: w jaki sposób przygotować i przeprowadzić projekt, jak dokumentować jego przebieg. Następnie w dyskusji bibliotekarze zaprezentowali własne doświadczenia w tym zakresie. Na zakończenie przedstawiono informacje ze spotkania z Barbarą Skarżyńską na temat otwartych zasobów edukacyjnych, które miało miejsce w PBW w Kielcach. Omówiono zagadnienia prawa autorskiego oraz zakres stosowania go w pracy szkoły i biblioteki szkolnej ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystywania utworów objętych prawami autorskimi w prezentacjach czy zajęciach z uczniami. Ustalono, że kolejne spotkanie w ramach sieci będzie poświęcone praktycznemu zastosowaniu otwartych zasobów edukacyjnych. Miało ono miejsce 27 października 2016 r. i rozpoczęło się od wspomnienia zmarłej nagle koleżanki z sieci współpracy – Marii Grzegorzczak, pracującej w bibliotece Szkoły Podstawowej nr 2 w Końskich. Następnie skupiono się na otwartych zasobach edukacyjnych. Podane zostały definicje Otwartych Zasobów Edukacyjnych oraz ich przykłady: Kahn Academy, Narzędzia i aplikacje internetowe, EDU PUBLIKACJE, praktyczne e-poradniki dla edukatorów, Wolne Lektury, Edukacja Medialna, Serwis Otwórz Książkę oraz Biblioteka Cyfrowa ORE a także Biblioteczka Cyfrowa PBW Kielce. Wspomniano też o zasobach audio, graficznych, video. Część spotkania poświęcono również wymianie doświadczeń z realizacji działań wynikających z przystąpienia do programów realizowanych w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa (NPRC). Panie rozmawiały ponadto, jak realizować w praktyce szkolnych bibliotek upowszechnianie czytelnictwa, rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży, które są częścią polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2016/17. Poruszono też zagadnienie zapowiedzianej przez kuratora kontroli bibliotek dotyczącej prawidłowości organizacji i ich funkcjonowania w obecnym roku szkolnym.

Jako podsumowanie roku pracy w siedzibie PBW Filii Końskie 26 maja odbyło się spotkanie Sieci Współpracy Bibliotekarzy Szkolnych, podczas którego:

- omówiono przebieg kuratorskiej kontroli w wybranych bibliotekach szkolnych,
- przedstawiono efekty realizacji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa w poszczególnych bibliotekach,
- dzielono się informacjami z zakresu wypełniania dokumentacji bibliotecznej,
- wymieniano się adresami hurtowni książek.

Dużo uwagi poświęcono również teatrykowi Kamishibai. Postępując się przygotowaną prezentacją i filmami z zapisem przykładowych zajęć Elżbieta Fitas przedstawiła, czym jest kamishibai (jap. kami – papier, shibai – sztuka) – to inaczej „papierowy teatr”, nazywany również „teatrem obrazkowym” albo „teatrem narracji”. Większość kamishibai to bajki, baśnie lub opowiadania składające się z 10-16 pięknie ilustrowanych kart z tekstem na odwrocie. Potencjał teatryku zaczęto wykorzystywać do celów edukacyjnych w szkołach i przedszkolach. Doceniano jego walory w zakresie nauczania. Omówiono kroki jakie należy poczynić, by przygotować samodzielnie z dziećmi przedstawienie oraz wymieniono korzyści jakie przynosi ta forma w pracy. To ciekawy sposób na promowanie czytelnictwa, szczególnie wśród najmłodszych.

Na kolejnym spotkaniu bibliotekarzy z powiatu koneckiego, które odbyło się 16 listopada 2017 r. podjęto wiele tematów. Pierwszy z nich dotyczył zmian w strukturze szkół oraz ich wpływu na pracę bibliotek. Elżbieta Fitas przekazała również informacje ze spotkania z p. Mariolą Antczak na temat marketingu w pracy bibliotek, które odbyło się w PBW w Kielcach. By promować bibliotekę nie tylko w środowisku szkolnym, konieczne jest poszukiwanie okazji do zareklamowania się. Warto uczestniczyć w świętach związanych z książką, biblioteką i czytaniem. Należy podejmować działania dla tworzenia pozytywnego wizerunku zawodu bibliotekarza jako osoby kompetentnej i kreatywnej, aby bibliotekę odbierano jako miejsce nowoczesne i atrakcyjne. Warto mieć wsparcie dyrekcji oraz władz oświatowych. Współczesna biblioteka to nie tylko miejsce wypożyczania książek – powinna być ośrodkiem aktywności edukacyjnej i kulturalnej. Prezentacja Barbary Bakalarz posłużyła przedstawieniu jednej z proponowanych form

promocji jaką jest gra uliczna i biblioteczna. Jest to ciekawa forma, za pomocą której można przekazać treści historyczne, literackie lub inne. Warto docenić jej funkcję edukacyjną. By stworzyć grę, trzeba ją starannie zaplanować – określić jej cele, odbiorców, stworzyć fabułę, opracować scenariusz i zasady. W przebiegu poszczególnych etapów realizacji gry możemy wyróżnić: rekrutację uczestników, sprawdzenie poprawności działania gry, jej przebieg oraz ewaluację. Podsumowaniem tego zagadnienia był przegląd wybranych gier przeprowadzonych w różnych bibliotekach. Uznano tę formę działań za ciekawy pomysł na rozbudowę oferty biblioteki. Następnie zaprezentowano działania PBW Filii Końskie w zakresie wykorzystania środków z NPRC na wsparcie rozwoju czytelnictwa w szkołach.

Kolejne spotkanie bibliotekarzy z tereny powiatu odbyło się 6 czerwca 2018 r. w bibliotece Zespołu Szkół w Stadnickiej Woli. Budynek szkoły został oddany do użytkowania w roku szkolnym 2004/2005. Powstał jako placówka przeznaczona dla gimnazjum i szkoły podstawowej, toteż pomieszczenia biblioteki zlokalizowano na zbiegu

Spotkanie bibliotekarzy z sieci w bibliotece szkoły w Stadnickiej Woli
Fot. Elżbieta Fitas

skrzydeł budynku. Dla szkoły podstawowej i gimnazjum zorganizowano oddzielne czytelnie i wypożyczalnię oraz wspólny magazyn książek. Wnętrza są przestronne dobrze doświetlone i umożliwiają prowadzenie zajęć nawet dla dużych grup uczniów. Anna Gut i Iza-

bella Szumilas przedstawiły zebranym pracę w swojej placówce oraz księgozbiór gromadzony od założenia biblioteki. Warunki pracy i wystrój biblioteki wzbudziły zachwyt wszystkich zebranych. Bez wątpienia to najładniejsza szkolna biblioteka w powiecie. Koleżanki przeprowadziły dla uczniów grę biblioteczną. Na jej przykładzie wróciliśmy w dyskusji do możliwości stosowania tej formy pracy w naszych bibliotekach. Głównym tematem spotkania był stan czytelnictwa wśród dorosłych i dzieci w świetle badań przeprowadzonych przez Instytut Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. Co najmniej jedną książkę przeczytało 38% badanych i jest to wzrost o 1% w stosunku do dwóch ostatnich lat. Czytane książki pochodziły z zakupu, były pożyczone od znajomego lub pochodziły z biblioteki. Badanie objęło też polonistów i opisało ich zwyczaje czytelnicze. Bibliotekarze wymieniali się również doświadczeniami z zakresu skontrum, jego dokumentacją i przebiegiem w programie bibliotecznym MOL, oraz omówili problem zwracania przez uczniów podręczników szkolnych do biblioteki. Spotkanie było ciekawym doświadczeniem, ponieważ po raz pierwszy odbyło się poza PBW. Rozstawaliśmy się koleżankami z myślą, że każdy chciałby pracować w takich warunkach.

Podczas spotkania 28 listopada 2018 r., w nawiązaniu do obchodów 100. rocznicy odzyskania niepodległości, zajęto się zagadnieniem wychowania patriotycznego w pracy szkoły i biblioteki szkolnej. Omówiono akty prawne dotyczące wychowania patriotycznego: Konstytucję RP, Kartę Nauczyciela, Podstawę programową dla poszczególnych poziomów nauczania oraz Prawo oświatowe, gdzie określono zadania biblioteki szkolnej w tym zakresie:

Biblioteka szkolna ma obowiązek organizowania różnorodnych działań rozwijających wrażliwość kulturową i społeczną uczniów, w tym w zakresie podtrzymywania tożsamości narodowej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych, mniejszości etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym¹.

Bibliotekarki przytoczyły przykłady z pracy swoich szkół i bibliotek. W dalszej części spotkania Elżbieta Fitas zaprezentowała „Posługiwanie się systemem Sowa” i wykorzystaniem do wyszukiwania informacji przydatnych w pracy biblioteki szkolnej.

Na spotkaniu 4 czerwca 2019 r. zajmowano się zagadnieniem przemocy i zachowań agresywnych w szkole. Do omówienia tego

¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz.U. z 2019 r. poz. 1148, 1078, 1287, 1680, 1681, 1818, 2197 i 2248).

Na spotkaniu z Marzeną Czapelską

Fot. Katarzyna Kucharska

tematu zaproszono panią Marzenę Czapelską, do niedawna policjantkę Komendy Powiatowej w Końskich, a obecnie pedagoga szkolnego w Szkole Podstawowej w Kazanowie. Pani Marzena omówiła zagadnienie przemocy w grupie rówieśniczej. Problem narastania tego problemu w strukturze społeczności szkolnej jest dosyć duży, dlatego podkreśliła ważną rolę wychowawcy w przeciwdziałaniu przemocy fizycznej i psychicznej. Prowadząca podkreśliła rolę obserwacji i reagowania na wszelkie zachowania przemocy szkolnej. W dalszej części spotkania bibliotekarze przytaczali przykłady z własnych szkół i bibliotek, gdzie miały miejsce zachowania o charakterze patologicznym. Omówiono jak postępować – reagować, zgłaszać problemy do dyrekcji i docierać do rodziny. Spotkanie przerodziło się w ożywioną dyskusję. Jak widać, biblioteki szkolne i ich pracownicy uczestniczą żywo we wszystkich przejawach życia szkoły, również tych smutnych.

Reaktywacja wsparcia metodycznego dla bibliotekarzy szkolnych powiatu koneckiego na przestrzeni pięciu lat spotkań dała możliwość konsolidacji środowiska bibliotekarskiego. Odnowiliśmy nasze kontakty i nawiązałyśmy nowe. Potrafimy razem podejmować działania, jakie niesie szkolna rzeczywistość. Zespół metodyczny tworzą jedynie bibliotekarze. Doceniają oni możliwość aktywnego uczestnictwa i liczą na udaną pracę w kolejnych latach.

*Anna Knajder-Sowa
PBW Kielce*

W bibliotece wszystko gra

W 2019 r. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach po raz kolejny włączyła się w obchody Tygodnia Bibliotek. Ta ogólnopolska akcja, zainicjowana w 2004 r. przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, rokrocznie skłania pracowników wielu bibliotek (w tym także pedagogicznych) do podjęcia szeregu działań, których celem jest promocja czytelnictwa. W ostatnich latach prym wiodą inicjatywy o charakterze niestandardowym, wykraczające poza tradycyjne postrzeganie pracy bibliotek. Kierując się tą tendencją, kielecka PBW zorganizowała konkurs w postaci gry bibliotecznej pt. „W bibliotece wszystko gra”. Cele, przebieg oraz zasady gry oparto na rozwiązaniach stosowanych w popularnych dziś grach miejskich.

Do udziału w grze, która odbyła się 9 maja 2019 r. w siedzibie biblioteki, zaproszono cztery trzyosobowe drużyny szóstoklasistów z kieleckich szkół podstawowych: ze Szkoły Podstawowej nr 1 im. Stanisława Staszica, Szkoły Podstawowej nr 8 im. Wojska Polskiego, Szkoły Podstawowej nr 34 im. Adama Mickiewicza, Szkoły Podstawowej nr 39 im. Stanisława Moniuszki. Zwycięzcami zostali uczniowie ze SP nr 34: Nadia Kaczor, Wiktoria Kowalik, Cyprian Więckowski, którzy pod opieką pani Magdaleny Zawal, najlepiej poradzili sobie z rozwiązaniem poszczególnych zadań. Wszyscy uczestnicy zostali uhonorowani drobnymi upominkami w postaci książek i gadżetów.

Nowa inicjatywa, zrealizowana w postaci gier i zabaw dydaktycznych, bardzo dobrze wpisana się w ideę aktywizacji postaw czytelnicych wśród dzieci i młodzieży, która nieodłącznie towarzyszy Tygo-

Fot. Dariusz Szostak

dniowi Bibliotek. Jednocześnie stanowiła ona doskonałą okazję dla uczniów, do sprawdzenia swojej wiedzy ze znajomości lektur szkolnych, języka polskiego, tekstów kultury, jak również z zakresu wiedzy o książce i bibliotece. Przeprowadzenie gry umożliwiło także realizację przez bibliotekę poszczególnych kierunków polityki oświatowej państwa, przede wszystkim związanych z promocją czytelnictwa, ale również obejmujących wdrażanie nowej postawy programowej, czy kształtowanie postaw rozwijających samodzielność, kreatywność i innowacyjność uczniów.

Nadto, ze względu na oparcie przebiegu gry o pracę zespołową oraz wykorzystanie w niej gier i zabaw umysłowych, uczniowie biorący udział w zabawie zostali niejako skłonieni do uczenia się współpracy w grupie. Mieli także sposobność, by rozwijać umiejętności logicznego i kreatywnego myślenia, doskonalić spostrzegawczość oraz kojarzenie faktów. Warto dodać, że poszczególne zadania zaproponowane w grze, można potraktować również jako samodzielne pomoce dydaktyczne, przydatne np. do realizacji konkretnych zagadnień lub tematów zajęć. W tym sensie przedstawione poniżej zadania można wykorzystać w regularnym procesie dydaktycznym.

Organizacja i przebieg gry

Przeprowadzenie gry wymaga starannych przygotowań. W pierwszej kolejności postarano się zdefiniować jej tematykę. Odpowiedzialne za organizację przedsięwzięcia Ewa Lewicka i Anna Knajder-Sowa podjęły decyzję, że gra będzie dotyczyć treści literackich (lektury szkolne, zagadnienia językowe, teoria literatury, teksty kultury) objętych programem nauczania języka polskiego w szkole podstawowej w klasach 4-6, a także treści z zakresu wiedzy o książce oraz funkcjonowania bibliotek naukowych. Zakres tematyczny został powiązany z etapem nauczania uczestników (grę zaadresowano do uczniów klas 6 szkoły podstawowej).

Następnie ustalono formę gry. Biblioteka stała się planszą, na której rozegrano 10 zadań. Przyjęły one postać atrakcyjnych dla uczestników gier i zabaw umysłowych, ruchowych, quizów, zagadek i zgadywanek. Za główny czynnik decydujący o zwycięstwie uznano poprawność wykonania zadań. Stąd dla każdego zadania ustalono odpowiednią punktację. Ponieważ gra przyjęła formę międzydrużynowej rywalizacji, o sukcesie decydowała zarówno współpraca, jak i współzawodnictwo.

Kolejny etap obejmował zredagowanie regulaminu, w którym opisano organizatorów, adresatów, formę, przebieg, zasady uczestnictwa i termin gry. Określono główne cele. Regulamin, wraz z kartą uczestnictwa, oświadczeniem dla rodziców/opiekunów prawnych biorących udział w grze uczniów (zawierającym m.in. zgodę na przetwarzanie danych osobowych) oraz oficjalne zaproszenie, rozesłano do poszczególnych szkół.

Ważnym etapem organizacji gry było przygotowanie zadań. Dla każdego z nich stworzono czytelną instrukcję, która stanowiła pomoc dla animatorów prowadzących grę. Poszczególne zadania zostały „rozłożone” na terenie biblioteki, m.in.

Aut. plakatu Anna Knajder-Sowa

w Czytelni, Wypożyczalni, Wydziale Gromadzenia, Ewidencji i Opracowania Zbiorów, Multimedialnym czy w gabinecie dyrektora. Dzięki takiemu rozwiązaniu niemal wszyscy pracownicy biblioteki zaangażowali się w grę, pełniąc rolę animatorów – za co należą się im ogromne podziękowania.

W celu sprawnego przeprowadzenia gry stworzono szczegółowy scenariusz całego przedsięwzięcia oraz zadbano o przygotowanie materiałów informacyjnych. Powstał plakat promujący grę. Przygotowano zawieszki, którymi oznakowano poszczególne punkty, w których rozwiązywano zadania. Ułatwiło to drużynom przemieszczanie się po bibliotece zgodnie z wyznaczonymi trasami, których losowanie nastąpiło na stracie (każda z drużyn zaliczała te same punkty kontrole, ale w różnej kolejności). Dodatkowo zawodnicy otrzymali kartę gry, na której animatorzy naklejali nalepki świadczące o zaliczeniu danego zadania. Na całe przedsięwzięcie przeznaczono 2,5 godziny. W tym czasie uczestnicy zmagali się z rozwiązaniem 10 następujących zadań:

Zadanie I: Powieściowe gatunki

Zadanie zostało zlokalizowane w piwnicy biblioteki. Uczniowie w „piwnicznych ciemnościach”, wyposażeni w latarki, musieli znaleźć biały, plastikowy kosz. W koszu znajdowało się 5 różnych powieści. Zadanie polegało na określeniu gatunku każdej z nich. Celem zadania było kształtowanie umiejętności rozpoznawania odmiany gatunkowej powieści i opowiadania, głównie ze względu na ich tematykę. Zadanie pozwoliło zweryfikować wiedzę uczniów z zakresu cech gatunkowych literatury.

Do zadania wybrano następujące powieści:

1. *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa*, Clive Staples Lewis
2. *Przygody Tomka Sawyera*, Mark Twain
3. *Mała księżniczka*, Frances Hodgson Burnett
4. *Mówcie mi Bezprym*, Grażyna Bąkiewicz
5. *Detektyw Pozytywka*, Grzegorz Kasdepke

Poprawne odpowiedzi:

1. Powieść fantasy
2. Powieść przygodowa
3. Powieść obyczajowa
4. Powieść historyczna
5. Powieść detektywistyczna

Za każde poprawne określenie gatunku powieści uczestnicy otrzymywali 1 punkt. Wykonanie zadania nie było ograniczone limitem czasowym, przy czym każda drużyna mogła tylko raz podejść do rozwiązania zadania.

Fot. Dariusz Szostak

Zadanie II: Alfabet – kości – słowa

Zadanie odbyło się w sali konferencyjnej. Polegało na ułożeniu z liter alfabetu jak największej liczby słów. Jego celem było doskonalenie zdolności słowotwórczych uczniów, niezbędnych w procesie komunikacji językowej, zgodnej z regułami kultury języka.

Każda z drużyn dostawała do dyspozycji zestaw 32 karteczek z wydrukowanymi literami alfabetu (awersami do dołu, tak żeby ukryć litery). Następnie uczestnicy rzucali kostką do gry 3 razy. Zgodnie

z liczbą wyrzuconych oczek wybierali z zestawu odpowiednią ilość liter. Od animatora otrzymywali długopis i kartkę, na której starali się wypisać jak największą liczbę słów ułożonych z wylosowanych liter. Na wykonanie zadania mieli 10 minut. Za każdy poprawnie ułożony wyraz otrzymywali 1 punkt. O poprawności danego słowa decydował prowadzący grę animator.

Fot. Dariusz Szostak

Zadanie III: Książka z numerem 20455

Zadanie miało miejsce w magazynie Wypożyczalni. Zostało zaprojektowane jako sposób na sprawdzenie znajomości zasad korzystania z zasobów bibliotecznych przez uczniów. Z drugiej strony pozwoliło na zweryfikowanie wiedzy na temat budowy książki (wskazanie poszczególnych jej elementów, określenie ich funkcji, przyporządkowanie elementom książki prawidłowych nazw).

W pierwszej kolejności drużyny musiały odnaleźć w magazynie Wypożyczalni książkę o numerze inwentarzowym 20455. Po zidentyfikowaniu książki (były to *Baśnie* Hansa Christiana Andersena) uczestnicy otrzymywali 1 punkt oraz polecenie określenia rodzaju literackiego, do którego należy utwór (epika), za co zdobywali kolejny punkt. Pozostałe punkty można było zdobyć po wymienieniu elemen-

Fot. Dariusz Szostak

tów budujących książkę. W zamyśle organizatorów były to następujące elementy: okładka (1 punkt), wyklejka (1 punkt), karta przedtytułowa (1 punkt), karta tytułowa (1 punkt), grzbiet (1 punkt), kapitałka (1 punkt), zrąb główny, blok, trzon książki (1 punkt), spis treści (1 punkt). Na wykonanie zadania uczestnicy mieli dowolną ilość czasu.

Zadanie IV: Atlas i słownik

Zadanie w Czytelni składało się z dwóch części. Celem zadania było sprawdzenie czy uczestnicy gry potrafią korzystać z tradycyjnych źródeł informacji jakimi są atlasy i słowniki. W tym celu w pomieszczeniu Czytelni mieli odnaleźć *Atlas Wielkiego Elektora Brandenburskiego* oraz *Słownik tematyczny języka polskiego*. Za każdą odnalezioną pozycję otrzymywali po 1 punkcie. Następnie otrzymali następujące polecenia:

1. Określ rodzaj publikacji jaką jest *Atlas Wielkiego Elektora Brandenburskiego* (prawidłowa odpowiedź – atlas historyczny – 2 punkty).
2. Na zaznaczonej karcie w *Atlasie* znajdź położenie Kielc (prawidłowe wskazanie położenia – 2 punkty).
3. Na stronie 164 *Słownika tematycznego języka polskiego* znajdź zdanie zawierające słowa „piasek” i „woły” (2 punkty).
4. Zapisz na kartce odnalezioną sentencję „Kto chodzi bez książek do szkoły, chce na piasku pasać woły” (2 punkty).

Zadanie V: Akademia Pana Kleksa

W kolejnym zadaniu uczestnicy musieli zmierzyć się z testem ze znajomości lektury szkolnej. *Akademia Pana Kleksa* Jana Brzechwy należy do lektur obowiązkowych omawianych w niższych klasach szkoły podstawowej. Książka doskonale wprowadza młodego czytelnika w fantastyczny świat baśni, pobudza wyobraźnię, uczy i wychowuje m.in. dzięki pokazaniu pozytywnej relacji uczniowie – mistrz.

Test ze znajomości *Akademii Pana Kleksa* składał się z 12 pytań. Miał charakter testu wyboru (tylko jedna odpowiedź była prawidłowa). Za każdą poprawną odpowiedź uczestnicy otrzymywali 1 punkt.

Na jaką literę zaczynały się imiona uczniów Akademii?

	E	x	A
	D		O

Gdzie Pan Kleks chował piegi?

	W szkatułce	x	W tabakierce
	Wszystkie piegi wyrzucił		W szufladzie

Kto wyleczył Mateusza?

x	Lekarz Paj-Chi-Wo		Pan Kleks
	Golarz Pana Kleksa		Adaś Niezgodka

Komu przyśnił się sen o siedmiu szklankach?

	Mateuszowi	x	Adasiowi
	Panu Kleksowi		Nikomu

Jak nazywali się synowie Golarza Filipa?

	Adam i Alojzy	x	Anatol i Alojzy
	Ambroży i Adam		Ambroży i Alojzy

Szpak Mateusz...

x	Wymawia tylko końcówki wyrazów		Jest ogromny i mówi ludzkim głosem
	Nosi okulary		Dostarcza piegi

Gdzie znajdowała się Akademia Pana Kleksa?

	Na placu Czterech Wiatrów		Na skrzyżowaniu ulic Śmiesznej i Smacznej
x	Na ulicy Czekoladowej		Na ulicy Wiosennej

Co znajdowało się na trzecim piętrze Akademii?

	Kuchnia i jadalnia		Sypialnia
	Sale szkolne	x	Sekrety Pana Kleksa

Co podarował doktor Paj-Chi-Wo księciu Mateuszowi?

	Magiczny guzik		Pompkę pomniejszającą
	Zaczarowany złoty klucz	x	Cudowną czapkę bogdychanów

W jaki sposób Mateusz budzi uczniów Akademii?

	Otwiera szeroko okna sypialni	x	Otwiera w suficie śluzę z zimną wodą
	Krzyczy: „Pobudka wstawać!”		Dzwoni małym srebrnym dzwoneczkiem

Jak nazywał się władca Lunnów?

	Lunatyk		Niefart
x	Niesfor		Telesfor

Kogo zastrzelił młody Mateusz podczas konnej przejażdżki?

	Wściekłego psa		Dzikiego konia
x	Króla wilków		Sokoła

Zadanie VI: Łączenia

W gabinecie Pani Dyrektor rozegrano zadanie, które polegało na połączeniu autora utworu oraz obrazka ilustrującego ów utwór. Zadanie służyło sprawdzeniu wiedzy literacko-kulturowej uczniów nabytej w toku nauczania języka polskiego, przede wszystkim związanej z autorstwem dzieł. Wykorzystując w grze obrazki ilustrujące treści literackie, zwrócono także uwagę na związki literatury ze sztukami plastycznymi. W zadaniu wykorzystano powszechnie znaną ikono-

grafię ilustrującą dzieła takich autorów jak Clive Staples Lewis, Hans Christian Andersen, Jan Brzechwa, Lucy Maud Montgomery, John Ronald Reuel Tolkien, René Goscinny, Janusz Christa, Henryk Sienkiewicz, Rafał Kosik, J.K. Rowling.

Na wstępie zespół otrzymywał kopertę, w której znajdował się zestaw składający się z 10 obrazków (ilustrujących dany utwór literacki) oraz 10 kartek z nazwiskami pisarzy (autorów książek, których dotyczyły obrazki). Na połączenie obrazków z właściwymi nazwiskami zespoły miały 5 minut. Za każde prawidłowe połączenie można było uzyskać 1 punkt.

Fot. Anna Knajder-Sowa

Zadanie VII: Krzyżówka

W pokoju informatyka uczestnicy gry mieli rozwiązać krzyżówkę, która składała się z 15 pytań dotyczących zagadnień językowych oraz teorii literatury. Była to dobra okazja do tego, by przypomnieć sobie wiadomości realizowane w ramach kształcenia językowego oraz literackiego. Po wypełnieniu krzyżówki musieli dodatkowo ułożyć hasło z liter znajdujących się w zaciemionych polach. Zabieg ten wymagał koncentracji, skupienia oraz logicznego myślenia.

W tym zadaniu punktacja przedstawiała się następująco: za każdą prawidłową odpowiedź grupa otrzymywała 1 punkt, za podanie hasła końcowego – 3 punkty. Jeżeli zespołowi nie udało się podać właściwego hasła, animator przyznawał punkty tylko za rozwiązanie krzyżówki (liczba punktów zależała od ilości poprawnych odpowiedzi). Zadanie nie było ograniczone limitem czasowym.

Pytania:

1. *O miłosiernym Samarytaninie.*
2. Np. grecka, rzymska, celtycka.
3. Pojęcie, przedmiot, znak mające jedno znaczenie dosłowne i większą liczbę znaczeń ukrytych.
4. Jeden z trzech rodzajów literackich.
5. Zbiór znaków przestankowych oraz norm ich stosowania.
6. Gatunek literacki spopularyzowany przez J.R.R. Tolkiena.
7. Krótki utwór literacki pisany prozą.
8. *Kajko i Kokosz. Szkoła latania.*
9. Nowy wyraz.
10. Osoba opowiadająca o wydarzeniach przedstawionych w książce.
11. Filmowa, na podstawie literatury.
12. Pismo wychodzące codziennie.
13. Andersena lub braci Grimm.
14. Np. o Lechu, o Piaście, o Kraku i Wandzie.
15. Część mowy.

	1	P11	R	Z	Y	P	O	W	I	E8	Ś	Ć	
2	M	I	T	O	L	O	G15	I	A				
		3	S	Y	M	B1	O16	L					
			4	E	P	I5	K	A					
5	I	N	T	E12	R	P	U	N21	K	C	J	A	
		6	F	A	N	T7	A	S	Y				
			7	N	O	W	E	L	A10				
			8	K	O6	M	I	K	S				
		9	N	E	O	L4	O	G17	I2	Z	M		
				10	N	A	R	R	A14	T	O	R	
	11	A	D13	A	P	T	A	C	J	A			
				12	D	Z	I18	E	N	N	I	K9	
			13	B3	A	Ś	N	I	E				
			14	L	E	G	E	N	D	A22			
			15	C19	Z20	A	S	O	W	N	I	K	

Hasło

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
B	I	B	L	I	O	T	E	K	A	P	E	D	A	G	O	G	I	C	Z	N	A

Zadanie VIII: Literackie rekwizyty

W Wydziale Gromadzenia, Ewidencji i Opracowania Zbiorów przygotowano zadanie polegające na kojarzeniu literackich artefaktów. Jego poprawne rozwiązanie wymagało od uczestników gruntownej wiedzy literackiej (związanej ze znajomością treści książek) oraz umiejętnego kojarzenia faktów. Uczestnicy gry musieli bowiem określić literacki rodowód przykładowych rekwizytów, tzn. z jakiej książki pochodzi dany przedmiot. Za każdą prawidłową odpowiedź drużyna otrzymywała 1 punkt.

Do gry użyto następujących rekwizytów, które schowano w kufrze:

- Czekolada (*Charlie i fabryka czekolady*),

- Lusterko (*Alicja w Krainie Czarów*),
- Skrzypce (*Janko Muzykant*),
- Figura Iwa (*Lew, czarownica i stara szafa*),
- Figura diabła (*Pani Twardowska*),
- Figura słońca (*W pustyni i w puszczy*),
- Jabłko (*Śnieżka/Biblia*),
- Poduszka (*Śpiąca Królowna/Księżniczka na ziarnku grochu*),
- Dynia (*Kopciuszek*),
- Zapałki (*Dziewczynka z zapałkami*).

Zadanie IX: Biblioteka w sieci

Zadanie rozwijające umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną oraz zasobami internetowymi zostało ulokowane w Wydziale Multimedialnym przede wszystkim z racji dostępu do stanowisk komputerowych. Zadanie odnosiło się do hasła Tygodnia Bibliotek 2019, które brzmiało **#biblioteka**. W zamyśle pomysłodawców, hasło to miało świadczyć, że współczesne biblioteki są nowoczesne, korzystają z nowych technologii, a za ich pomocą poszukują i docierają do kolejnych użytkowników.

Zadanie składało się z dwóch części. W pierwszej uczestnicy mieli wyszukać w Internecie stronę Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach, następnie odnaleźć na niej ikony mediów społecznościowych, za pomocą których biblioteka komunikuje się ze swoimi czytelnikami. Za każde wskazane medium (Facebook i Twitter) drużyny otrzymywały po 2 punkty.

Druga część zadania polegała na praktycznym wykorzystaniu katalogów on-line biblioteki. Uczestnicy musieli odnaleźć w katalogu zasób książek Lewisa Carrolla, znajdujących się w księgozbiorze biblioteki. Zadanie dotyczyło wyłącznie pozycji wydanych w języku polskim z pominięciem *Alicji w krainie czarów*. Za każdą znalezioną książkę otrzymywali po 1 punkcie. Drużyny mogły odnaleźć następujące pozycje:

- *Po drugiej stronie Lustra i co Alicja tam znalazła*,
- *Wyprawa na żmierzak: męka w ośmiu konwulsjach*,
- *Przygody Alicji w Krainie Czarów, O tym co Alicja odkryła po drugiej stronie lustra*,
- *Alicja w krainie czarów i Po drugiej stronie Lustra*.

Zadanie X: Kto to mówi?

Zadanie to również odbyło się w Wydziale Multimedialnym. Jego celem było ćwiczenie umiejętności koncentracji oraz kojarzenia faktów w oparciu o wybrany fragment tekstu literackiego. Otóż zadanie polegało na zidentyfikowaniu postaci literackiej po zacytowanym wyimku z przykładowej wypowiedzi bohatera. Zmuszało to uczestników do przypomnienia sobie elementów konstrukcyjnych świata przedstawionego w danym utworze, z którego pochodziła wypowiedź bohatera, m.in. charakterystyczne wydarzenia związane z postacią, czas i miejsce akcji, główne wątki fabularne itp.

Dla zespołów przygotowano zestaw 9 kart, które rozłożono na stole awersami do góry. Na awersach kart znajdowały się cyfry (od 1 do 9), na rewersach natomiast fragmenty wypowiedzi literackich bohaterów. Uczestnicy losowali 3 karty i mieli za zadanie odgadnąć personalia bohaterów, których wypowiedzi znalazły się na wylosowanych kartach. Za każdą prawidłową odpowiedź grupa dostawała 1 punkt. W zestawie kart znajdował się bonus o wartości 3 punktów. Jeśli uczestnicy wylosowali kartę bonusową jako pierwszą lub drugą kartkę, mogli kontynuować losowanie.

Karta 1: – Nie, Stasiu... ja nie chcę płakać... tylko mi się tak... oczy pocą... (Nel Rawilson).

Karta 2: – Czyż to nie cudownie, Marylo, że jutro następuje nowy dzień, w którym nie uczyniłam jeszcze żadnego głupstwa? (Ania Shirley).

Karta 3: – Plac to nasz kraj, to całe nasze państwo! Nie możecie zrozumieć, czym dla nas jest ten Plac, bo nigdy nie walczyliście za Ojczyznę! (Ernest Nemeček).

Karta 4: BONUS – 3 punkty.

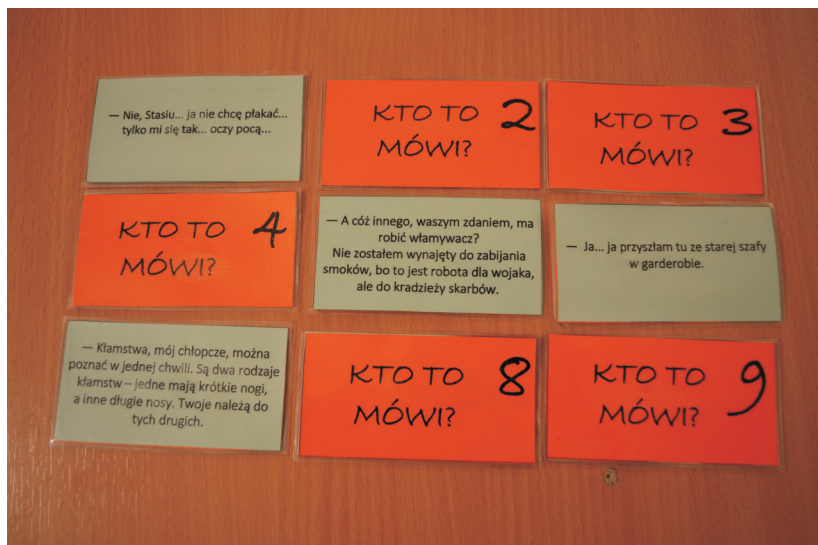
Karta 5: – A cóż innego, waszym zdaniem, ma robić włamywacz? Nie zostałem wynajęty do zabijania smoków, bo to jest robota dla wojaka, ale do kradzieży skarbów. (Bilbo Baggins).

Karta 6: – Ja... ja przysłałam tu ze starej szafy w garderobie. (Łucja Pevensie).

Karta 7: – Kłamstwa, mój chłopcze, można poznać w jednej chwili. Są dwa rodzaje kłamstw – jedne mają krótkie nogi, a inne długie nosy. Twoje należą do tych drugich. (Wróżka z Pinokia).

Karta 8: – Nie leć, synu, za blisko słońca, by nie stajał wosk od jego żaru – nie leć synu, za blisko morza, by fale nie zwilżyły ci skrzydeł. (Dedal).

Karta 9: – Ja nikogo się nie boję! Choćby niedźwiedź... to dostoję! (Stefek Burczymucha).

Fot. Anna Knajder-Sowa

Dogrywka

Na wypadek, gdyby biorące udział w grze drużyny, po rozwiązaniu wszystkich zadań, uzyskały taką samą liczbę punktów, organizatorzy przygotowali dogrywkę. Z pojedynczych słów pochodzących z *Lokomotywy* Juliana Tuwima należało na czas ułożyć kilka pierwszych wersów tego wiersza. Kto pierwszy zdołał poprawnie ułożyć wiersz, ten stawał się zwycięzcą całej gry. Dogrywka okazała się jednak zbędna. Zwycięska drużyna wykazała się bowiem doskonałą wiedzą i niemal bezbłędnie wykonywała przygotowane zadania.

Podobną postawę zaprezentowali także pozostali uczestnicy, co przeczy obiegowym opiniom, że dzieci i młodzież bardzo rzadko sięgają po książki. Przeciwnie, uczestnictwo w grze wymagało przecież osobistego zaangażowania, powtórzenia wiadomości, wysiłku intelek-

tualnego. Pozytywna atmosfera, która panowała podczas całej gry, dowodzi z kolei, że przekazywanie i sprawdzanie wiedzy, jak również kształtowanie umiejętności oraz kompetencji w formie atrakcyjnej zabawy, jest dobrym sposobem na realizację procesu dydaktycznego. Dla bibliotekarzy przygotowujących grę to cenna informacja, przydatna zwłaszcza przy planowaniu kolejnych przedsięwzięć z zakresu edukacyjno-kulturalnej działalności bibliotek.

Barbara Pawelec
PBW Kielce, Filia Ostrowiec Świętokrzyski

W Klubie Czytających Rodzin książka uczy, bawi i wychowuje

Wstęp

Stwierdzenie, że „książka uczy, bawi i wychowuje” jest znane i często stosowane podczas rozmów z rodzicami, pedagogami, nauczycielami oraz dziećmi. Mówi o wartościach, jakie niesie ze sobą kontakt dziecka z książką.

Nadal aktualne są słowa Heleny Radlińskiej, że książka

(...) dostarcza modeli wytyczających sposób bycia, określa kodeksy postępowania, podaje przykłady dla rozwiązywania problemów życia własnego, grup i szerszych środowisk społecznych. Uczy sztuki wyboru wśród (...) różnych pojęć i chaosu, (...) wzbogaca psychikę czytelnika, dając mu podstawy do rozumienia siebie (...) i do zrozumienia innych ludzi¹.

„Granice mojego języka wyznaczają granice mojego świata” pisał austriacki filozof Ludwig Wittgenstein². Dobra znajomość języka, poprawne posługiwanie się nim jest drogą do ciekawszego, bogatszego, głębszego życia umysłowego. Z pewnością każdemu świadomemu rodzicowi zależy na tym, aby jego dziecko w przyszłości osiągnęło w życiu sukces, by było spełnione, by nie musiało przeżywać frustracji, która stanowi prostą drogę do agresji. W świecie informacji

¹ H. Radlińska, *Książka wśród ludzi*, Warszawa, Światowid, 1946, s. 14.

² Za: B. Wolniewicz, wstęp do *Tractatus Logico-Philosophicus*, Warszawa, PWN, 1970, s. 8.

i współzależności, gdzie bezpieczeństwo jednych zależy od wiedzy i zdolności umysłowych innych, dobra znajomość języka ojczystego powinna być traktowana jako kluczowa życiowa umiejętność. Dziecko może to osiągnąć z pomocą książek.

Znaczenie książki w procesie wychowania dzieci i młodzieży

Żyjemy w czasach, gdy Internet, telewizja, media społecznościowe przenoszą informacje z całego świata, a innowacyjne technologie pozwalają na kontakt i dostanie się do wybranego miejsca na najdalej położonym kontynencie. Współczesny młody człowiek jest ukształtowany przez Internet. Przez to również pozostaje sam ze swoimi problemami (choć ma wiele like'ów w mediach społecznościowych), z którymi nie zawsze potrafi sobie poradzić. Książka jest jednym z wielu środków komunikacji z kulturą, często niedocenioną. Zdaniem Zbyszko Melosika, stanowi „unikatową przestrzeń zdobywania doświadczenia i refleksji w sposób prywatny i osobisty”³. Mimo wszechobecnej ekonomizacji i konsumpcji, książka zachowała swoją niepowtarzalną wartość: nadal jest czytana, przeżywana, dyskutowana, kolekcjonowana. Zapewnia trwałość i ciągłość tradycji, jest ważnym symbolem ludzkości i nie traci swojej wartości.

Janusz Korczak wielokrotnie podkreślał walory książki w kontekście wychowania dzieci i młodzieży:

[...] z książką nigdy się nudzić nie można: powie nam ona zawsze tyle rzeczy ciekawych, nieznanych nam, rozjaśni wiele, wzruszy. Z książki i wiedzę czerpać możemy, i ideały nasze. Ileż to razy wraz z bohaterem powieści przeżywamy niedole, radości i smutki, obawiamy się o niego jak o najdroższą nam osobę, i mimo ciszy w pokoju, serce drży czytelnikowi, niepokój srogi go ogarnia, by ulubiony bohater powieści nie uległ w walce z przeciwnościami życia i ze złymi ludźmi. Ileż to dobrego przynosi wspólne głośne czytanie, gdy cała rodzina, zajęta jedną myślą, przejęta jednymi uczuciami, spędza wieczór, cicho i mile (...). Jest to jedyny sposób zbliżenia się do dzieci starszych, do szczerzenia w ich sercach najwznioślejszych uczuć i najpiękniejszych myśli (...). Raz jeszcze powtarzam, książka powinna być nieodłącznym towarzyszem życia tym bardziej w długie jesienne wieczory⁴.

³ Z. Melosik, *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, Kraków 2013, s. 458.

⁴ J. Korczak, *Wieczory jesienne (pogadanka)*, „Czytelnia dla Wszystkich” 1899, nr 41, s. 1.

Czytelnictwo książek spełniało ważną rolę w systemie wychowawczym Janusza Korczaka. Uważał, że dla samych dzieci jest to zaspokajanie potrzeb, rozbudzanie wyobraźni, kształtowanie postaw, doskonalenie wiedzy, intymność. Dla środowiska, rodziny to budowanie relacji, pomoc innym, współdziałanie i współpraca. Janusz Korczak podkreślał, że wychowywanie dziecka to także zapewnienie mu możliwości zaspokojenia potrzeb bardziej wysublimowanych, rozwijających duchowo, dostarczających takich rozrywek, które wzbogacają je wewnętrznie, będą sprzyjać samorealizacji i umożliwić samowychowanie. Tym celom służą książki⁵.

Literatura dziecięca posiada, według Krystyny Zabawy, walory, które odgrywają ważną rolę w edukacji. Składają się na nie: współczesna bliska dziecku problematyka, zrozumiały język, teksty odpowiadające jego psychice i potrzebom, multimedialność oraz hipertekstowość, ścisłe powiązanie słowa z obrazem oraz trudne tematy, wśród nich problemy rodzinne i jej przeobrażenia⁶.

Dzieci nieustannie poznają świat i starają się go zrozumieć. W tym pomagają im słowo. Musi być ono jednak dobrze usłyszanym, wytłumaczonym lub osadzonym w kontekście i wielokrotnie powtarzane. W poznawaniu świata przez dziecko ogromną rolę pełni dorosły/rodzic, który jest przewodnikiem i interpretatorem. Za sprawą mediów elektronicznych współczesny człowiek po raz

Fot. Barbara Pawelec

⁵ Por. B. Matyjas, *Dzieciństwo aktywne kulturalnie w teorii i praktyce pedagogicznej Janusza Korczaka*, [w:] K. Sergiel, K. Słupska (red. nauk.), *Książka w życiu człowieka – w poszukiwaniu (u)traconej wartości*, Poznań, Wyd. Naukowe UAM, 2017, s. 46.

⁶ K. Zabawa, *Współczesna literatura dziecięca w edukacji wczesnoszkolnej – rzeczywistość i perspektywy*, [w:] B. Surma (red.), *Nowe wyzwania i perspektywy dla wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków, Akademia Ignatianum, 2012, s. 159-160.

pierwszy wzgardził swym językiem, wybierając kulturę obrazkową, w której refleksja nad słowem schodzi na dalszy plan albo nie ma jej wcale. Rośnie pokolenie, które ma trudności z pisaniem, czytaniem, rozmawianiem, które nie rozumie prostych tekstów i poleceń. Współcześni psycholodzy mówią o zagrożonych umysłach dzieci, które mogą przerodzić się w umysły groźne. Jim Trelease, propagator głośnego czytania dzieciom, ostrzega przed skutkami analfabetyzmu całych społeczeństw: „Naród, który mało czyta, mało wie. Naród, który mało wie, podejmuje złe decyzje – w domu, na rynku, w sądzie (...)”⁷.

Rodzina jako miejsce kształtowania zainteresowań czytelniczych dziecka

Przyjmuje się powszechnie, iż pierwszoplanową rolę w rozwoju czytelnictwa spełnia rodzina, zwłaszcza rodzice, którzy od małego winni zapoznawać dziecko z książką, czytać mu i z nim, rozmawiać, oglądać, fantazjować⁸. Kulturowe wzory czytelnicze kształtują się więc już w okresie dzieciństwa. Ich źródłem są możliwości, aktywność i potrzeby dzieci, jak również rodziców oraz kulturowe i społeczne zasoby środowiska.

Kształtowanie się dziecięcych zainteresowań czytelniczych wiąże się ze stosowaniem systematycznej wewnątrzrodzinnej pracy (codzienne czytanie, wspólny czas spędzony z książką). Czytając, mamy unikalną szansę, aby niemal natychmiast przetworzyć słowo słyszane w słowo rozumiane. Możemy dziecku tłumaczyć nieznane słowa, które często pojawiają się w różnych kontekstach i w ten sposób dziecko je rozumie, zapamiętuje i potrafi stosować. Bowiem dopiero kontekst (wyobrażenia) oraz emocje nadają słowu prawdziwe znaczenie i na trwałe wpisuje się ono w pamięć dziecka.

Istotną rolę w przestrzeni czytelniczej odgrywają baśnie. Są one bardzo cennymi utworami, w których wyeksponowane są wartości moralne, dokładnie określają kogo i za co spotyka nagroda lub kara. Istnieje wyraźny podział na dobro i zło, które najczęściej przegrywa. Dzieci identyfikują się z pozytywnymi postaciami, a odrzucają nega-

⁷ Cyt. za I. Koźmińska, E. Olszewska, *Wychowanie przez czytanie*, Warszawa, Świat Książki, 2016, s. 28.

⁸ Por. K. Nowak-Kluczyński, *Rodzina we współczesnej dziecięcej literaturze*, [w:] K. Sergiel, K. Słupska (red. nauk.), *Książka w życiu człowieka – w poszukiwaniu (u) traconej wartości*, Poznań, Wyd. Naukowe UAM, 2017, s. 210.

tywne. W takiej sytuacji rozpoczyna się budowanie systemu wartości dziecka. Szczęśliwe zakończenie baśni przynosi radość, zadowolenie, nadzieję, optymizm. Rzeczywistość baśniowa odzwierciedla myślenie dziecka, dzięki czemu mały człowiek może lepiej zrozumieć świat i siebie, ma poczucie ładu, porządku, czuje się bezpiecznie.

Warunki życia współczesnej rodziny sprawiają, że ilość czasu, którą rodzice spędzają z dziećmi drastycznie zmniejsza się. Codzienny pęd życia, natłok obowiązków zawodowych i domowych dorosłych, nadmiar zajęć dodatkowych skierowanych do dzieci już w wieku przedszkolnym powoduje stres u dorosłych, zaś u dzieci nadpobudliwość i zmęczenie. Dorostym brak czasu na poświęcenie uwagi dziecku i wykorzystują media elektroniczne jako sposób na zajęcie dzieci w domu, często nie kontrolując oglądanych treści, które nierzadko „bombardują” agresją, irracjonalnymi zachowaniami, których mały odbiorca nie jest w stanie zrozumieć i zweryfikować. Również przekaz nowoczesnych środków medialnych – zbyt głośna muzyka, szybko zmieniający się obraz nie sprzyja rozwijaniu wrażliwości, wyobraźni i refleksyjności.

Współczesne dzieci żyją w bardzo trudnym dla nich świecie. Wiele z nich nie dostaje tego, co im jest potrzebne do prawidłowego rozwoju – czasu i miłości rodziców, dobrych wzorców zachowania, otrzymują za to samotność, przeciążenie zajęciami, niekontrolowane godziny spędzone przed ekranem telewizora bądź monitorem komputera. Pozbawione zdrowego pokarmu dla psychiki i umysłu, cierpią na anemię emocjonalną⁹.

Najważniejsze, decydujące o zdrowiu i przyszłości dziecka rzeczy dzieją się w rodzinie (domu). Ważna jest tu rola rodziców – ich postawa, zaangażowanie. Rodzice zazwyczaj chcą jak najlepiej wychować swoje dziecko. Będąc aktywnymi czytelnikami, przeważnie pragną, by ich potomek podzielił ich zamiłowanie do książek. Nie ma w końcu nic lepszego niż dzielenie pasji i dzielenie się swoją wiedzą. Często już w okresie ciąży przyszła mama oraz przyszły tata czytają do brzucha ulubione książki z własnego dzieciństwa i recytują wierszyki, wierząc, że maluch już w łonie matki zarazi się miłością do literatury.

Rodzic czytający wspólnie z dzieckiem także doświadcza wielu korzyści z lektury. Poza najważniejszym – bliskością z dzieckiem,

⁹ I. Koźmińska, E. Olszewska, *Wychowanie przez czytanie...*, s. 12.

książka pozwala spojrzeć na własne problemy z innej perspektywy, podsuwa rozwiązania, poszerza wiedzę i życiowe doświadczenie.

Klub Czytających Rodzin w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Kielcach filii w Ostrowcu Świętokrzyskim jako potrzebna inicjatywa czytelnicza

Badania potwierdzają, że jednym z najpotężniejszych czynników rozwoju dziecka i zarazem profilaktyką zachowań bezmyślnych i aspołecznych jest głośne czytanie.

Współczesne biblioteki pedagogiczne to instytucje, które nie tylko zajmują się gromadzeniem, opracowywaniem i udostępnianiem zbiorów oraz szeroko rozumianą informacją, lecz prowadzą ściśle ukierunkowaną działalność kulturalną i promocyjną czytelniczą zarówno wśród dzieci, młodzieży, jak i dorosłych.

W Bibliotece Pedagogicznej w Ostrowcu Św. wychodzimy z założenia, że czytanie to najtańszy i najskuteczniejszy sposób budowania zasobów wewnętrznych dziecka. Za Jimem Trelease, propagatorem czytania dzieciom stwierdzamy, że najlepszą rzeczą, jaką rodzice mogą zrobić dla szczęścia i przyszłości swojego dziecka to codzienne głośne czytanie mu dla przyjemności. Taka idea przyświecała nam podczas tworzenia Klubu Czytających Rodzin w Bibliotece

Fot. Barbara Pawelec

Pedagogicznej w Ostrowcu Św. Nasz Klub działa w ramach programu „Rodzinne Czytanie” i jest wspierany przez Fundację „ABCXXI-Cała Polska czyta dzieciom” poprzez portal internetowy (RodzinneCzytanie.pl). Jest to jedna z kampanii społecznych realizowanych przez Fundację. Oprócz KCR funkcjonują programy takie jak: Czytanie zbliża, Czytanie uzdrawia, Mądra Szkoła Czyta Dzieciom,

Czytanie-Męska Rzecz, Bajkowa Europa łączy Pokolenia, Czytające Szkoły, Czytające Przedszkola i przede wszystkim Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom. Jest w czym wybierać. My, wybraliśmy Klub Czytających Rodzin, aby zachęcić najmłodszych wraz z rodzicami do sięgnięcia po książkę, do spędzenia wspólnie czasu i skupienia uwagi na własnym dziecku.

Joanna Papuzińska podkreśla kluczowe znaczenie inicjacji czytelniczej dziecka w kształtowaniu nawyku czytania i zauważa, że nie wystarczy zapewnić dziecku atrakcyjnej pod względem treści i formy książki, trzeba również zadbać o odpowiednią „otoczkę” – przyjazną atmosferę,

bezpieczne i przytulne miejsce do czytania oraz wykorzystać naturalną u małych dzieci potrzebę ekspresji ruchowej i chęć zabawy¹⁰.

Dlatego pierwsze spotkanie Klubu Czytających Rodzin (KCR) w Bibliotece Pedagogicznej w Ostrowcu Św. zostało przygotowane tak, aby jego forma stała się zachętą do dalszej czytelniczej aktywności. Rozłożone na podłodze koce, miękkie poduchy, pomiędzy nimi książki (w różnych formatach, językach), muzyka – to wszystko stworzyło przyjazną atmosferę. Członkostwo w Klubie Czytających Rodzin jest bezpłatne, co wynika z Regulaminu, z którym członkowie muszą się zapoznać i zaakceptować. Głównym celem podejmowanych działań jest promocja czytelnictwa oraz literatury dziecięcej. To jednak nie wszystko.

Organizujemy kameralne spotkania, w centrum których zawsze jest książka. Stanowi ona punkt wyjścia oraz inspirację do wszelkich gier i zabaw. Jesteśmy świadome, że małe dzieci, a także dzieci nieprzyzwyczajone do słuchania książek mogą mieć problemy ze

Fot. Barbara Pawelec

¹⁰ J. Papuzińska, *Książki, dzieci, biblioteka*, Warszawa, Fundacja „Książka dla Dziecka”, 1992, s. 19.

skupieniem uwagi. To nas nie zniechęca, ponieważ wiemy, że mózg uczy się najlepiej poprzez ruch. Pozwalamy więc dzieciom na swobodę w poruszaniu się. Gdy jedno dziecko czyta, część pozostałych słucha z uwagą, zaś kilka osób spaceruje, bawi się, nawet biega, niektóre raczkują, jedzą, klaszczą. Staramy się oczywiście, aby atmosfera czytania w bibliotece nie przerodziła się w plac zabaw. Wprowadzamy czytanie poprzez zabawę z książką. Tym bardziej, że biblioteka posiada atrakcyjne książki dla dzieci – sensoryczne, grające, obrazkowe, edukacyjne, picturebooki. Prof. Grzegorz Leszczyński, znawca literatury dziecięcej, powiedział kiedyś, że dorosły myśli słowem, dziecko – obrazem. Nasza oferta książek jest różnorodna i dzięki nim znajdujemy wraz z rodzicami wiele kreatywnych rozwiązań, by zachęcić dzieci do wspólnego obcowania z książką.

Fot. Barbara Pawelec

Ponieważ na spotkania przychodzą rodziny (rodzice, dziadkowie, ciocie) z dziećmi tak naprawdę w różnym wieku, staramy się tak je organizować, by stały się atrakcyjną formą spędzania wolnego czasu zarówno dla dzieci, jak i opiekunów.

Dla maluchów (10-miesięcznych czy półtorarocznych, dwulatków czy pięcioletków) takie pierwsze spotkanie z biblioteką, książką – bardziej na zasadzie zabawy – ma kluczowe znaczenie. Pozytywne pierwsze wrażenie może zdecydować o tym, czy dziecko w przyszłości zostanie czytelnikiem, czy chętnie będzie sięgało po książkę. Dlatego zależy nam także na oswojeniu czytelnika z przestrzenią biblio-

teki, pokazanie, że jest to miejsce przyjazne, w którym mogą miło spędzić czas i dobrze się bawić. Cechy, postawa, nawyki, które determinują całe życie dziecka, kształtują się we wczesnym dzieciństwie w interakcji z rodzicami. Nie da się wychować szczęśliwego dziecka bez poświęcenia mu czasu i okazania miłości. Podczas

spotkań w KCR rodzice są z dziećmi, wspólnie podróżują w świat wyobraźni, wspólnie przeżywają perypetie książkowe. Daje to rodzicom niezwykłą szansę rozwijania dziecięcej wyobraźni, wrażliwości, zacieśniania więzów z dzieckiem.

Wspomagamy również rodzica/opiekuna w wyborze książek dla dziecka. Polecamy wartościowe tytuły, posilając się Złotą Listą Książek dostępną na stronie Cała Polska Czyta Dzieciom¹¹.

Jesteśmy świadome, że bardzo dużo jednak zależy od rodziców, ponieważ to oni decydują o tym, kiedy dziecko po raz pierwszy zetknie się z książką i biblioteką oraz jaką jakość będzie miało to spotkanie. Nie od dziś wiadomo, że dzieci czytających rodziców w przyszłości same często zostają aktywnymi czytelnikami. Dlatego tak ważne było dla nas zachęcenie różnych grup rodziców, aby przyszli na pierwsze spotkanie i sami zobaczyli, co oferujemy w Klubie i jak te działania są potrzebne dla rozwoju ich dziecka.

Chęć uczestnictwa w pierwszym spotkaniu zadeklarowało ok. 12 osób/rodzin. W rzeczywistości nie wszyscy się pojawili, ale Ci, którzy przyszli na to spotkanie wrócili na kolejne. Przy okazji zachęcali swoich znajomych do wyjścia wraz z dziećmi z domu i spędzenia czasu w bibliotece. Uczestników trzeciego spotkania było już ok. 20.

Badania i obserwacje czytających rodzin potwierdzają, że codzienne czytanie dziecku na głos zaspokaja najważniejsze potrzeby emocjonalne dziecka – miłości, uwagi, stymulacji, buduje mocną więź pomiędzy rodzicem a dzieckiem, wspiera rozwój psychiczny dziecka, wzmacnia poczucie własnej wartości dziecka, uczy języka, rozwija słownictwo i swobodę w mówieniu. Przygotowuje dziecko do sprawnego czytania i pisania, rozwija wyobraźnię, wspomaga koncentrację i ćwiczy pamięć.

Irena Koźmińska i Elżbieta Olszewska¹² wymieniają kolejne walory czytania: ułatwienie nauki czytania ułatwienie nauki i pomoc w odniesieniu sukcesu w szkole, nauka wartości i odróżnianie dobra od zła, kształtowanie wrażliwości moralnej dziecka.

Wszystko to bezpłatnie otrzymują dzieci uczestniczące w spotkaniach KCR.

Żyjemy w czasach, w których czytanie książek staje się coraz mniej oczywiste. Miejsce książek, słowa pisanego, dłuższych narracji często zajmuje łatwiejsza w percepcji, „skrótowa”, obrazkowa

¹¹ <http://www.calapolskacztyadzieciom.pl/zlota-lista> [dostęp: 29.11.2019].

¹² I. Koźmińska, E. Olszewska, *Wychowanie przez czytanie ...*, s. 45-46.

kultura medialna. Ten trend jest widoczny wśród młodego pokolenia, a nierzadko również wśród rodziców. Tym bardziej cieszy nas odzew na naszą inicjatywę i wszelkie inne, które mają na celu promowanie wartościowego wspólnego rodzinnego czytania.

Justyna Polanowska
PBW Kielce, Filia Ostrowiec Świętokrzyski

Teatrzyk kamishibai w bibliotece

Wyobraźnia jest ważniejsza od wiedzy, ponieważ wiedza jest ograniczona¹.

A. Einstein

Kamishibai – teatrzyk wyobraźni (program działań edukacyjnych)

Motywacje do działania czerpię z różnych źródeł, dużo zależy od stawianych sobie wymagań. Inspiracją w działaniu bibliotekarzy jest postępująca zmiana w postrzeganiu biblioteki jako instytucji, rosnące wymagania użytkowników, i co się z tym wiąże, ambicja sprostania nowym oczekiwaniom odbiorców, głównie poprzez wzbogacenie swojej oferty o nowe usługi. Coraz częściej biblioteki nie traktuje się jako wyłącznie zbiory książek, lecz także jako obiekty użyteczności publicznej, miejsca zdobywania wiedzy, dostępu do informacji, kreatywnych zajęć pobudzających wyobraźnię adresowanych do różnych grup odbiorców m.in. uczniów. Inspiracją do działania stał się dla mnie teatrzyk kamishibai, ponieważ jednym z jego walorów dydaktycznych jest to, że pobudza wyobraźnię, kreatywność i pozwala czytelnikowi wykazać swoje uzdolnienia.

Jednym z priorytetów MEN na rok szkolny 2015/2016 było rozwijanie kompetencji czytelniczych oraz upowszechnianie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. W związku z tym napisałam program działań

¹ Rozmowa z G.S. Viereckiem, *What Life Means to Einstein*, „Saturday Evening Post”, 26 października 1929 r., przedruk w: Viereck, *Glimpses of the Great*, s. 447.

edukacyjnych z wykorzystaniem kamishibai (z języka japońskiego teatr obrazkowy, teatr ilustracji), gdyż jest to jedna z form upowszechniania czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Czytelnik w pierwszych trzech latach edukacji powinien być objęty szczególną opieką, bowiem jest to okres pierwszych fascynacji i nawyków czytelniczych, a także największej podatności na odbiór literatury dziecięcej. Prowadzenie zajęć przez jednego zazwyczaj nauczyciela – wychowawcę, stwarza możliwość lepszej i częstszej współpracy z biblioteką. Dlatego opracowałam i wdrożyłam program „Teatrzyk wyobraźni – kamishibai” dla uczniów z klasy drugiej szkoły podstawowej.

Kamishibai to kilkusetletnia japońska tradycja opowiadania bajek. Cechy tego teatrzyku i sposób przedstawiania pozwalają stworzyć magiczną atmosferę i przykuć uwagę dzieci na dłuższy czas. Technika narracji sprawia, że zrozumienie fabuły nie przysparza dzieciom żadnych trudności. Kamishibai nie jest zwykłym odczytywaniem gotowego tekstu. Słowa, którym towarzyszy pokaz obrazów, przenoszą dzieci w inny magiczny świat. Kolejne pojawiające się obrazy służą skupieniu dzieci i równocześnie oczekiwaniu na dalsze zdarzenia. W ten sposób rozwija się u dzieci umiejętność skoncentrowania się

Teatrzyk kamishibai: „Mój przyjaciel Kemushi”
Fot. Justyna Polanowska

przez dłuższy czas. Dodatkowo kamishibai pozwala nawiązać więź pomiędzy opowiadającym a publicznością, zachęca do współpracy i zrozumienia przesłania, które przekazuje narrator. Dzieci mają poczucie, że uczestniczą w przedstawieniu, w czasie którego mogą żywo i spontanicznie reagować krzykiem, płaczem czy śmiechem. Dzięki temu ich udziałem są równocześnie podobne emocje i poczucie wspólnoty w atmosferze radości i zabawy. Magiczny efekt przedstawienia można spotęgować odpowiednią intonacją, rytmem i trafnie dobranym słownictwem. Poza tym kamishibai stwarza okazję do wprowadzenia różnych dodatkowych ćwiczeń i zadań².

Jak czytamy w Podstawie programowej: „Ważnym celem edukacji polonistycznej jest rozwijanie u dzieci zamiłowania do czytelnictwa poprzez słuchanie pięknego czytania i rozmawianie o przeczytanych utworach oraz korzystanie z bibliotek (np. biblioteki szkolnej). Dobór utworów ma uwzględnić następujące gatunki literatury dziecięcej: baśnie, bajki, legendy, opowiadania, wiersze, komiksy – przy wyborze należy kierować się realnymi umiejętnościami czytelniczymi dzieci, a także potrzebami wychowawczymi”³. Cały program został napisany w oparciu o Podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, która zawiera również zalecane warunki i sposób realizacji, w których m.in. czytamy: „W klasie szkoły podstawowej około połowy czasu przeznaczanego na edukację polonistyczną uczniowie mogą zajmować się rysowaniem i pisanem, siedząc przy stolikach”⁴. Dlatego program „Teatrzyk wyobraźni – kamishibai” zawierał również elementy edukacji plastycznej, w ramach której uczeń „w zakresie ekspresji przez sztukę:

- a) ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem⁵,
- b) podejmuje działalność twórczą (...)”⁶.

² http://moodle.bpciechanow.edu.pl/pluginfile.php/987/mod_resource/content/1/Kamishibai2.pdf

³ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, Dz. U. 2009 nr 4, poz. 17, s. 224.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże, s. 211.

⁶ Tamże, s. 217.

Podczas realizacji programu były wykorzystane różne techniki plastyczne m.in. tzw. płaskie kółka pół origami, malowidła kropkowe, metoda wydrapywanki.

Opracowując program określiłam jego cele. Do ogólnych jego założeń należy:

- rozwijanie umiejętności służących zdobywaniu wiedzy (czytanie, pisanie),
- zapoznanie z wybranymi utworami literatury dziecięcej,
- słuchanie baśni, opowiadań,
- kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałość o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów,
- zaspokajanie naturalnej ciekawości świata,
- propagowanie działań twórczych wśród dzieci,
- rozwijanie języka, pamięci i wyobraźni,
- wzbudzanie zaciekawienia otaczającym światem poprzez dostarczanie wiedzy o nim w treściach na określony temat,
- dostosowanie treści do indywidualnych predyspozycji, zainteresowań i potrzeb wszystkich wychowanków.

Cele szczegółowe programu określają konkretne działania ucznia, który:

- tworzy opowiadania twórcze,
- wymyśla dalszy ciąg opowiadania, inne zakończenie utworu,
- nadaje tytuły pojedynczym obrazkom, zdjęciom oraz historyjkom obrazkowym,
- układa pytania na podstawie odpowiedzi,
- słucha wypowiedzi dorosłych i dzieci,
- wyróżnia postacie i zdarzenia, miejsce i czas akcji w utworze literackim czytany przez nauczyciela,
- określa chronologię wydarzeń w utworze literackim czytany przez nauczyciela,
- wyraża własne zdanie o bohaterach tekstów kultury oraz o zdarzeniach zarówno z literatury, jak i życia (formułuje swobodne i spontaniczne kilkuzdaniowe wypowiedzi),
- zadaje pytania i odpowiada na pytania,

- czyta wybrane fragmenty utworów literackich z podziałem na role,
- oddaje głosem nastroj w czytanim tekście,
- pisze zdania oraz kilkuzdaniowe wypowiedzi.

W zakresie poprawności językowej:

- interesuje się literaturą dziecięcą (np. baśniami, opowiadania-
mi),
- rozpoznaje wydarzenia realistyczne i fantastyczne w utworach literackich, nazywa osoby, zwierzęta, rośliny, rzeczy,
- wypowiada się w małych formach teatralnych – uczestniczy w zabawie teatralnej, ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego.

Program realizowany był w klasie drugiej szkoły podstawowej w ramach zajęć w bibliotece i szkole, we współpracy z wychowawczynią klasy. Prowadziłam zajęcia wykorzystując metody aktywizujące, techniki rozwijające twórcze myślenie oraz różne formy pracy: indywidualną i zbiorową. Kamishibai zdecydowanie wpływa na rozwój motywacji do czytania u dzieci. Pomaga w opowiadaniu bajek na wiele sposobów: osadza je w kontekście, pozwala przewidywać dalszy ciąg zdarzeń, nawiązać więź pomiędzy słuchaczem (dziecko) a opowiadającym (dorosły), przykuwa uwagę do pokazywanych rytmicznie obrazów, zachęca do współpracy i zabawy. A przede wszystkim uczy czerpania przyjemności z czytania⁷. „Teatr ilustracji stwarza ogromne możliwości działań twórczych zarówno w ramach aktywności plastycznej (tworzenie ilustracji do znanych historii), jak i literackiej (tworzenie nowej fabuły)”⁸. Do tworzenia nowej fabuły wykorzystywałam metodę opowieści „z kubka”. Aby przygotować fabułę „z kubka”, trzeba zgromadzić kilka kubków lub innych naczyń, paski papieru, długopis. Na jednym z kubków piszemy wyraz: „postacie”, na drugim: „miejsce akcji”, na trzecim: „przygody” lub „komplikacje”. Wspólnie z nauczycielem dzieci mogą segregować napisy z pomysłami elementów fabuły do pojemników, ucząc się przy okazji rozróżniać najistotniejsze elementy opowieści. Jeżeli w zabawie bierze udział kilkoro dzieci, wów-

⁷ http://moodle.bpciechanow.edu.pl/pluginfile.php/987/mod_resource/content/1/Kamishibai2.pdf

⁸ A. Szyszka, *Kamishibai w pracy z małym dzieckiem*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2014 nr 5, s. 61.

czas prowadzący zaczyna opowiadanie, a dzieci kolejno dopowiadają akcję. Jeżeli brakuje nam pomysłów, sięgamy do odpowiedniego kubka i kontynuujemy opowieść. Akcja opowiadania nabiera niesamowitego tempa w momencie wprowadzenia przez losowanie „z kubka” zupełnie niespodziewanej postaci, miejsca akcji lub wydarzenia, ponieważ dobierane są w drodze losowania – przypadkowo. Mogą więc wystąpić oryginalne zestawienia postaci, miejsca akcji i przygód, które trzeba będzie ze sobą połączyć. Zabawy tego typu stymulują twórcze myślenie, wdrażają do dłuższych wypowiedzi, uczą budować akcję opowiadania, rozwijają myślenie przyczynowo-skutkowe⁹. Wykorzystałam również inne metody, które rozwijały ekspresję twórczą, np. kreatywne pisanie, kreatywne opowiadanie, zmienione bajki.

Układanie opowiadania ma dużą wartość kształcącą i wychowawczą i jest częstą formą ćwiczenia w nauczaniu początkowym oraz w klasach IV-VI. Przekładanie przez ucznia narracji tekstu literackiego, prozaicznego na własny sposób mówienia poprzez dobór innego niż w tekście literackim słownictwa i odmiennych struktur składniowych, jest trudnym zadaniem rozwijającym zdolność myślenia i sprawności mówienia. Opowiadanie całkowicie wymyślone przez ucznia jest twórczym działaniem, które rozwija jego wyobraźnię i pomysłowość. Wyjątkową wartość dla kształcenia umiejętności operowania słowem mają ćwiczenia w redagowaniu opowiadań z dialogiem oraz opowiadań z elementami opisu sytuacji i uczuć, opisu postaci, przedmiotu i tła. Rozwijanie umiejętności opowiadania ma też bezpośrednią wartość użytkową, opowiadanie bowiem jest składnikiem codziennego porozumiewania się¹⁰. Teatryk kamishibai pomaga czytelnikowi tworzyć niepowtarzalne opowieści.

Podczas realizacji programu były wykorzystane również różne techniki plastyczne m.in. tzw. płaskie kółka pół origami, malowidła kropkowe, metoda wydrapywanki.

Na zakończenie programu została przygotowana w bibliotece wystawa prac uczniów.

Uczeń biorący udział w projekcie:

- wzbogaci słownictwo,

⁹ M. Jąder, „Opowieści z kubka” i inne ciekawe pomysły pracy z książką, „Wychowanie w Przedszkolu” 2008 nr 4, s. 45-46.

¹⁰ M. Węglińska, *Opowiadanie jako forma wypowiedzi w klasach początkowych*, Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 1997, s. 93.

- rozwinię wyobraźnię i wrażliwość poprzez obcowanie z książkami,
- poprawi technikę czytania,
- potrafi wypowiedzieć się na temat przeczytanych utworów, rozumie ich treść,
- poszerzy wiedzę ogólną,
- wykształci nawyk czytania jako atrakcyjną formę spędzania wolnego czasu,
- uważnie wysłucha czytanych utworów,
- przedstawi na ilustracjach treść przeczytanych utworów,
- dokona adekwatną ilustrację do tekstu; ułoży książeczkę obrazkową.

Podczas realizacji programu były wykorzystane następujące bajki i opowieści:

- *Szukając Marudka,*
- *Mój przyjaciel Kemushi,*
- *Groszki,*
- bajka z serii: *Bajki świata: O gąsienicy, która zamieniła się w motyla. I o tym dlaczego ptaki wiją gniazda.*

Wszystkie wymienione utwory miały formę kart narracyjnych teatrzyku kamishibai.

Uzupełnieniem zajęć z wykorzystaniem kamishibai była wystawa „Tajemniczy świat Japonii”, którą przygotowałam w PBW w Kielcach, Filia w Ostrowcu Świętokrzyskim. Na wystawie zaprezentowano oryginalne przedmioty japońskie m.in. wagasa sakura, czyli tradycyjny parasol ręcznie wykonany z bambusa i papieru, pałeczki z bambusa pokryte laką, podstawki pod pałeczki z papieru washi, ozdobny żuraw wykonany z tradycyjnego materiału chirimen, z którego szyje się w Japonii kimona oraz pachnąca pocztówka w kształcie wachlarza. Nie zabrakło ikebany oraz elementów japońskiego pisma, które można było zobaczyć na ozdobnych kartach z kaligrafią Seiei`a Maedy, np. na kartce aruku. Prezentowane przedmioty to również: maneki-neko, kokeshi czyli tradycyjna japońska laleczka oraz miniaturki ciasteczek ryżowych kashiwa, słodkich bułeczek manju czy bothan dango. Wśród zwiedzających zainteresowanie wzbudziła Shugi Bukro, czyli

„Tajemniczy świat Japonii” – wystawa
Fot. Justyna Polanowska

„Tajemniczy świat Japonii” – wystawa
Fot. Justyna Polanowska

przepiękna tradycyjna koperta, w której Japończycy wręczają prezent w postaci pieniędzy. To wspaniała alternatywa dla zwykłych kopert. W ten sposób biblioteka zainspirowała uczniów kulturą japońską.

Podróże przedszkolaka z bajkami świata: projekt edukacyjny

Zrealizowałam projekt edukacyjny **Podróże przedszkolaka z bajkami świata** z wykorzystaniem kamishibai. Projekt przygotowałam w ścisłej współpracy z wychowawczynią przedszkolnej grupy „Biedroneczki”. Jego główne cele to: rozwijanie zainteresowań literaturą dla dzieci, inspirowanie literaturą wyobraźni plastycznej, uświadomienie dzieciom znaczenia książki w życiu człowieka, integrowanie grupy, wyzwalamu chęci pokonywania strachu i nieśmiałości na scenie, zapoznanie dzieci z biblioteką.

Cele projektu doskonale wpisały się w cele przedszkola, a oto niektóre z nich:

- wyrabianie potrzeby tworzenia i wypowiedania się poprzez różne formy artystycznego wyrazu, rozwijanie swojej kreatywności, zdolności, wyobrażeń, wymyślenia i tworzenia czegoś nowego i oryginalnego, zachęcanie dzieci do fantazjowania i swobodnego operowania różnorodną formą artystyczną,
- zapewnienie dzieciom możliwości indywidualnego odbioru doznań artystycznych,
- stwarzanie sytuacji umożliwiających dzieciom samorealizację potrzeb w zakresie twórczości artystycznej oraz takich, które pozwolą zaistnieć dziecku w środowisku jako małemu artyście i umożliwiają mu podzielenie się własnymi przeżyciami z odbiorcami jego twórczości.

Zajęcia w ramach projektu odbywały się w przedszkolu i bibliotece. Dzieci z wielką radością zapoznaly się z magicznym dla nich miejscem. Dla zdecydowanej większości była to pierwsza wizyta wśród tak wielkiego księgozbioru. Mogły zobaczyć najstarsze oraz największe i najmniejsze książki. Zapoznaly się z biblioteką oraz zasadami poszanowania książek, niektóre z nich już dzieci znaly, gdyż w przedszkolu nie brakuje zajęć z książką.

Na jednych z zajęć w ramach realizacji projektu przedszkolaki usłyszały historię *Groszki* autorstwa F. Malnuit. To prosta historia dotycząca

ca wegetacji roślin. Dwukolorowe, wyraziste i ekspresywne ilustracje wraz z prostym tekstem opowiadają przygodę małego Groszka, która rozpoczyna się w momencie spadania go na ziemię. Trafia on w dziurkę i zapada w tygodniowy sen. Po tym czasie postanawia wystawić nosek do słońca, a potem kolejno każdy ze swoich listków. Groszek cieszy się życiem, rozmawia z ptaszkiem, a także tańczy z motylami. Okazuje się jednak, że w trakcie zabawy pęka mu ubranko, z którego wypadają trzy groszki, na czym fabuła się kończy. Przedstawiona w *Groszkach* prosta historia jest przykładem klasycznego kamishibai. Tytuł ten daje niezwykłą wolność interpretacji, zakończenie niemalże namawia do pytania o dalszy ciąg opowieści¹¹.

Prezentowane ilustracje wywoływały u dzieci skupienie i zainteresowanie. Przedszkolaki z chęcią wcielały się w rolę narratorów i opowiadały historie o groszkach. Dzieci wymyśliły dalszą część opowieści, z której powstała zabawna historia. W drugim dniu zajęć przedszkolaki tworzyły barwne ilustracje do dalszej części wymyślonej przez siebie opowieści. Po wykonaniu pracy plastycznej dzieci podchodziły do parawanu i przesuwając własną kartę opowiadały wymyśloną przez siebie historię. Kamishibai jest jedną z form aktywności twórczej, zarówno plastycznej, jak i literackiej, dzięki której dzieci rozwijały swoją kreatywność.

Poszczególne zadania realizowane podczas projektu to:

1. Stwarzanie sytuacji sprzyjających wyrabianiu zachowań i działań świadomego czytelnika poprzez:
 - zapoznanie dzieci z biblioteką,
 - założenie w przedszkolu kącika książek,
 - wspólne układanie książek,
 - wypożyczanie książek zainteresowanym.
2. Zapoznanie dzieci ze sposobem powstania książki oraz zawodami z nią związanymi:
 - historyjka obrazkowa „Droga książki od autora do czytelnika”.
3. Przybliżanie bohaterów popularnych bajek i baśni znanych autorów poprzez:
 - głośne czytanie wybranych fragmentów książek,

¹¹ A. Szyszka, *Kamishibai w pracy...* s. 61.

- oglądanie ilustracji przedstawiających postaci słuchanych utworów,
 - inscenizowanie ruchem bajek, opowiadań, baśni,
 - tworzenie dialogów z wykorzystaniem teatrzyku.
4. Wykorzystywanie wybranych postaci z literatury jako wzorców postaw i wartości moralnych.

Podsumowanie projektu *Podróże przedszkolaka z bajkami świata* – wystawa
Fot. Justyna Polanowska

Podsumowaniem projektu była wystawa zdjęć z realizacji jego poszczególnych etapów oraz efekty pracy przedszkolaków. Była to ogromna niespodzianka dla dzieci, która sprawiła im wiele radości. Możliwość zobaczenia się na zdjęciach, które tworzyły tak dużą wystawę, była dla dzieci niecodzienną sytuacją i pozostanie na długo w ich pamięci. Realizacja tego projektu sprawiła mi wiele radości, a największą satysfakcją jest, gdy przedszkolaki przychodzą z rodzicami do biblioteki po książeczki.

Oczekiwane efekty projektu – dziecko:

- interesuje się czytaniem i pisaniem; jest gotowe do nauki czytania i pisania,
- słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami,

- rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są urozmaicane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami.

Dzieci tworzyły w przedszkolu własne książeczki obrazkowe, na kanwie których powstawały opowieści.

Moja przygoda z teatrzykiem kamishibai rozpoczęła się w 2014 r., nie był on wtedy tak popularny jak teraz. Działania podejmowane przeze mnie były innowacyjne, nieznanne przez większość nauczycieli, w których klasach prowadziłam zajęcia. Teraz kamishibai stał się nieodłącznym narzędziem kreatywnych pedagogów. Oferta na rynku wydawniczym w tej tematyce stale się powiększa, co świadczy o rosnącej popularności tej formy teatru.

Literatura

1. Ambroziak, M.: *Kamishibai, czyli papierowy teatrzyk*. [W:] *Materiałne i niemateriałne dziedzictwo kulturowe Japonii*, red. nauk. U. Mach-Bryson i A. Zalewska, Warszawa, 2014
2. Dargent N.: *Mój przyjaciel Kemushi*, il. M. Sadat, tłum. D. Vinet, Katowice, 2015
3. Jąder M.: „Opowieści z kubka” i inne ciekawe pomysły pracy z książką, „Wychowanie w Przedszkolu”, 2008 nr 4, s. 40-46
4. *Kamishibai: przewodnik metodyczny* [online], [dostęp: 15 lipca 2015]. Dostępny w Internecie: <http://moodle.bpciechanow.edu.pl/pluginfile.php/987/mod_resource/content/1/Kamishibai2.pdf>
5. Malnuit T.: *Groszki*, tłum. J. Brudzewski, Z. Piątkowska-Wolska, Katowice, 2015
6. Manek B.: *Kamishibai: broszurka* [online] Goethe Instytut Polen, [dostęp: 15 marca 2015]. Dostępny w Internecie: <https://www.goethe.de/resources/files/pdf142/kamishibai_brosch.pdf>
7. Szyszka A.: *Kamishibai w pracy z małym dzieckiem*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 2014, nr 5, s. 60-63
8. Waloszek D.: *Program w edukacji dzieci*, Warszawa, 2005
9. Węglińska M.: *Opowiadanie jako forma wypowiedzi w klasach początkowych*, Kraków, 1997
10. Yamamoto K.: *Szukając Marudka*, tłum. J. Brudzewski, Z. Piątkowska-Wolska, Katowice, 2012
11. Ziobler U.: *Bajka o gąsienicy, która zamieniła się w motyla. I o tym dlaczego ptaki wiją gniazda*, Poznań, 2015

Propozycje i sprawozdania

*Ewa Tarapata
PBW Kielce, Filia Busko-Zdrój*

Pomysły na niestandardowe akcje w bibliotece

W obecnych czasach biblioteki starają się nadać za rozwijającą się technologią oraz potrzebami współczesnych czytelników, dlatego też, coraz częściej, pełnią one rolę centrów kultury zaspokajających potrzeby informacyjne, edukacyjne, kulturalne i społeczne czytelników oraz integrujących życie lokalnych społeczności. Nowoczesne biblioteki sięgają coraz chętniej po niestandardowe pomysły na promocję czytelnictwa. Powstają różnego rodzaju kluby dyskusyjne, organizowane są spotkania ze znanymi pisarzami, wystawy fotografii, pokazy filmowe oraz warsztaty rękodzieła, plastyczne i teatralne. Instytucje te bardzo chętnie włączają się w szereg różnych akcji społecznych i kulturalnych, a wszystko po to, aby przyciągnąć nowych czytelników do biblioteki.

W takich niestandardowych akcjach bierze również udział buska filia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach, włączając się w ogólnopolskie akcje społeczne: „Noc Bibliotek”, „Podaruj wiersz”, „Kącik wędrującej książki”, „Sleeveface, czyli ubierz się w książkę” i zbórkę plastikowych nakrętek oraz realizując program czytelniczy pn. „Książka – uczy, bawi i wychowuje” wśród uczniów szkoły podstawowej.

Ogólnopolska akcja „Noc Bibliotek”

„Noc Bibliotek” to ogólnopolska akcja, będąca świętem bibliotek i czytania, która ma na celu zachęcenie w niekonwencjonalny sposób, do korzystania z zasobów bibliotek jako najbardziej otwartych i dostępnych instytucji kultury z ofertą dla osób w każdym wieku. Jest wzorowana na cieszącej się ogromnym powodzeniem „Nocy Muzeów”. W ramach tej akcji, w bibliotekach w całej Polsce, organizowane są dla czytelników specjalne wydarzenia – niecodzienne spotkania z literaturą i jej autorami, maratony czytania dla dzieci i dorosłych oraz warsztaty literackie, detektywistyczne, jak również zwiedzanie biblioteki „od kuchni”. Organizatorem Nocy Bibliotek jest Centrum Edukacji Obywatelskiej, Fundacja „ABC XXI – Cała Polska Czyta Dzieciom” oraz Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego.

Do V edycji „Nocy Bibliotek” w 2019 r. włączyła się również, po raz pierwszy, buska filia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach. W ramach tegorocznej edycji, przebiegającej pod hasłem „Znajdźmy wspólny język”, buska biblioteka zorganizowała 4 października 2019 r. spotkanie dla uczniów klasy III z Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 im. Janusza Korczaka w Busku-Zdroju.

Ewa Tarapata, koordynator akcji, przygotowała dla 18 trzecioklasistów warsztaty literacko-detektywistyczne pt. „Język śladów” – tajniki pracy detektywa na przykładzie lektury Grzegorza Kasdepke pt. *Detektyw Pozytywka*.

Plan ramowy imprezy obejmował cykl następujących bloków tematycznych:

- Rozmowy na temat nocy i głośne czytanie opowiadania *Gdzie nocuje słońeczko* Wiktora Laskowskiego;
- Pokój zagadek – „Kto nie śpi w nocy i dlaczego?”;
- Głośne czytanie zagadki kryminalnej pt. *Zagadka pierwsza, czyli gdzie są moje skarpetki w delfiny?*, rozwiązanej przez Detektywa Pozytywkę – bohatera książki Grzegorza Kasdepke i dyskusja z dziećmi, w jaki sposób detektyw wpadł na rozwiązanie zagadki;
- Detektyw – zawód z pasją. Rozmowy z dziećmi o pracy detektywa, z wykorzystaniem metod aktywizujących – „burzy mózgow”: Kto to jest detektyw? Cechy dobrego detektywa;

oraz rebusu: Atrybuty detektywa, czyli co jest mu niezbędne do pracy;

- Głośne czytanie fragmentu detektywistycznego opowiadania Zofii Staniszewskiej pt. *Zagadka biblioteki*, którego fabuła skupia się wokół kryminalnej zagadki – z biblioteki w tajemniczych okolicznościach ginie cenny historyczny dokument. Główni bohaterowie – Ignacy i Mela postanawiają wytropić złodzieja;
- „Tropem złodzieja książki” – poszukiwanie złodzieja bezcennej książki, skradzionej w nocy w buskiej

Uczniowie poznają pracę detektywa
Fot. Ewa Tarapata

Mali detektywi zbierają ślady i gromadzą dowody
Fot. Ewa Tarapata

bibliotece, na podstawie śladów pozostawionych przez sprawcę. Warsztaty detektywistyczne, podczas których uczniowie zbierali ślady z miejsca przestępstwa, pozostawione przez złodzieja: odcisk buta, guzik, odcisk palca na szklance, a następnie z wykorzystaniem zestawu młodego detektywa: lupy, pędzelka i proszku daktyloskopijnego, poduszki z tuszem, taśmy, porównywali je ze śladami butów i odciskami palców czytelników. Oczywiście złodziej książki został zidentyfikowany na podstawie wszystkich trzech śladów i książka wróciła do księgozbioru biblioteki.

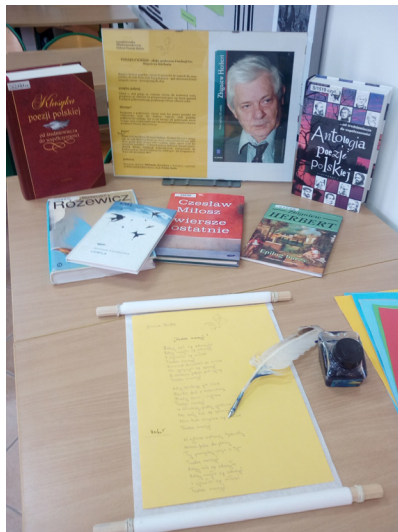
- „Kuferek wiedzy” – uczniowie zapoznali się z takim słownictwem, jak: daktyloskopia, kryminalistyka, miejsce zbrodni, podejrzany, motyw, kodeks karny.

Głównym celem spotkania było ukazanie dzieciom, jak wiele można dowiedzieć się o ludziach na podstawie śladów pozostawionych przez nich oraz w jaki sposób ślady pozostawione przez człowieka mogą przemawiać.

Akcja społeczna „Podaruj wiersz”

Buska filia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach włączyła się we wrześniu 2019 r. do akcji społecznej „Podaruj wiersz”, organizowanej przez Fundację im. Zbigniewa Herberta. Udział w akcji polegał na wybraniu wiersza dla konkretnej osoby, przepisaniu go odręcznie na specjalnej karcie papeterii, a następnie podarowaniu tego wiersza wybranej osobie.

Jak podkreślili organizatorzy akcji „przepisanie i podarowanie wiersza może być gestem przyjaźni lub wdzięczności, może dać duchowe wsparcie, nieść pociechę, podtrzymywać nadzieję. Jest to też intymny akt podarowania innym swojego czasu, swojej wrażliwości i obecności, której formą jest odręczne przepisanie wiersza, ofiarowanie go”¹.

Kącik akcji Podaruj wiersz w buskiej bibliotece
Fot. Ewa Tarapata

W buskiej bibliotece powstał specjalny kącik, w którym czytelnik mógł zapoznać się ze szczegółami akcji, a następnie wybrać sobie, z przygotowanych na stoliku antologii poezji i tomików wierszy różnych poetów, swój ulubiony wiersz i przepisać go odręcznie na specjalnej papeterii z logo fundacji oraz akcji. Akcja trwała od 29 maja do 30 listopada 2019 r. i była

¹ <http://www.fundacjaherberta.com/aktualnosci/item/566-przepisz-podaruj-29-maja-1-pazdziernika-2019> [dostęp 01.10.2019].

doskonałą inicjatywą na obchody Międzynarodowego Dnia Pisania Listów, który przypadał 9 października.

W ramach popularyzacji akcji społecznej „Podaruj wiersz”, Ewa Tarapata, koordynatorka akcji w buskiej bibliotece, zorganizowała dwa spotkania dla uczniów szkół podstawowych powiatu buskiego. W ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Pisania Listów, 8 października 2019 r., spotkała się z uczniami klasy VIII w Zespole placówek Oświatowych w Dobrowodzie, natomiast 17 listopada 2019 r. z uczniami klasy VII i VIII w Szkole Podstawowej w Skotnikach Dolnych. Bibliotekarka, po wprowadzeniu uczniów w szczegóły i zasady akcji, rozdała im antologie i tomiki poezji oraz papeterie, które buska biblioteka otrzymała od Fundacji im. Zbigniewa Herberta. Podczas spotkania uczniowie wyszukiwali na kartach antologii i tomików poezji swoich ulubionych wierszy, a następnie po wybraniu, tego jedyne go wiersza, najbliższego swojemu sercu, przepisywali go odręcznie na

*Uczniowie przepisujący odręcznie wiersz w ramach akcji Podaruj wiersz
Fot. Ewa Tarapata*

papeterii. Dopelnieniem spotkania była recytacja przez uczniów wybranych wierszy na forum klasy.

Celem spotkań było kształcenie kompetencji czytelniczych oraz popularyzacja odręcznego pisania tekstów literackich, które w dobie komputeryzacji jako forma piśmiennicza są w zaniku.

Akcja „Sleeveface, czyli ubierz się w książkę”

Pod określeniem terminu „sleeveface” kryje się typ fotografii, która przedstawia osobę z zastoniętą częścią twarzy, ciała bądź całej sylwetki przez okładkę książki lub czasopisma. Do zrobienia takiego zdjęcia trzeba się odpowiednio przygotować, bo dużą rolę odgrywa tutaj perspektywa oraz aranżacja tła. Ważne jest, aby idealnie dobrać strój, przyjąć odpowiednią pozę, tak aby powstało złudzenie jedności osoby z graficznym motywem książki. W efekcie powstaje złudzenie prezentujące czasem zabawne, czasem kreatywne połączenie osobowości z okładką książki lub czasopisma. Do wykonania takiej sesji

*Uczniowie podczas sesji fotograficznej z okładkami książek i czasopism
Fot. Ewa Tarapata*

fotograficznej można wykorzystać własny księgozbiór albo wystarczy przyjść do biblioteki, wziąć okładkę książki lub czasopisma z jakąś po-

stacją lub jej fragmentem i zrobić zdjęcie tak, aby tworzyło kompletny obraz.

Tą coraz bardziej popularną formę promocji czytelnictwa wykorzystuje również buska filia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach podczas spotkań z uczniami. Każdorazowo projekt wywołuje wśród uczniów wielkie zainteresowanie, pokazując jak z prostej rzeczy można zrobić interesujące przedsięwzięcie, a przy tym doskonale się bawić przy próbach wkomponowania okładki w twarz. Wszystkie książki i czasopisma, wykorzystywane w sesji, pochodzą z księgozbioru biblioteki, promując tym samym zbiory biblioteki.

Akcja bookcrossingowa „Kącik wędrującej książki”

Bookcrossing to społeczna i niekonwencjonalna forma popularyzowania książek i czytelnictwa, która polega na zostawianiu przeczytanych książek w miejscach publicznych, jak również na specjalnie przygotowanych do tego celu półkach, czy też kącikach, po to, aby znalazca książek mógł je przeczytać, a po przeczytaniu puścić w dalszy obieg. Bookcrossing pozwala dzielić się książkami poprzez nieodpłatne ich przekazywanie metodą „podaj dalej”, stwarza możliwość wymiany na inne, daje szansę czytania tym, których nie stać na zakup książek. Idea takiej „krążącej książki” narodziła się w Stanach Zjednoczonych w 2001 r. i swoim zasięgiem obiegła już cały świat. Jej inicjatorem był programista komputerowy Ron Hornbaker, który swój pomysł nazwał właśnie bookcrossingiem.

Mając na celu upowszechnianie czytelnictwa i rozwijanie kompetencji czytelniczych, we wrześniu 2019 r. buska filia PBW w Kielcach

Kącik wędrującej książki w buskiej bibliotece

Fot. Ewa Tarapata

stworzyła „Kącik wędrującej książki”. Każdy czytelnik, po zapoznaniu się regulaminem akcji – „5 złotymi zasadami »Kącika wędrującej książki«”, może samodzielnie przeglądać jego księgozbiór i korzystać z bogactwa literatury. Akcja bookcrossingowa cieszy się dużym powodzeniem wśród czytelników, stwarzając możliwość bezpłatnej wymiany przeczytanej już literatury.

Akcja społeczna zbiórki plastikowych nakrętek

Zbiórka plastikowych nakrętek jest jedną z najpopularniejszych akcji społecznych o charakterze charytatywno-ekologicznym, do której włączyć się może każdy. Wystarczy tylko przynieść do wyznaczonego miejsca zebrane przez siebie plastikowe nakrętki z butelek po wodzie mineralnej, napojach, sokach, mleku, kawie, czy środkach czystości itp. Stamtąd odbierają je rodziny osób chorych i niepełnosprawnych, które następnie przekazują je do firmy recyklingowej, gdzie są przetwarzane na surowiec wtórny. Uzyskane w ten sposób pieniądze przekazane zostają na leczenie, rehabilitację lub sprzęt specjalistyczny dla potrzebującej osoby.

Zbiórka plastikowych nakrętek dla chorego dziecka
Fot. Ewa Tarapata

W akcję społeczną zbiórki plastikowych nakrętek na rzecz osób chorych i niepełnosprawnych włączyła się również buska filia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach, otwierając w bibliotece punkt zbiórki nakrętek dla 13-letniego Karola z Buska-Zdroju, który od 5-ciu lat choruje na cukrzycę typu I. Chłopiec posiada DEXCOM z systemem ciągłego monitorowania glikemii, którego utrzymanie wynosi ponad 1080 złotych miesięcznie. Zebrane nakrętki są sukcesywnie przekazywane rodzinie Karola, z przeznaczeniem na jego dalsze leczenie. Dzięki promocji akcji w regionalnych portalach informacyjnych oraz życzliwości wielu osób, w ciągu niespełna trzech miesięcy trwania akcji, udało się zebrać kilkanaście worków pełnych plastikowych nakrętek.

Akcje społeczne zbiórki plastikowych nakrętek uwarżliwiają społeczeństwo na pomoc osobom chorym i niepełnosprawnym, uczą ochrony środowiska oraz promują wychowanie ekologiczne już od najmłodszych lat poprzez naukę segregacji śmieci, głównie w szkołach i placówkach oświatowych.

Program czytelniczy „Książka – uczy, bawi i wychowuje”

Buska filia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach rozpoczęła w roku szkolnym 2019/2020 realizację programu czytelniczego pn. „Książka – uczy, bawi i wychowuje”. Program skierowano do uczniów Publicznej Szkoły Podstawowej nr 1 w Busku-Zdroju. Podstawowym założeniem programu, który obejmuje cykl spotkań w ramach obchodów ważnych świąt bibliotecznych i szereg lekcji z zakresu edukacji czytelniczej i medialnej oraz cykl wystaw prac plastycznych uczniów, jest upowszechnianie czytelnictwa i rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży. Poprzez realizację różnorodnych działań biblioteka chce pokazać, że książka może spełniać wiele funkcji w życiu dziecka: może uczyć, bawić i wychowywać, bo książka wzbogaca wiedzę, rozwija intelekt, jest źródłem rozrywki i zabawy, a także ukazuje pozytywne wzorce. Ponadto stały kontakt z książką i biblioteką zapewnia dzieciom rozwój zainteresowań czytelniczych, umiejętność korzystania ze źródeł informacji, trwałe przeżycia estetyczne i emocjonalne. Dlatego też tak ważne jest zachęcanie dzieci do częstych kontaktów z książką i wyrobienie w nich nawyku czytania już od najmłodszych lat.

Spotkanie z uczniami w ramach obchodów Międzynarodowego Miesiąca Bibliotek Szkolnych, realizowanego w ramach programu „Książka uczy, bawi i wychowuje”
Fot. Agnieszka Jasińska

Zadania i sposoby realizacji programu:

a) Organizowanie imprez promujących czytelnictwo:

- „W krainie przygód Koziołka Matołka” – zajęcia dla uczniów klasy II i III w ramach obchodów Międzynarodowego Miesiąca Bibliotek Szkolnych, przypadającego w październiku;
- „W zaczarowanej krainie bajek i baśni” – zajęcia dla uczniów klasy I i II w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Postaci z Bajek, przypadającego 5 listopada;
- „W krainie przygód Kubusia Puchatka i jego przyjaciół” – zajęcia dla uczniów klasy I, II i III w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Kubusia Puchatka, przypadającego 18 stycznia;
- „W świecie bajek i poezji Ewy Szelburg-Zarembiny” – zajęcia dla uczniów klasy I i II w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Pisarzy, przypadającego 3 marca;

Uczniowie podczas inscenizacji baśni pt. „Calineczka” w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Postaci z Bajek, realizowanego w ramach programu czytelniczego „Książka uczy, bawi i wychowuje”

Fot. Ewa Tarapata

- „W krainie baśni Andersena” – zajęcia dla uczniów klasy II i III w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Książki dla Dzieci, przypadającego 2 kwietnia;
- „Język śladów – tajniki pracy detektywa na przykładzie lektury Grzegorza Kasdepke pt. „Detektyw Pozytywka” – zajęcia dla uczniów klasy I, II i III w ramach obchodów Dnia Bibliotekarza i Bibliotek, obchodzonego 8 maja;

Warsztaty pisania gęsim piórem i atramentem podczas lekcji o historii książki w ramach programu czytelniczego „Książka uczy, bawi i wychowuje”

Fot. Ewa Tarapata

- b) Lekcje biblioteczne i warsztaty:
- „Historia książki od starożytności do czasów współczesnych” – zajęcia dla uczniów klasy IV, V i VI – wrzesień;
 - „Budowa książki i funkcje jej elementów” – zajęcia dla uczniów klasy IV i V – grudzień;
 - „Sięgamy po słowniki” – lekcja dla uczniów klasy VII i VIII – luty;
 - „Gazeta i czasopismo źródłem aktualnej informacji” – lekcja dla uczniów klasy VI, VII i VIII – czerwiec;
- c) Organizowanie wystaw prac plastycznych:
- Wystawa prac plastycznych uczniów, składająca się z ilustracji z ulubioną postacią bajkową lub baśniową ucznia – listopad;
 - Wystawa komiksów o dalszych przygodach Koziołka Matołka, stworzonych przez uczniów – październik;
- d) Organizowanie kącików tematycznych:
- Kąciki tematyczne zawierające literaturę dziecięcą, popularno-naukową, czasopisma, słowniki, przygotowywane na zajęcia.

Jadwiga Sosnowska
PBW Kielce, Filia Jędrzejów

Dobra zabawa z książkami Grzegorza Kasdepke

Pomimo zachodzących szybko zmian w środkach przekazu (produkty cyfrowe), obecność książki w życiu dziecka jest niezbędna. Służy mu ona w bardzo różny sposób stanowiąc źródło: komunikacji ze światem, wiedzy, rozwoju wyobraźni oraz rozwoju wrażliwości.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach Filia w Jędrzejowie promuje czytelnictwo w różnorodny sposób m.in. organizując za-

SP nr 5 w Jędrzejowie, 14.03.2019
Fot. Maria Jaczyńska-Markiewicz

jęcia dla dzieci i młodzieży ze szkół powiatu jędrzejowskiego. Szczególnie ważne jest zachęcenie do czytania najmłodszych dzieci.

Ostatnim pomysłem były lekcje na podstawie książek Grzegorza Kasdepke, który jest autorem wielu bestsellerów. Laureat Nagrody Literackiej im. Kornela Makuszyńskiego, dwukrotny zdobywca nagrody Edukacja XXI, wyróżnień: Polskiej Sekcji IBBY. Jego książki zostały wpisane do kanonu lektur szkolnych, a Fundacja „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom” uznała „Detektywa Pozytywkę” za jedną z dzieł sędziu najlepszych książek dla dzieci minionej dekady¹.

Biblioteka w swoich zbiorach posiada wiele jego książek, m.in.: *Co to znaczy... czyli ponad 200 zabawnych historyjek, które pozwolą zrozumieć znaczenie niektórych powiedzeń*, *Powrót Bartusia czyli Co to znaczy... po raz drugi*, *Bon czy ton: savoir-vivre dla dzieci*, *Niesforny alfabet*, *Mity dla dzieci*, *Grzegorz Kasdepke dzieciom*, *Detektyw Pozytywka*.

SP nr 5 w Jędrzejowie, 15.03.2019

Fot. Maria Jaczyńska-Markiewicz

Nowe spojrzenie na teksty dla dzieci przedstawiła Małgorzata Swędrowska i nazwała czytaniem wrażeniowym, co oznacza aranżację spotkania z książką tak, by pozostawiło w dzieciach pozytywny ślad, dobre wrażenie².

¹ <https://nk.com.pl/grzegorz-kasdepke/87/pisarz.html/> [dostęp: 18.06.2019].

² M. Swędrowska, *Czytanie wrażeniowe. Innowacyjny model czytania dzieciom*

SP nr 3 w Jędrzejowie, 22.03.2019
Fot. Maria Jaczyńska-Markiewicz

SP w Podchojnach, 14.05.2019
Fot. Maria Jaczyńska-Markiewicz

Właśnie takie spotkanie z twórczością G. Kasdepke starałam się zrealizować. Po pierwsze czytelnia została ozdobiona pluszowymi maskotkami, które przypominały postacie z bajek, a czytając książkę na głowę włożyłam zabawny, kolorowy kapelusz. Zajęcia rozpoczęły się luźną rozmową o przeczytanych książkach i ich bohaterach oraz wyszukiwaniu podobnych maskotek w pomieszczeniu. Później dzieci oglądały książki Grzegorza Kasdepke, niektóre z nich znały już jego twórczość. Uwagę zwracały piękne, kolorowe ilustracje.

Zajęcia polegały na tym, że nauczyciel czyta dzieciom wybra-

ne opowiadania z książki Grzegorza Kasdepke *Co to znaczy... 200 zabawnych historyjek, które pozwolą zrozumieć znaczenie niektórych powiedzeń*, ale nie podaje od razu tytułu. Dzieci słuchają i odgadują

Prace plastyczne dzieci

Fot. Maria Jaczyńska-Markiewicz

o jakie powiedzenie chodzi. Jest w czym wybierać, bo Grzegorz Kasdepke w sposób lekki i humorystyczny tłumaczy 200 najpopularniejszych związków frazeologicznych z jakimi na co dzień spotykają się dzieci. Jego opowiadania bawią najmłodszych czytelników.

Następnie dzieci zostały podzielone na małe grupy. Każda drużyna miała za zadanie pokazać za pomocą pantomimy powiedzenie, które wybrała z książki. Pozostałe dzieci oglądając przedstawienie odgadują o jakie powiedzenie chodzi i co ono oznacza np.: „Bać się własnego cienia”, „Czuć się jak ryba w wodzie”, „Być w czepku urodzonym”, „Leżeć do góry brzuchem”, „Wylać wiadro zimnej wody na czyjaś głowę”, „Biegać z wywieszonym językiem”, „Pocałować klamkę”, „Suszyć zęby”. Podczas tej zabawy dzieci śmiejąc się przełamują bariery, wykorzystują wyobraźnię oraz uczą się współpracy.

Następna zabawa – „Czy wiecie jak dokończyć powiedzenie?” polegała na dokończeniu powiedzenia i rozmowie co to oznacza np.: deptać komuś po ... (piętach).

Na koniec dzieci wykonywały prace plastyczne, które przedstawiały wylosowane z kolorowego kapelusza powiedzenie. Każde dziecko

miało inne zadanie. Z gotowych prac powstała wystawa. Każda praca została uhonorowana i doceniona przez nauczyciela.

Podczas pożegnania zapytałam dzieci czy chciałyby przeczytać inne opowiadania Grzegorza Kasdepke, odpowiedziały twierdząco. Jeszcze tego samego dnia zgłosiła się dziewczynka z rodzicem i wypożyczyła jedną z książek i to był mój mały sukces na promocję czytelnictwa.

Ewa Tarapata
PBW Kielce, Filia Busko-Zdrój

EDD 2019 – Stowarzyszenie „Stopniczanki” czyli splot tradycji i pasji

12 września 2019 r. w buskiej filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach, w ramach 27. edycji Europejskich Dni Dziedzictwa odbyło się spotkanie z członkiniami Stowarzyszenia „Stop-

Panie ze Stowarzyszenia „Stopniczanki” prezentują uczniom swoje bogate rękodzieło
Fot. Ewa Tarapata

niczanki”, w którym udział wzięli trzecioklasiści z Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 im. Janusza Korczaka w Busku-Zdroju wraz z panią Renatą Sztuk, nauczycielem edukacji wczesnoszkolnej. Ewa Tarapata, nauczyciel-bibliotekarz, po przywitaniu wszystkich gości oraz przedstawieniu tematu spotkania i idei Europejskich Dni Dziedzictwa, przekazała głos pani Wioletcie Ciećko, członkini Stowarzyszenia „Stopniczanki”.

Podczas spotkania pani Wioletta przybliżyła uczniom działalność Stowarzyszenia, poczynając od prezentacji i omówienia kolorystyki przepięknych strojów ludowych, w których wystąpiły wszystkie trzy panie. Następnie zaprezentowała bogaty zbiór rękodzieła, wykonanego przez członkinie Stowarzyszenia: stroiki

bożonarodzeniowe, wykonane z makaronu; stroiki wielkanocne: zajączki, wykonane z siana, pisanki, bukiety kwiatów wykonane z krepiny oraz obrazy, wykonane z cekinów i materiałów pochodzących z recyklingu itp.

Uczniowie mogli również wysłuchać barwnych opowieści pani Wioli związanych z poszczególnymi porami roku: o tradycji zbioru zbóż podczas żniw w dawnych czasach, o sztuce zbioru nasion i ziół do przygotowywania naparów leczniczych oraz mozolnej i czasochłonnej pracy przy robieniu wieńców dożynkowych itp. Pani Wioletta opowiadała również o potrawach regionalnych oraz tradycjach ludowych, m.in. o piżoku, czyli wspólnym darciu pierza przez kobiety, o zwyczaju topienia marzanny na wiosnę,

Pani ze Stowarzyszenia „Stopniczanki” prezentująca uczniom królika wielkanocnego wykonanego z siana

Fot. Ewa Tarapata

o strojeniu domów na Zielone Świątki i o zwyczaju oblewania dziewczyn wodą w śmigus-dyngus.

Wielki entuzjazm wśród najmłodszych wywołała opowieść pani Wioletty Ciećko, która jest również dyrektorem Miejsko-Gminnego

Centrum Kultury w Stopnicy, o legendach związanych z Ziemią Stopnicką, o królu Kazimierzu Wielkim i Zamku Królewskim w Stopnicy i duchach tam straszących oraz prezentacja symboli królewskiej władzy: korony, berła i jabłka, których dzieci mogły dotknąć własnymi rękami, a nawet zrobić sobie zdjęcie w koronie królewskiej.

Uczeń w koronie królewskiej oraz z berłem króla Kazimierza Wielkiego
Fot. Ewa Tarapata

Podczas spotkania wszyscy mieli niebywałą okazję wysłuchania przepięknej przyśpiewki ludowej pt. „Lipka”, w wykonaniu „Stopniczanek”, a nawet włączenia się we wspólny śpiew razem z paniami.

Najmłodszy mogli również zasmakować przepysznych wypieków domowych: ciasta drożdżowego oraz „orzesków”, przygotowanych specjalnie przez panie oraz zobaczyć jak tworzy się łabędzia z papieru. Panie ze Stowarzyszenia zasypały wszystkich upominkami: rękodziełem oraz gadżetami, związanymi z Zamkiem Królewskim w Stopnicy, za które biblioteka niezmiernie dziękuje.

Biblioteka składa serdeczne podziękowania na ręce Pań ze Stowarzyszenia „Stopniczanki” za przepiękne, edukacyjne spotkanie, które wprowadziło najmłodsze pokolenie w dziedzictwo kulturowe oraz być może, zaszczepiło w nich chęć kultywowania tych pięknych

zwyczajów. Biblioteka składa też serdeczne podziękowania na ręce pani Renaty Sztuk, nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej za owocną współpracę i zorganizowanie przyjscia uczniów do biblioteki.

*Robert Wiśniewski
Edyta Smolińska
Robert Kardas
PBW Kielce*

Kampania wrześniowa 1939 r. – walka zbrojna w obronie niepodległości Polski – katalog wystawy

Wstęp

We wrześniu 2019 roku przypadła 80. rocznica wybuchu II wojny światowej. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach włączyła się w obchody upamiętniające tragiczne wydarzenia z września 1939 r. organizując wystawę historyczną pt. „80 lat temu wybuchła wojna”. Organizatorami uroczystości byli nauczyciele – bibliotekarze: Robert Wiśniewski, Edyta Smolińska i Robert Kardas. Ekspozycja prezentowana była w holu biblioteki na I piętrze i można ją było oglądać od 7 X do 15 XI 2019 r. Do przygotowania wystawy wykorzystano materiały znajdujące się w zbiorach PBW w Kielcach. Ciekawe pozycje książkowe udostępnione zostały również przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Kielcach, a plansze zatytułowane „Kielce wrzesień 1939” oraz skany zdjęć naszego miasta z okresu wojny i okupacji pochodziły z Muzeum Historii Kielc. Dużym zainteresowaniem cieszyły się zaprezentowane militaria i czasopisma z prywatnych zbiorów, jednego z organizatorów – miłośnika historii – Roberta Wiśniewskiego. Otwarcu wystawy towarzyszył wykład dr. Tomasza Domańskiego – historyka z Kieleckiej Delegatury IPN – pt. „Wrzesień 1939 r. na Kielecczyźnie”. Zaproszeni goście z wielkim zainteresowaniem słuchali o wal-

kach z Niemcami na terenie Kielc i ziemi kieleckiej oraz represjami stosowanymi przez najeźdźców wobec ludności cywilnej i żołnierzy polskich wziętych do niewoli. Po zakończonym wykładzie, Grupa ze Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej 4 Pułku Piechoty Legionów w Kielcach zrzeszająca młodzież z I Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Żeromskiego, zaprezentowała liczne przykłady umundurowania i uzbrojenia żołnierzy polskich. Prezesem stowarzyszenia jest Zbigniew Kowalski – nauczyciel historii i wiedzy o społeczeństwie w I Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Żeromskiego. W otwarciu wystawy wzięły udział osoby zainteresowane tematyką II wojny światowej, uczniowie klas pierwszych tworzących grupę rekonstrukcyjną oraz pracownicy PBW.

Katalog wystawy 80. rocznica wybuchu II wojny światowej.

Tablica korkowa nr 1

„**Wieczór Warszawski**” z 31 sierpnia 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 1. (zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 2

„**Dobry Wieczór! Kurier Czerwony**” z 1 września 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 1. (zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 3

„Express Poranny” z 4 września 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 2. (zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 4

„Kurjer Poranny” z 5 września 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 2. (zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 5

„Kurjer Codzienny” z 18 września 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 4. (zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 6

„Ilustrowany Goniec Wieczorny” z 18 września 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 4. (zbiory prywatne)

Gablota wisząca nr I

Jończyk, Marek : Walki Grupy „Kielce” – bitwa pod Kajetanowem i Barczą w dniach 5-7 września 1939 roku // „Echo Dnia”. – 2018, nr 214, dod. „Kuryer Kielecki” : specjalna gazeta okolicznościowa : 79 rocznica wybuchu II wojny światowej : działania zbrojne na Kielecczyźnie, nr 3 (43), s. 2-3.

Koczwańska-Kalita, Dorota : Cały naród stanął do walki... // „Echo Dnia”. – 2018, nr 214, dod. „Kuryer Kielecki” : specjalna gazeta okolicznościowa : 79 rocznica wybuchu II wojny światowej : działania zbrojne na Kielecczyźnie, nr 3 (43), s. 1.
(zbiory prywatne)

Krężołek, Edyta : Krwawy bój podhalańczyków : bitwa pod Bronią 9 IX 1939 roku // „Echo Dnia”. – 2018, nr 214, dod. „Kuryer Kielec-

ki” : specjalna gazeta okolicznościowa : 79 rocznica wybuchu II wojny światowej : działania zbrojne na Kielecczyźnie, nr 3 (43), s. 6.
(zbiory prywatne)

Śmietanka-Kruszelnicki, Ryszard : Bitwa pod Iłżą 8-9 września 1939 roku // „Echo Dnia”. – 2018, nr 214, dod. „Kuryer Kielecki” : specjalna gazeta okolicznościowa : 79 rocznica wybuchu II wojny światowej : działania zbrojne na Kielecczyźnie, nr 3 (43) , s. 4-5.
(zbiory prywatne)

Gablota stojąca nr 1

Wydawnictwa zwarte (książki) udostępnione przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Kielcach

Sutherland, Jon : Blitzkrieg 1939 w Polsce : nieznane fotografie z niemieckich archiwów / Jon Sutherland, Diane Canwell ; przełożył Andrzej Murawski. – Warszawa : Bellona, 2012.

Hargreaves, Richard : Blitzkrieg w Polsce. Wrzesień 1939 / Richard Hargreaves ; przełożył z angielskiego Stanisław Belind. – Warszawa : Bellona, 2009.

„**A więc wojna...**” : ludność cywilna we wrześniu 1939 r. = „It's war...” : the civilian population in September 1939 / [koncepcja, wybór i oprac.

Paweł Rokicki oraz Agnieszka Rudzińska i in. ; tł. Aleksandra Rodzińska-Chojnowska] ; Instytut Pamięci Narodowej. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Biuro Edukacji Publicznej. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów ; Lublin : Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej, 2009.

Gawkowski, Robert : Wojna na pierwszej stronie : wrzesień 1939 w prasie polskiej i światowej : katalog wystawy, sierpień-listopad 2009 / [wybór materiałów, wstęp i teksty Robert Gawkowski ; oprac. kalendarium Andrzej Krzysztof Kunert ; koncepcja, nadzór, przekład tekstów na jęz. obce, oprac. red. SWS]. – Warszawa : Stowarzyszenie Wolnego Słowa, 2009.

Rossino, Alexander B. : Hitler uderza na Polskę : Blitzkrieg, ideologia i okrucieństwo / Alexander B. Rossino ; przeł. Halina Górńska. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2009.

Williamson, David Graham : Zdradzona Polska : napaść Niemiec i Związku Sowieckiego na Polskę w 1939 roku / David G. Williamson ; przeł. Krzysztof Filip Rudolf. – Poznań : Rebis, 2010.

Wieczorkiewicz, Paweł : Ostatnie lata Polski niepodległej : Kampania 1939 roku / Paweł Piotr Wieczorkiewicz ; [red. Ewelina Stryjecka-Doliwa]. – Łomianki : Wydawnictwo LTW, 2014.

Gablota wisząca nr II

Dwie niemieckie ulotki propagandowe [skan – oryginały w Muzeum Historii Kielc].

Żołnierze niemieccy przed zbombardowanym dworcem [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Gablota stojąca nr 2

Kosiarz, Edmund : Obrona Gdyni 1939 / Edmund Kosiarz ; Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1976.

Ostatni kosynierzy / [redakcja całości i opracowanie graficzne Stanisław i Irena Poznańscy]. – Warszawa : Nasza Księgarnia, 1967.

Kosiarz, Edmund : Obrona Kępy Oksywskiej 1939 / Edmund Kosiarz ; Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1973.

Krutol, Edward Jan : Wrzesień na Oksywiu / Edward Jan Krutol ; [wstęp Eugeniusz Kaczmarczyk]. – Warszawa : Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1984.

Kosiarz, Edmund : Obrona Helu w 1939 r. / Edmund Kosiarz ; Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1971.

Kosiarz, Edmund : Wojna na Bałtyku : 1939 / Edmund Kosiarz. – Gdańsk : Krajowa Agencja Wydawnicza, 1988.

Steyer, Włodzimierz : Samotny półwysep / Włodzimierz Steyer ; [przedmowę napisał i ilustracje wykonał Jerzy Pertek]. – Wyd. 3. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1983.

Seroka, Antoni : Trzydzieści dwa dni obrony Helu / Antoni Seroka. – Olsztyn : Pojezierze, 1971.

Rosalak, Maciej : Reduty września / Maciej Rosalak. – Warszawa : Epoka, 1990.

Gabłota wisząca nr III

Polscy jeńcy wojenni na terenie obozu przejściowego na Stadionie [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Eskortowani przez Niemców polscy jeńcy wojenni maszerujący ul. Biskupa Bandurskiego (dziś ulica Jana Pawła II), 1939 r. [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Kolumna wziętych do niewoli żołnierzy polskich na rampie dworca kolejowego w Kielcach, 1939 r. [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Gablota stojąca nr 3

Steblik, Władysław : Armia „Kraków” 1939 / Władysław Steblik ; Wojskowy Instytut Historyczny im. Wandy Wasilewskiej ; [post. Eugeniusz Kozłowski]. – [Wyd. 2 uzup.]. – Warszawa : Bellona, cop. 1992.

Jurga, Tadeusz : Armia „Modlin” : 1939 / Tadeusz Jurga, Władysław Karbowski ; Wojskowy Instytut Historyczny im. Wandy Wasilewskiej. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1987.

Wróblewski, Jan : Armia „Prusy”: 1939 / Jan Wróblewski ; Wojskowy Instytut Historyczny im. Wandy Wasilewskiej. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1986.

Wróblewski, Jan : Armia „Łódź” 1939 / Jan Wróblewski ; Wojskowy Instytut Historyczny. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1975.

Wrześniowe dni klęski, dni chwały : wspomnienia żołnierzy Armii Poznań i Wielkopolan o wrześniu 1939 / wybór, wstęp i przypisy Edmund Makowski ; oprac. graf. Józef Skoracki. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1989.

Wróblewski, Jan : Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” 1939 / Jan Wróblewski ; Wojskowy Instytut Historyczny im. Wandy Wasilewskiej. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1989.

Gablota wisząca nr IV

Zbombardowany dworzec kolejowy w Kielcach [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Zbombardowana kamienica na rogu ul. Focha i Solnej [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Niemieckie tabory w czasie postoju przy linii kolejowej na zachód od kieleckiego dworca, 1939 r. [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Żołnierze niemieccy przed zbombardowanym dworcem [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Gablota stojąca nr 4

Rzepniewski, Andrzej : Wojna powietrzna w Polsce 1939 : na tle rozwoju lotnictwa Polski i Niemiec / Andrzej Rzepniewski ; Wojskowy Instytut Historyczny. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1970.

Skalski, Stanisław : Czarne krzyże nad Polską / Stanisław Skalski. – [Wyd. 8] . – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1971.

Madaj, Karol : 111 : alarm dla Warszawy : [gra planszowa] / [autor gry Karol Madaj, Tomasz Ginter ; inspiracja i konsultacja naukowa

Marek Rogusz]. – [Wyd. 3]. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, cop. 2018.

Cynk, Jerzy B. : Siły lotnicze Polski i Niemiec : wrzesień 1939 / Jerzy B. Cynk. – Warszawa : Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, 1989.

Pawlak, Jerzy : Polskie eskadry w Wojnie Obronnej 1939 / Jerzy Pawlak. – Warszawa : Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, 1982.

Pawlak, Jerzy : Brygada Pościgowa – alarm! / Jerzy Pawlak. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1977.

Gablota wisząca nr V

Mapa przedstawiająca sytuację bojową na Westerplatte w dniu 1.09.1939 r. // W: Westerplatte / [zebrał, opracował i wstępem zaopatrzył Zbigniew Flisowski]. – Wyd. 3. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1965. – S. [401].

Najazd Niemców na Polskę od 1 do 3 września 1939 r. // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 1, s. [10-11].

(zbiory prywatne)

Sytuacja na terytorium Rzeczypospolitej w dniu 17 września 1939 r. // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 4, s. [70-71].

(zbiory prywatne)

Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej / [red. nac. Dariusz Jaroszek]. – [1998], nr 1. – Warszawa : P.O. Polska.

(zbiory prywatne)

Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej / [red. nac. Dariusz Jaroszek]. – [1998], nr 3. – Warszawa : P.O. Polska.

(zbiory prywatne)

[Mapka] przedstawiająca atakowaną przez Niemców składnicę Westerplatte] [skan] // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 3, s. 44.

(zbiory prywatne)

Gablota stojąca nr 5

Porwit, Marian : Obrona Warszawy : wrzesień 1939 r. : wspomnienia i fakty / Marian Porwit ; [szkice według projektu autora Ryszarda Bartczak]. – Warszawa : Czytelnik, 1959.

Krzywobłocka, Bożena : Warszawski wrzesień / Bożena Krzywobłocka. – Wyd. 4. – Warszawa : Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1966.

Grzybowski, Jan : 40 [Czterdziesty] pułk piechoty „Dzieci Lwowskich” w obronie Warszawy / Jan Grzybowski. – Warszawa : Bellona, 1990.

Głowacki, Ludwik : Obrona Warszawy i Modlina na tle kampanii wrześniowej 1939 / Ludwik Głowacki. – Wyd. 5 popr. i uzup. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1985.

Wroniszewski, Józef Kazimierz : Barykada września : obrona Warszawy 1939 roku / Józef Kazimierz Wroniszewski. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1984.

Standziak, Michał : Modlin : obrona twierdzy w 1939 roku / Michał Standziak ; Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1970.

Kowalski, Włodzimierz Tadeusz : Obrona Modlina / Włodzimierz Kowalski. – Warszawa : Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1967.

„**Gazety** Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej” / [red. nac. Dariusz Jaroszek]. – [1998], nr 5. – Warszawa : P.O. Polska. (zbiory prywatne)

„**Druga** Wojna Światowa” / [red. nac. Zbigniew Lalak]. – [2004], nr 7. – Warszawa : Wydawnictwo OK. Media. (zbiory prywatne)

Gablota wisząca nr VI

Pułkownik dyplomowany Antoni Wiktor Staich, dowódca 2 Dywizji Piechoty Legionów, 1939 r. [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Pułkownik Bronisław Laliczyński, dowódca 4 Pułku Piechoty Legionów, 1939 r. [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Portret druhny Zofii Dzięwięckiej [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Stefan Artwiński – Prezydent Kielc [skan zdjęcia – oryginał w Muzeum Historii Kielc].

Gablota stojąca nr 6

Westerplatte / zebrał, opracował i wstępem opatrzył Zbigniew Flisowski. – Wyd. 6 popr. i uzup. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1971.

Witkowski, Rafał : Westerplatte : historia i dzień dzisiejszy / Rafał Witkowski. – Gdańsk : Wydawnictwo Morskie, 1977.

Kosiarz, Edmund : Westerplatte / Edmund Kosiarz, Włodzimierz Pogoda, Rafał Witkowski. – Gdynia : Wydawnictwo Morskie, 1967.

Flisowski, Zbigniew : Tu, na Westerplatte / Zbigniew Flisowski ; Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1968.

Wańkiewicz, Melchior : Westerplatte / Melchior Wańkiewicz. – Wyd. 8. – Warszawa : PAX, 1971.

Górniewicz-Kurowska, Stanisława : Lwy z Westerplatte / Stanisław Górniewicz. – Wyd. 2 popr. i uzup. – Gdańsk : Wydawnictwo Morskie, 1988.

Tajemnica Westerplatte : jak to było naprawdę? [Film] / reżyseria, scenariusz Paweł Chochlew. – Warszawa : Edipresse Polska ; Imperial CinePix, [2013].

Bogacki, Franciszek : Poczta Polska w Gdańsku / Franciszek Bogacki. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1978.

Bogacki, Franciszek : Obrona Poczty Polskiej w Gdańsku / Franciszek Bogacki, Józef Romanowski. – Wyd. 2. – Warszawa : Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1970.

Bartoszewski, Adam : Żołnierze w pocztowych mundurach / Adam Bartoszewski, Wiesław Gomułski. – Gdańsk : Wydawnictwo Morskie, 1969.

Tablica korkowa nr 7

„Dziennik Chicagowski” z 19 września 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”, [1998], nr 5. (zbiory prywatne)

Gablota wisząca nr VII

Godlewski, Jerzy Romuald : Bitwa nad Bzurą : historyczne studium operacyjne / Jerzy Romuald Godlewski ; Wojskowy Instytut Historyczny. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1973.

Zawilski, Apoloniusz : Bitwa nad Bzurą 1939 / Apoloniusz Zawilski. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1968.

Jurga, Tadeusz : Bitwa nad Bzurą w 1939 roku / Tadeusz Jurga. – Warszawa : Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1967.

Jurga, Tadeusz : Największa bitwa września / Tadeusz Jurga ; Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1972.

Jurga, Tadeusz : Bzura 1939 / Tadeusz Jurga. – Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej, 1984.

Bitwa nad Bzurą // „Druha Wojna Światowa”. – 2004, nr 6, s. 10-14. (zbiory prywatne)

Najdramatyczniejsza i największa. – [Mapka przedstawiająca bitwę nad Bzurą] // „Wojna Obronna Polski 1939”. – Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza, [1979]. – (II Wojna Światowa ; [z. 1]), s. 29. (zbiory prywatne)

Kienzler, Iwona : 1939 Mokra / Iwona Kienzler. – Warszawa : Edipresse Kolekcje : Bellona, cop. 2014. (zbiory prywatne)

Rudy, Karol : Mokra – podwójny mit // „Technika Wojskowa Historia”. – 2019, nr 5, s. 13 : Sytuacja operacyjna w pierwszej fazie bitwy [mapka]. (zbiory prywatne)

Rudy, Karol : Mokra – podwójny mit // „Technika Wojskowa Historia”. – 2019, nr 5, s. 17 : Sytuacja operacyjna w czasie środkowej fazy bitwy [mapka]. (zbiory prywatne)

Gablota stojąca nr 7

Zalewski, Wojciech : Kock ostatnia bitwa polskiego września // „Technika Wojskowa Historia”. – 2015, nr 5, s. 64-76.

(zbiory prywatne)

Böhler, Jochen : Najazd 1939 : Niemcy przeciw Polsce / Jochen Böhrer ; przekład Dariusz Salomon. – Kraków : Znak, 2014.

Pertek, Jerzy : Marynarze generała Kleeberga / Jerzy Pertek ; Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1986.

Przyłubski, Feliks : Opowieść o generale Kleebergu : wrzesień-październik 1939 / Feliks Przyłubski. – Warszawa : Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1989.

Nowakowski, Jan Tomasz : Jesień kleeberczyków / Jan Tomasz Nowakowski. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1989.

Rodak, Wojciech : Franciszek Kleeberg : jedyny zwycięski polski generał września // „Echo Dnia”. – 2019, nr 202, dod. spec. „80. rocznica wybuchu II wojny światowej”, s. 6-7.

(zbiory prywatne)

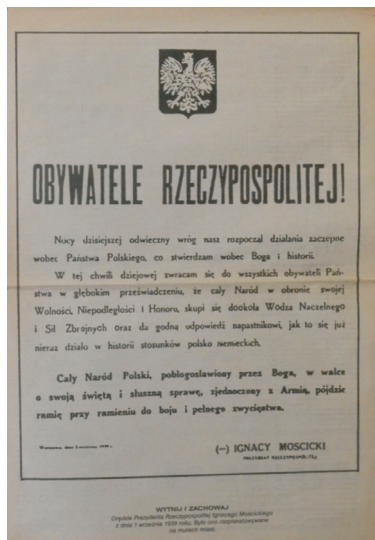
Tablica korkowa Nr 8

Portret Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 3.

(zbiory prywatne).

Oreǳie Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego z dnia 1 września 1939 roku // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 3, dod. „Kurjer Warszawski”, nr 247, s. [1] [reprint].

(zbiory prywatne)

Gablota wisząca nr VIII

Kalendarium kampanii wrześniowej – opracowanie Robert Wiśniewski, Robert Kardas

Gablota stojąca nr 8

Jagiełło, Zdzisław : Piechota i artyleria // „Polityka. Pomocnik Historyczny”. – Wydanie II. – 2019, nr 8, S. 88 : Mundury piechoty : mundur szeregowca piechoty polskiej [1939 r.] [skan].
(zbiory prywatne)

Manierka aluminiowa wz.1938 w pokrowcu sukienym (wyprodukowana przez Hutę Ludwików Kielce – egz. z 1939 r.)
(zbiory prywatne)

Menażka aluminiowa wz. 1931 (produkcja powojenna – wyprodukowana dla WP, harcerzy do końca lat 80 XX wieku, tak jak manierka wz. 1938.)
(zbiory prywatne)

Granat zaczepny GR 1931 (skorupa)
(zbiory prywatne)

Granat obronny GR 1931 (skorupa)
(zbiory prywatne)

Szeregowy (ułan) kawalerii polskiej (wrzesień 1939 roku) [skan] // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 2.
(zbiory prywatne)

Magazynek 20 nabojoy do ręcznego karabinu maszynowego typu Browning wz. 1928, będącego na wyposażeniu każdej drużyny piechoty WP, kawalerii, służył również do obrony przeciwlotniczej na polskich okrętach wojennych.
(zbiory prywatne)

Jeden z 37 wzorów ładownic na naboje karabinowe używane przez WP w 1939 r.
(zbiory prywatne).

Amunicja załódkowana do karabinów Mauser 1898a (wyprodukowana przez Wytwórnię Amunicji Norblin.
(zbiory prywatne)

Współczesne repliki przedwojennych orzełków na czapkę i furażerkę.
(zbiory prywatne)

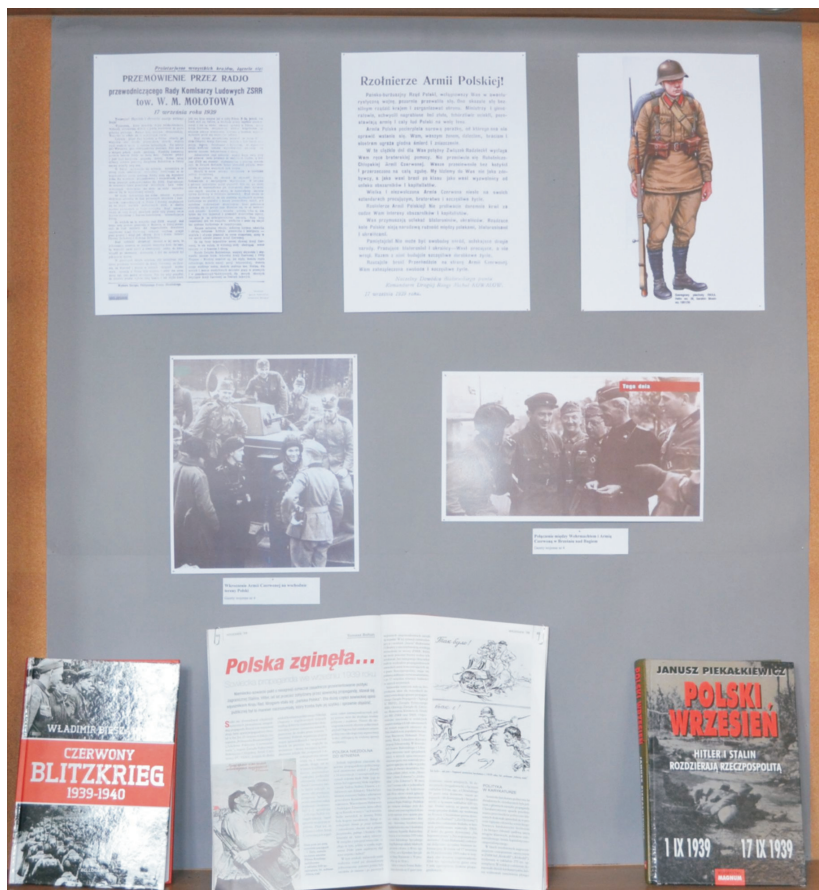
Bagnet wz. 29 na karabin Mauser 1898a (wyprodukowany w Radomskiej Fabryce Karabinów).
(zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 9

„**Wieczór** Warszawski” z 20 września 1939 r. [reprint gazety] // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 5. (zbiory prywatne)

Gablota wisząca nr IX

Przemówienie przez radio przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych ZSRR tow. W. M. Mołotowa 17 września roku 1939 [reprint] opublikowane przez Zarząd Polityczny Frontu Ukraińskiego // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 4, [dodatek].

(zbiory prywatne)

Rzotnierze Armii Polskiej! [Odezwa Naczelnego Dowódcy Białoruskiego Frontu Komandarma Drugiej Rangi Michała Kowalowa skiero-

wana 17 września 1939 r. do żołnierzy armii polskiej] [reprint] // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 4, [dodatek].

(zbiory prywatne)

Szeregowy piechoty RKKA [skan] // „Druka Wojna Światowa”. – [2004], nr 7, s. [4] okładki.

(zbiory prywatne)

Wkroczenie Armii Czerwonej na wschodnie tereny Polski [skan] // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 4, s. 74.

(zbiory prywatne)

[**Połączenie** między Wehrmachtem a Armią Czerwoną w Brześciu nad Bugiem zakończone wspólną defiladą ulicami miasta w dniu 22 września 1939 r.] // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 4, s. 61.

(zbiory prywatne)

Bešanov, Vladimir Vasil'evič : Czerwony Blitzkrieg 1939-1940 / Władimir Bieszanow ; tłumaczenie Andrzej Palacz. – Warszawa : Bellona, cop. 2015.

Bohun, Tomasz : Polska zginęła... : sowiecka propaganda we wrześniu 1939 r. // „Mówią Wieki”. – [2016], nr 9, s. 44-47.

Piekałkiewicz, Janusz : Polski wrzesień : Hitler i Stalin rozdierają Rzeczpospolitą / Janusz Piekałkiewicz ; przekład Michał Miziorny. – Warszawa : Magnum, cop. 1999.

Amunicja załódkowana do karabinu Mauser 1898k, kal. 7,92 mm.
(zbiory prywatne)

Magazynek 25 nabojoy do niemieckiego ręcznego karabinu maszynowego MG 13, kal. 7.92 mm, (wyprodukowanego w latach 1930-1934), a używanego praktycznie przez Wehrmacht przez całą II wojnę światową – egzemplarz znajdujący się na wystawie pochodzi z 1938 r.
(zbiory prywatne)

Replika niemieckiego granatu trzonkowego wz. 1924.
(zbiory prywatne)

Niemiecki bagnet wz. 84/98 (z pochwą) z bakelitowymi okładkami chwytu, ze skośnymi korbami, produkowany od 1937 r. – egzemplarz znajdujący się na wystawie wyprodukowano w 1938 r.
(zbiory prywatne)

Łuski i pociski współcześnie produkowanej amunicji 9 mm – Parabellum, używanej do niemieckich pistoletów i pistoletów maszynowych.
(zbiory prywatne)

Magazynek 20 nabojoy do czechosłowackiego ręcznego karabinu maszynowego ZB 30 używanego przez Wehrmacht i armię słowacką we wrześniu 1939 r. (praktycznie używany był przez całą II wojnę światową – magazыnek znajdujący się na wystawie wyprodukowano w 1940 r.).
(zbiory prywatne)

50. nabojoy odcinek metalowej taśmy amunicyjnej do niemieckiego ręcznego karabinu maszynowego MG 34, kal. 7,92 mm, używanej też do MG 42.
(zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 10

„Express Poranny” z 20 września 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 5. (zbiory prywatne)

Gablota wisząca nr X

Konstankiewicz, Andrzej : 37 mm armata przeciwpancerna WZ. 1936 / Andrzej Konstankiewicz. – Warszawa : Edipresse Polska, 2013.
(zbiory prywatne)

Wolfram, Jacek : Broń piechoty Wehrmachtu 1939-1945 / Jacek Wolfram, Andrzej Zasięczny. – Warszawa : Oficyna Wydawnicza Alma-Press, 2009.
(zbiory prywatne)

Granat wz. 1936 do polskiego granatnika kal. 46 mm, będącego na wyposażeniu każdego plutonu piechoty WP we wrześniu 1939 r.
(zbiory prywatne)

Łuska naboju kal. 75 mm używanego do armat Schneider wz. 1897 i wz. 02/26 będących na wyposażeniu piechoty i kawalerii WP we wrześniu 1939 r.
(zbiory prywatne)

Łuska naboju 40 mm armaty przeciwlotniczej Boforsa wz. 1936. broniącej polskiego nieba we wrześniu 1939 r.
(zbiory prywatne)

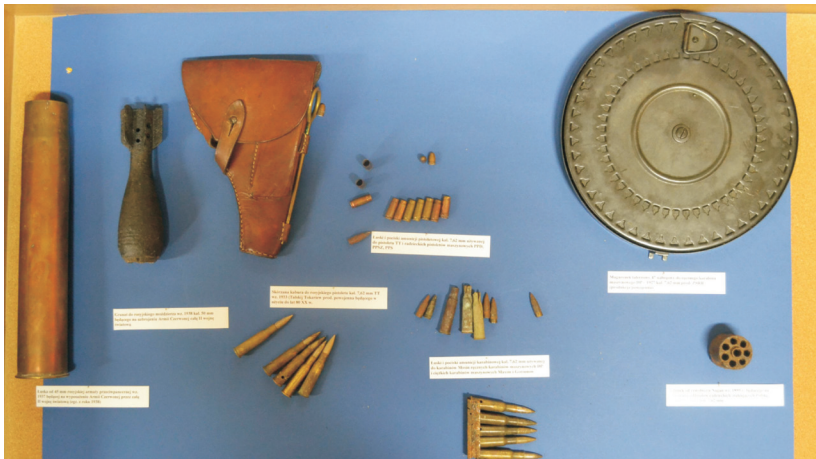
Łuska i pocisk od armaty przeciwpancernej Boforsa wz. 1936, kal. 37 mm będącej na wyposażeniu WP we wrześniu 1939 r. (najlepszej w tym czasie klasie dział 37-47 mm).
(zbiory prywatne)

Łuska i pocisk od armaty kal. 37 mm Puteaux SA wz. 1918, będącej głównym uzbrojeniem lekkiego czołgu Renault FT 1917, samochodu pancernego wz. 29 i wz. 34.
(zbiory prywatne)

Polski hełm piechoty wz. 1931 (wyprodukowany przez Hutę Ludwików Kielce) będący na wyposażeniu piechoty WP we wrześniu 1939 r.
(zbiory prywatne)

2 hełmy wz. 1915 Adrian (pierwszy z orłem metalowym wz. 1919, a drugi bez orła – po 1930 r. zaniechano zakładania ich na hełmy) będące na wyposażeniu w 1939 r. kawalerii i niektórych jednostek piechoty.
(zbiory prywatne)

Gablota stojąca nr 10

Łuska naboju 45 mm (od rosyjskiej armaty przeciwpancernej wz. 1937 będącej na wyposażeniu Armii Czerwonej przez całą II wojnę światową. (Łuska pochodzi z 1938 r.).

(zbiory prywatne)

Granat od rosyjskiego moździerza wz. 1938, kal. 50 mm będącego na wyposażeniu Armii Czerwonej przez całą II wojnę światową.

(zbiory prywatne)

Powojenna skórzana kabura do rosyjskiego pistoletu kal. 7,62 mm TT wz. 1933 – Tulski Tokariew, będąca w użyciu aż do lat 80. XX wieku.

(zbiory prywatne)

Łuski i pociski amunicji pistoletowej kal. 7,62 mm używanej do pistoletu TT i radzieckich pistoletów maszynowych PPD, PPSZ, PPS.

(zbiory prywatne)

Powojenny 47 nabojowy magazynek talerzowy do radzieckiego ręcznego karabinu maszynowego DP 1927 używanego przez Armię Czerwoną od 1928 r. do końca lat 50. XX wieku.

(zbiory prywatne)

„**Ilustrowany** Kuryer Codzienny” z 27 września 1939 r. [reprint] // dod. do „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 5.
(zbiory prywatne)

Gablota wisząca nr XI

Dąbrowski, Jarosław : Amunicja strzelecka / Jarosław Dąbrowski. – Warszawa : Edipresse Polska, cop. 2017.
(zbiory prywatne)

Erenfeicht, Leszek : Ręczny karabin maszynowy WZ. 28 / Leszek Erenfeicht. – Warszawa : Edipresse Polska, 2013.

(zbiory prywatne)

Uniwersalna skrzynka do przenoszenia:

- 10 szt. granatów ręcznych trzonkowych wz. 1924
- 10 szt. granatów do granatnika wz. 1936, kal. 50 mm
- 6 szt. granatów moździerzowych kal. 81 mm

(zbiory prywatne)

Głębowicz, Witold : Indywidualna broń strzelecka II wojny światowej / Witold Głębowicz, Roman Matuszewski, Tomasz Nowakowski. – Warszawa : Magnum ; Bellona, cop. 2010.

(zbiory prywatne)

Niemiecki hełm wz. 1935 r. (produkowany do 1940 roku, później wprowadzono na wyposażenie niemieckich sił zbrojnych hełmy wz. 1940 i wz. 1942).

(zbiory prywatne)

Niemiecka puszką od maski przeciwgazowej wz. 1938.

(zbiory prywatne)

Skrzynka amunicyjna wz. 1934, mieszcząca 250 szt. zataśmowanej amunicji mauserowskiej kal. 7,92 mm.

(zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 12

„Wara” [reprint plakatu] // „Pamięć. pl” : biuletyn IPN. – 2013, nr 4.

Gablota wisząca nr XII

Janicki, Paweł : Armata WZ. 1897 kal. 75 mm (Schneider) / Paweł Janicki. – Warszawa : Edipresse Polska, cop. 2014.

Jońca, Adam : Czołg lekki Renault FT / Adam Jońca. – Warszawa : Edipresse Polska, 2013.

Łuski od czechosłowackiej 150 mm ciężkiej haubicy wz. 1925 używanej w czasie napaści na Polskę przez Wehrmacht i armię słowacką.
(zbiory prywatne)

Łuski od niemieckiej 105 mm lekkiej haubicy polowej wz. 1918 (produkowanej od 1935 r.) używanej w czasie napaści Niemiec na Polskę, a potem przez całą II wojnę światową.
(zbiory prywatne)

Tablica korkowa nr 13

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach

Obwieszczenie

Kielce, 07 października 2019 roku

80 lat temu wybuchła wojna

Wrzesień 1939 r. na Kielecczyźnie
wykład dr Tomasz Domański

Żołnierz polski we wrześniu
1939 r.
grupa rekonstrukcyjna

Zapraszamy

07.10.2019 r.
godzina 11⁰⁰

Kampania wrześniowa 1939 r.
walka zbrojna
w obronie niepodległości Polski
wystawa

Zdjęcie nr 1.3 - A. Konstantkiewicz, Walki Lekkoarmijny
Liberacji Wrześni 1939. t. 4. Warszawa, 2013.
Zdjęcie nr 2 pochodzi ze zbiorów Muzeum Historii Kielc.

80 lat temu wybuchła II wojna światowa [plakat] / oprac. graf. Edyta Smolińska, Robert Kardas. – Kielce : Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, 2019. – 109 cm x 67 cm.

Tablica korkowa nr 14

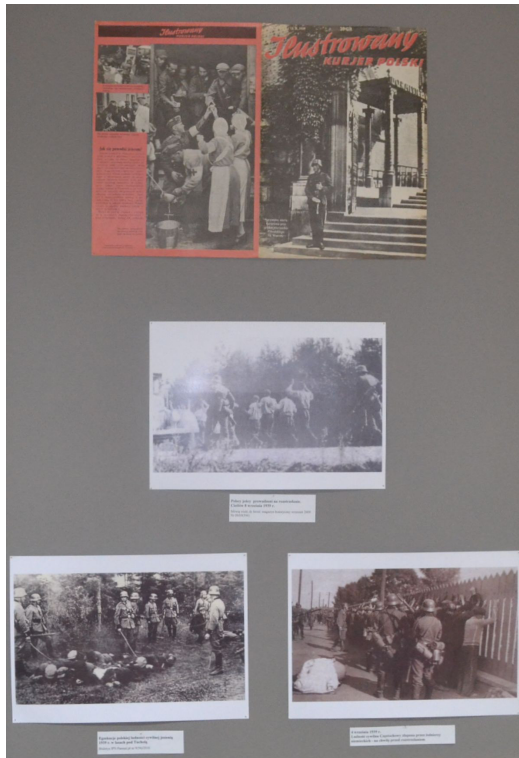
„Do broni” [afisz Adama Siemaszki] [reprint pojawiający się często w prasie wrześniowej] // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998], nr 2.
(zbiory prywatne)

Wystawa została uzupełniona o 16 plansz, udostępnionych przez Muzeum Historii Kielc, które stanowiły część liczącej 30 sztuk ekspozycji pod hasłem „Kielce wrzesień 1939”. Plansze zawierają:

1. Informacje o zorganizowanej przez Muzeum Historii Kielc wystawie historycznej zatytułowanej „Kielce wrzesień 1939”.
2. Zdjęcia kieleckich ulic w pierwszych miesiącach okupacji.
3. Zdjęcia zniszczonych przez bombardowanie budynków kieleckich.

4. Niemieckie zdjęcie lotnicze kieleckiego rynku, na którym widać wykopane rowy przeciwlotnicze.
5. Zdjęcie lotnicze wykonane z samolotu niemieckiego, na którym widać lecące nad chmurami pozostałe bombowce, oraz zdjęcie niemieckiej kolumny pancernej.
6. Zdjęcie I Komisarza miasta Kielc SS – Standanterführera (pułkownika SS) Richarda Wendera oraz kolumny niemieckich samochodów na kieleckim rynku.
7. Zdjęcia Kieleckiego Pałacu Biskupów.
8. Zdjęcie budynku na ulicy Chęcińskiej służącego za koszary żołnierzom niemieckim.
9. Zdjęcia ulic kieleckich, na których widać żołnierzy niemieckich (prawdopodobnie będących na przepustkach).
10. Zdjęcia niemieckich obwieszczeń.
11. Zdjęcia Kieleckiego Pałacu Biskupów.
12. Zdjęcie Twierdzy Modlin zrobione z niemieckiego samolotu tuż przed zbombardowaniem oraz zdjęcie częściowo zniszczonego budynku wchodzącego w jej skład.
13. Zdjęcie rabunku żywności należącej do polskiej ludności przez policję niemiecką w jednej z przygranicznych miejscowości.
14. Zdjęcia ulicy Ściegiennego (nazwanej od 5 czerwca 1941 r. ulicą Kasztanów).
15. Zdjęcia Rynku w Kielcach (nazwanego od 5 czerwca 1941 r. Adolf Hitler Platz).
16. Zdjęcia listów zakładników opublikowane w „Gazecie Kieleckiej” 30 września i 5 października 1939 r.

Tablica korkowa nr 15

„**Ilustrowany Kuryer Polski**” z 13 X 1939 r. [reprint gazety] // „Gazety Wojenne : unikalna kolekcja z II wojny światowej”. – [1998] , nr 6. (zbiory prywatne)

Egzekucje polskiej ludności cywilnej jesienią 1939 r. w lasach pod Tucholą [skan zdjęcia] // „Pamięć. pl” : biuletyn IPN. – 2016, nr 9, s. 21.

Boehler, Jochen : Ostatni mit Wehrmacht i Einsatzgruppen w 1939 roku w Polsce // „Mówią Wieki”. – 2009, nr 9, s. 40 : Mieszkańcy Częstochowy schwytani przez niemieckich żołnierzy 4 września 1939 r. [skan zdjęcia].

*Małgorzata Laliczyńska
Dorota Parkita
Elżbieta Woźniczka
PBW Kielce*

Reklama w prasie przedwojennej – wystawa ze zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach, Kielce listopad 2019 – styczeń 2020

Na przełomie XIX i XX w. przedsiębiorcy zastanawiali się, jak dotrzeć do klienta i przekonać go do zakupu tego, a nie innego produktu. Z pomocą przyszedł im jedyny wówczas środek masowego przekazu – prasa – w której pojawiało się najwięcej reklam.

Reklama miała promować towar, firmę, usługi wzbudzając u odbiorcy poczucie niezbędności i konieczności zakupu, a wszystko to dla zwiększenia obrotów i zysków. Tym zadaniom podporządkowano wygląd i treść ogłoszeń. W reklamie sprzed stu lat rysunek upiększał anons lub ilustrował jego treść. Wraz ze zwiększaniem możliwości technicznych reklamy stawały się ciekawsze. Zatrudniano osoby zajmujące się grafiką i fotografią. Umożliwiło to tworzenie reklam bardziej czytelnych i przyciągających uwagę. Proste ogłoszenia, składające się z kilku słów, zmieniły się w długie opisy produktów, z których można się było dowiedzieć o ich zaletach. Z czasem zaczęły pojawiać się również fotografie reklamowanych produktów.

Inspiracją do przygotowania wystawy były nasze przedwojenne zbiory. Reklamy zaczerpnięto z „Tygodnika Ilustrowanego”, „Ilustro-

wanego Kuryera Codziennego”, „Bluszcz”, „Świata” oraz „Tygodniowego Pisma Ilustrowanego. 7 Dni”.

Wystawa została podzielona na tematyczne działy związane z modą, motoryzacją, transportem, wypoczynkiem, higieną ciała, środkami czystości, artykułami spożywczymi, handlem tytoniu i alkoholi, wyposażeniem domu, ofertą wydawniczą. W gablotach oprócz zdjęć znalazły się krótkie opisy lub cytaty, które charakteryzowały wybrane produkty lub marki.

Ciekawym uzupełnieniem ekspozycji stał się dekalog zatytułowany *Dziesięć przykazań dobrej reklamy*. Wymienione w nim zasady, które wypracowano na kongresie agentów prasowych w Baltimore w 1910 r., są aktualne po dzień dzisiejszy.

HEBETHNER I S-KA KODAK „CENTRA” AUGUST FÖRSTER GEBETHNER I S-KA KODAK „EMES” P.K.O. „FRIGORIA” ROYAL TYPEWRITER REMINGTON PHILIPS „EMES” P.K.O. „FRIGORIA” SIEMENS Z.A.T. „TUDOR” HUTA LUDWIKÓW A.E.G. „VAMPIR” SIEMENS Z.A.T. „TUDOR”

ELIDA BOURJOIS ODOL DUNLOP RADION LUX VIM ORBIS ELIDA BOURJOIS ODOL WAYER VESTA „PRIMEROS” IZIS PETROL P.L.L. „LOT” ASPIRIN BAYER VESTA „PRIMEROS” „CENTRA” AUGUST FÖRSTER GEBETHNER I S-KA KODAK „CENTRA” AUGUST FÖRS ROYAL TYPEWRITER REMINGTON PHILIPS „EMES” P.K.O. „FRIGORIA” ROYAL TYPEWRITER REMING HUTA LUDWIKÓW A.E.G. „VAMPIR” SIEMENS Z.A.T. „TUDOR” HUTA LUDWIKÓW A.E.G. PIASTÓW ILENOL ORBIS KALODONT BI-BA-BO Dr. OETKER SYSTEM PIASTÓW ILENOL ORBIS K ADREMA HERBATA LYONS ZAKŁAD LECZNICZY „ALTYATER” OYOMALTHEADREMA HERBATA LYONS ZAKŁ CLKRBNBEG.G. LARDELLI BERSON THE PRUDENTIAL „HEL” INSTYTUT CLKRBNBEG.G. LARDELLI I LITERACKI LEKTOR PENSJONAT „LOZANNA” MICHNIK ZEMIT LITERACKI LEKTOR PE DOKŁADY WYDZIAŁU ODOL ILENOL LINIA J. „M” PEI „M” CH OZ IZI

Reklama w prasie przedwojennej

AUGUST FÖRSTER GEBETHNER I S-KA KODAK „CENTRA” AUGUST FÖRSTER GEBETHNER I S-KA KODAK „EMES” P.K.O. „FRIGORIA” ROYAL TYPEWRITER REMINGTON PHILIPS „EMES” P.K.O. „FRIGORIA” SIEMENS Z.A.T. „TUDOR” HUTA LUDWIKÓW A.E.G. „VAMPIR” SIEMENS Z.A.T. „TUDOR” HUTA LUDWIKÓW A.E.G. PIASTÓW ILENOL ORBIS KALODONT BI-BA-BO Dr. OETKER SYSTEM PIASTÓW ILENOL ORBIS KALODONT BI-BA-BO LYONS ZŁ ARDELI STOR” F „JUBI KŁADNICZNS-LITS WE S.A. YCKI APOLLO BERSON E. WEDEL MARCONI S.A.J. & W. KASPRZYCKI APOLLO BERSON Y „ANGLOPOL” HERBATA CEJLONSKA „SIBUNION” DOM HANDLOWY „ANGLOPOL” HERBATA I

**Wystawa ze zbiorów
Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach
Kielce, listopad 2019 - styczeń 2020**

DZIESIĘĆ PRZYKAZAŃ DOBREJ REKLAMY USTALONYCH NA KONGRESIE AGENTÓW W BALTIMORE W 1910 ROKU

1. Nie będziesz w reklamie kłamał, tylko mówić najistotniejszą prawdę.
2. Nie zanudzisz czytelnika zachwalaniem tej prawdy, jeno podasz mu ją w sposób barwny, świeży, nowy, zajmujący, bardziej zajmujący niż felieton utalentowanego nowelisty.
3. Nie będziesz ganił w niej bliźniego konkurenta, jeno mówić o sobie, i to w taki sposób, aby czytelnik zrozumiał, że produkt twój jest największym cudem świata.
4. Ta reklama staje się przyjacielem i doradcą czytelnika, która potwierdza sprawdzone przez niego doświadczenie. Zatem powtórna reklama, obliczona na czytelników, którzy mieli już czas na zbadanie poprzednio zachwalanego produktu, powinna być silniejszą i bardziej pomysłową niżli pierwsza.
5. Do kreślenia treści reklamy używaj najlepszych piór. Do ilustrowania klisz – zamawiaj najlepszych artystów.
6. Nie gardź żadnym środkiem reklamy, tylko przystosuj ją do celu potrzebnego. Na zasłonie teatralnej nie zachwalaj pensjonatu dla młodych dziewcząt, a w piśmie humorystycznym zakładu pogrzebowego. Gdy zrozumiesz ton, środowisko i inteligencję odbiorców dziennika lub zakładu, w którym się ogłaszasz, schwyciłeś jądro rozgłosu i moc narzucenia woli swej całym masom.
7. Unikaj krzyzących sposobów rozgłosu z wieży; przestań wierzyć w reklamy na skałach i wodospadach. Podróżny uśmiech nie się po raz pierwszy, a potem, jeżeli jest inteligentny, złorzeczy szpecącemu plakatowi. O nieinteligentnego zaś nie dbaj. Nic łatwiejszego jak ośmieszyć przez niezręczną reklamę dobry nawet artykuł.
8. Trzymaj się przeważnie prasy obliczonej na czytelników ze wszystkich sfer i myśl o tem, aby czytelnikowi uczynić niespodziankę. Gdy w różnych rubrykach w urozmaiconej formie odczyta twe ogłoszenie jednego dnia, nabierze zaufania do twej inteligencji. A kupiec rozumny nie może być oszustem i daje towar rzetelny.

9. Posiłkuj się coraz częściej drutem telegraficznym. Działając na odległość, ogłaszaj jednego dnia równocześnie na całej kuli ziemskiej. Wynik będzie nieprawdopodobnie wielki.
10. Nie zadłużaj się na reklamę. Ten wydatek, tak samo jak komorne lub podatki, ponosić winienesz ze świeżego grosza – środkami rozporządzalnymi mierz rozmiary swych przedsięwzięć¹.

¹ A. Janiak-Jasińska, *Bez tabu : polska reklama sto lat temu*, „Mówią Wieki”, 2002, nr 3, s. 18-23.

<p>FUTRA</p> <p>PALTA FOKOWE, KASARKULOWE, BIBRETOWE</p> <p>ETOLE NURKOWE I KRECIE</p> <p>LISY NIEBIESKIE I BIAŁE</p> <p>WIELKI WYBÓR NOWOŚCI SEZONOWYCH I FUTRZANYCH</p> <p>CH. GOTLIB NOWOLIPIE 9, TEL. 254-74 NATYSSZE ŹRÓDŁO KUPNA DOODNE WARUNKI</p>	<p>ZĘ ZMARSZCZKAMI objętych przez nas, nie ma na świecie podobnych, dlatego nie ma podobnych, dlatego, jeśli wyraża swoją wolę, należy wyżyć, i to nie jest zwykły, lecz prawdziwy pauze w historii od 240-74, Podziękować Eufra, Lublinu</p> <p>Beta 41 - 7</p> <p>KAPELUSZE „PANAMA” SŁOMKOWE, FILCOWE, KRAJOWE I ZAGRANICZNE</p> <p>J. MŁODROWSKI Warszawa, Pl. Trzech Krzyży 15 Ego. od 1886 r.</p>	<p>DOM HANDLOWY „JUBILART“ 7a, 8 i naj. odd.</p> <p>KUPNO I SPRZEDAŻ BRYLANTÓW, PEREK, ZŁOTA, SREBRA I PLATYNY</p> <p>KREDYTOWA 16, RÓG MARSZAŁKOWSKIEJ, TEL. 261-64</p> <p>NA CZASIE! SUKERTOWA EM.</p> <p>ZAMEK W OJCOWIE PRZYCZYNEK DO DZIEŁOW ZAMKI I KROKÓW STARO- SZCENSKICH W OJCOWIE Z 4 ILLUSTRACJAMI</p> <p>Cena Zł. 1.80 + 10% dot. dot.</p> <p>Skład główny: Dział Kom. - Harowy, Księgarni Gebethera i Wollfa Warszawa, Zgoda 26 12, 1 piętro cz. w Bliżej Warszawa, Krak.-Przedm. 15, Siatkarska 9 Krańów - Lublin - Łódź - Po- zdni - Wilno - Zamość</p>
	<p>JANKOWSKI EDM. Przew. DZIEJE OGRODNICTWA W POLSCE</p> <p>w czynie Cena sześćdziesiąt 6.</p> <p>PRACA WYDARZENIA</p> <p>NA JLEPSZA HERBATA KAWA CACAO</p> <p>„SIBUNION“ ZADĄC WSZĘDZIE</p>	<p>HERBATA CILONSKA „AROMATYCZNA”</p> <p>FOSFATYNOWA MACZKA LARUSSE'A</p> <p>ZADĄC WSZĘDZIE DOM HANDLOWY L. KORYTKO Pl. Dąbrowskiego 9, Tel. 40-01.</p>

Tygodnik Ilustrowany 1929

<p>5 LITOMIANKA BIURO 7 zł.</p>	<p>5 PARAFIŁEK NA 3 LATA 2 zł.</p>	<p>5 ZŁOTY NIKLOWY 2 zł.</p>	<p>5 KOLEJKA SŁAWY 2 zł. 150.</p>	<p>5 KURCIENI PIATKOWY 2 zł.</p>
<p>CZAS WYBRAĆ PODARKI</p> <p>Wszystkie informacje na skład specjalny: od 5. 8.00 Kalendarz — miesięczny — 1930 — od 12. 12.00 Kalendarz — roczny — 1930 — od 15. 15.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 18. 18.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 20. 20.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 22. 22.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 24. 24.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 26. 26.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 28. 28.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 30. 30.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 32. 32.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 34. 34.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 36. 36.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 38. 38.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 40. 40.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 42. 42.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 44. 44.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 46. 46.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 48. 48.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 50. 50.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 52. 52.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 54. 54.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 56. 56.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 58. 58.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 60. 60.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 62. 62.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 64. 64.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 66. 66.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 68. 68.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 70. 70.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 72. 72.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 74. 74.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 76. 76.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 78. 78.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 80. 80.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 82. 82.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 84. 84.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 86. 86.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 88. 88.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 90. 90.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 92. 92.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 94. 94.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 96. 96.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 98. 98.00 Kalendarz — wieloletni — 1930 — od 100. 100.00</p>				
<p>JABŁKOWSCY</p>				
<p>PERFUMERIA ST. CYRANKIEWICZ WARSZAWA, CHYBNIK 14. OBYWATELSKIE PRZEM. ROZD. 100.000.000.</p> <p>SPRZĄTANIE: PRZEM. WARSZ. KOBILI</p> <p>„Dla Działego Pasta do zębów Menta”</p> <p>GWIĄZDKOWE UPOMINKI Z BRONZU POLECA MAGAZYN FABRYCZNY BRACIA ŁOPIEŃSKY WARSZAWA, KR. PRZEMOŚCIE 15. TELEFON 650-90.</p> <p>INŻYNIER K. TARNOWSKI KURSY SAMOCHODOWO-MOTOCYKLOWE WARSZAWA, AL. JERZOLIMSKA Nr. 18. TELEFON 785-12.</p> <p>KSZTAŁCA SZROBOW-MECHA- NIKÓW, NATYSSZA NAUKA, DODATKOWE WARUNKI OPŁEK, KOMPLETY TOWARZYSKIE I ZAWODOWE, MIESZKANIE, OPIEKA DLA PRZEDZIOCH.</p> <p>WŁASNE WARSZTATY I GARAZE SZKOLNE. UCZNIOWIE SĄ POLECANI PRZEZ DYREKCJE PRZY POSZUKIWANIU POSAD</p>				

Tygodnik Ilustrowany 1931

Polecamy piwo firmy Haberbusch i Schiele

Choć nie urodzili się w Polsce, Polakami byli z wyboru. Mimo że warzyli piwo na bawarską modłę, udało im się zbudować świetnie prosperujący mazowiecki browar, który na początku XX w. był największym browarem warszawskim i jednym z największych w Europie. Obaj dokonali prawdziwej rewolucji wprowadzając m.in. maszyny parowe do produkcji piwa czy krachlę – innowację w zamykaniu butelek. W 1919 r. po połączeniu pięciu warszawskich browarów w Zjednoczone Browary Warszawskie, pod firmą Haberbusch i Schiele oprócz piwa produkowały napoje gazowane, wódki i likiery.

Tygodnik Ilustrowany 1933

Tygodnik Ilustrowany 1934

Najlepsze wino jableczne „Złota Reneta”

Kujawska wytwórnia win H. Makowski w Kruszwicy zajmowała pierwsze miejsce wśród producentów win krajowych. Jak twierdził sam producent pod względem zdrowotnym wino owocowe nie jest gorsze od wina gronowego. Jest zdrowsze, bowiem mniej zawiera kwasu winnego, który w połączeniu z solami potasowymi stwarza „winny kamień”, powodujący objawy sklerozy, podagry. Wino owocowe posiada naturalny kwas cytrynowy i jableczny, składniki które są zalecane jako leki przy wspomnianych cierpieniach.

H. MAKOWSKI
KRUSZWICA
NAJLEPSZE
WINA KRAJOWE
NAIWSZE NAGRODY PAISTWOWE
ZADAC WSZEDZIE

BLAD popelniaja ci, którzy sadza, ze wino gronowe jest lepsze, niz wino owocowe wytworzone we wasnym kraju. Czyz moze nie smakowac wino pochodzace z pieknego jablka „ZLOTEJ RENETY”, agrestu lub czarnej jagody leśnej? Przeciwnie, wino owocowe czesto jest lepsze niz wino gronowe, a zawierajace lagodne kwasy owocowe, nie ma szkodliwych dla zdrowia skutkow kwasu winnego. A jednak

20 MILIONOW ZLOTYCH POLSKICH

oddajemy dotad rocznie zagranic za wina gronowe ze szkoda dla ogrodnika i robotnika polskiego.
 Najlepsze wina owocowe w kraju wyrabia Wytwornia win

H. MAKOWSKIEGO w prastarej **KRUSZWICY** ojczyznie Piastow, a jej niezrownana, oryginalna **ZLOTA RENETA**, inne gatunki win i slumy miód „**PIAST**” posiadaja najwyzsze Odznaczenia – Wielki Zloty Medal Paistwowy oraz Najwyzsza Nagrode z posrod Wystawcow wina na P. W. K. w roku 1929.

Tygodnik Ilustrowany 1930

O tym marzą kobiety

Nowoczesne urządzenia gospodarstwa domowego: elektryczne żelazko, odkurzacz, lodówka, pralka ułatwiać miały prowadzenie domu. Jeśli tylko pozwalał na to stan portfela, było w czym wybierać. Dla mniej zasobnych klientów ogłaszający się w prasie sprzedawcy w swych komunikatach gwarantowali stosowanie upustów, przecen i spłat ratalnych.

Tygodnik Ilustrowany 1932

Chrońcie zdrowie swych dzieci

Jeżeli dla zdrowia człowieka dorosłego spożycie mięsistego pokarmu jest rzeczywiście szkodliwe, to dla organizmu dziecka może mieć więcej groźne następstwa.

Zachłone żyzności, smaku i wartości odżywczej przetwarzanych w domu produktów spożywczych maśnię tylko przy pomocy autonomicznej chłodziarki elektrycznej „Frigidaire”.

Nie żadne inne urządzenia zastąpią jej funkcjami i korzyściami.

FRIGIDAIRE
Automatyczna Chłodziarka Elektryczna

BIERZKAJA REPRÉZENTACJA

FRIGORIA
Sp. z ogr. odp.

WARSZAWA Mazowiecka 11
Tel. 8-65

7 Dni 1929

MASZYŃKA SPIRYTUSOWA

Jo wykwint przy gotowaniu

• ENEC •

BEZPIECZNA PRAKTYCZNA

PALI SIĘ BEZ SZUMU
NIE WYDZIAŁA KOPCIU I SWĘDU

WYRÓB KRAJOWY

Ce 12 rd. zł

Na gwiazdkę najlepszym prezentem jest...

Radioodbiornik, aparat fotograficzny, maszyna do pisania – do ich zakupu namawiały czytelników reklamy zamieszczone w prasie przedwojennej.

NAJWYBREDNIEJSZEGO
ZADOWOLNI
RADJO-APARAT Z. R. N.
Z GŁOŚNIKIEM ZENIT

ZAKŁADY RADJOTECHNICZNE
„NATAWIS”

WARSZAWA, UL. NIECAŁA 7
ŁÓDŹ, UL. PIOTRKOWSKA 152
KRAKÓW, UL. STAROWIŚLNA 17

7 Dni 1929

Przodują na całym świecie.

STANDARD - PORTABLE

Maszyny „Royal” wyprzedzają wszystkie inne maszyny do pisania. Rozgłos światowy zawdzięcza maszyna „Royal” urośnięciu popularności, jakie zdobyła w krajach cywilizowanych. Każdy model maszyny do pisania „Royal” wyróżnia się skóńczoną formą estetyczną, jest łatwy i przyjemny w pracy, będc wzorem doskonałej konstrukcji i precyzyjnego wykonania.

ROYAL TYPEWRITER COMPANY, INC., NEW YORK

PRZEDSTAWICIELSTWO NA POLSKE: TOW. HANDL. PRZEM. „PACIFIC” SPÓŁKA AKCYJNA
WARSZAWA, AL. JERZOLIMSKIE 25. TELEFONY: 117-80 i 80-37.

Agenci w: Poznaniu, Krakowie, Łowiczu, Kiełbaszynie, Łodzi, Wilnie, Lublinie, Białym, Plesku, Częstochowie, Katowicach, Ostrowiecu.

Tygodnik Ilustrowany 1930

Samochody osobowe – szybkie, wygodne, nowoczesne

W Polsce w 1938 r. było zarejestrowanych zaledwie ok. 55 tys. pojazdów mechanicznych. Wysokie ceny benzyny, droga eksploatacja i zły stan dróg nie sprzyjały rozwojowi motoryzacji w II RP. Z drugiej strony można było kupić luksusowe „cacka”. Kwestią honoru nabywcy było posiadanie innej marki niż pojazdy znajomych lub przyjaciół. Stąd istniała wielka różnorodność typów i marek dobieranych według indywidualnych życzeń.

7 Dni 1929

**WYGDÓNE I TRWAŁE
TAKSÓWKI 9 HP.**

**WYTWORNE I SZYBKIE
6-CYLINDROWE 12 HP.**

O doskonałej motorce „PEUGEOT” nie trzeba wspominać, ponieważ praktycznie wszelkie błędy naprawić na minimum: szybko, tanio i skutecznie.

**WYKWINTNE I EKONOMICZNE
KABRIOLETY 5 HP.**

O wszelkich tych małych kabrioletów „PEUGEOT” nie trzeba wspominać, ponieważ praktycznie wszelkie błędy naprawić na minimum: szybko, tanio i skutecznie.

Peugeot

„POLSKI PEUGEOT” WARSZAWA, HOŻA 9
TEL. 435-35

SALON WYSTAWOWY:
Aleja Jerozolimska 35 (róg Marszałkowskiej)

Oddziały we wszystkich miastach wojewódzkich

Zbliża się wiosna...
Budź się nieodpartą **chęć** posiadania
Własnego Samochodu

Jaki samochód wybrać?
KOMU ZAUFAC?

Tylko firmie, która gwarantuje zawsze absolutnie oddeparci samochodów, rzeczywiście korzyści dla przy kupnie, jak i w użytku

Zapewnij sobie te korzyści
maks. w chwili obecnej jazdy

CITROËN

Dzięki swej doskonałej organizacji
sprzedaży i obsługi „partii”
Fabrykę w Warszawie
Citroën daje wszystkie korzyści:
Najwyższą wartość za najniższą cenę.
Długie wyznaki „spal.”
Tania eksploatacja.
Tania konserwacja.

CITROËN

Niezawodny Chevrolet

W 1936 r. warszawska firma Lilpop, Rau i Loewenstein podpisała umowę z General Motors, w ramach której stała się wyłącznym polskim dystrybutorem Opli, Chevroletów oraz Buicków. Ponadto firma uzyskała prawa do montażu Chevroletów w Polsce, a w tym także samochodów ciężarowych. Szybko też okazało się, że na amerykańskie auta z polskiej montowni nie zabraknie klientów. Pojazdy te miały bardzo dobrą opinię, były wytrzymałe i wygodne. Co więcej, Chevroletami szybko zainteresowały się służby mundurowe oraz liczne przedsiębiorstwa. Już w 1936 r. pierwsze Chevrolety otrzymali policjanci, krótko później ciężarówki tej marki zaczęły pracować przy śląskich kopalniach, nie zabrakło ich też przy Korpusie Ochrony Pogranicza, czy też w handlu i usługach. W czasach II RP Chevrolety służyły w Warszawie za taksówki i woziły banany z portu w Gdyni.

CHEVROLET

Nowoczesny 6 cylindrowy samochód poniżej ZŁ. 10.000

Jaki samochód w cenie poniżej 10.000 zł posiada:

1. 6 cylindrowy motor
2. hamulec na 4 koła
3. elektryczną instalację ładowania
4. sprzęt do 100 km, na godzinę
5. wygodne podwyższenie dla 5 dorosłych osób
6. gwarancję na 6 miesięcy
7. pierwszorzędny okładz. skórny, wygodny i łatwy w czyszczeniu

Niedawno jeszcze wydawało się niepodobnym kupić duży samochód w Polsce za taką niską cenę. I dziś, cena otwartego wozu Chevrolet ZŁ. 9.950, jest zjawiskiem niezwykłym. Chevrolet bowiem, pod względem ceny należy do klasy wozów najtańszych, pod względem konstrukcji i wykonania radzi się do wozów wysokiej kategorii. Nie więc dziwnego, że Chevrolet jest ulubionym wozem osób, które liczą się a kładąc groszem, pragną jednak posiadać samochód pierwszorzędnej jakości. Dobre warunki spłat.

CHEVROLET 6
WYRÓB GENERAL MOTORS

Tygodnik Ilustrowany 1930

Ciężarówka Chevrolet oddaje znakomite usługi zarówno w handlu, przemyśle jak i w gospodarstwie rolnym

Chevrolet podnosi dobrobyt i stan ekonomiczny kraju

Samochody ciężarowe stanowią bezwarunkowo najtańszy i najwygodniejszy środek transportowy

Nowa Ciężarówka Chevrolet dzięki zaopatrzeniu jej w potężny 6 cylindrowy silnik, cztery biegi wprzód i hamulec na cztery koła, oraz wszystkie najbardziej współczesne udogodnienia techniczne, przebywa z łatwością najgorzej drogi graniczne i wpisuje się na najbardziej strome pochyłości.

Ciężarówka Chevrolet przewozi najrozmaitsze ładunki surowca lub towaru. Dzięki wielkiej oszczędności w zużyciu benzyny i amortowi i wadze tego miłych kosztów utrzymania, przyczynia się wydajnie do zwiększenia dochodowości każdego przedsiębiorstwa.

Przy ułatwionych warunkach płatności, o których poinformuje najbliższe przedstawicielstwo, samochód ten dostępny jest dla najszerszego ogółu ze sfery handlowych, gospodarczych i przemysłowych.

Ciężarówka CHEVROLET

Wyrób General Motors
GENERAL MOTORS W POLSCE, WARSZAWA

Upoważnione Zagłębie na całym terytorjum Polski i w Wolnym Mieście Gdańsku.

7 Dni 1929

Przed każdą podróżą wstęp do Orbisu

Polskie Biuro Podróży Orbis powstało we Lwowie w 1920 r. Jego założyciele chcieli stworzyć biuro podróży, które byłoby oknem na świat dla obywateli nowo odrodzonego państwa polskiego. Działalność Orbisu obejmowała organizację wycieczek krajowych i zagranicznych, sprzedaż biletów kolejowych, okrętowych, biletów LOT-u.

WYPOCZYNEK
na plażach południa

ITALIA wyjazdy ze zwiedzaniem Wiednia, Wenecji i Florencji, a w drodze powrotnej Budapesztu oraz wypoczynek w Viareggio lub innej miejscowości, wycieczki. Najlepsze warunki! - Najniższe ceny!

JUGOSŁAWIA 25 - dniowe wycieczki autokarem do Crikwenicy Cena od 330 zł.

RUMUNIA dwutygodniowe wycieczki do Carmen Sylwe ze zwiedzaniem Bukaresztu. Cena 250 zł.

BULGARIA miesięczne wycieczki do W a r n y (Dom Polski) Cena od 370 zł.

TANIE POBYTY WYPOCZYNKOWE I KURACYJNE
W UZDROWISKACH I LETNISKACH POLSKICH

·ORBIS·

Tygodnik Ilustrowany 1937

**LIPIEC
NA MORZU**

NA FIORDY NORWEGII - 11 DNI
M.S. „Batory” 15.7 - 26.7. ceny od zł 330

DROGAMI WIKINGÓW - 9 DNI
S.S. „Kościuszko” 21.7 - 30.7. ceny od zł 210
Kopenhaga - Fiordy - Edinburg.

TRZY KRÓLESTWA - 8 DNI
M.S. „Piłsudski” 28.7 - 5.8. ceny od zł 250
Amsterdam - Oslo - Kopenhaga.

**GDYNIA-AMERYKA
LINIE ŻEGLUGOWE S.A**
WARZAWA PL. MAŁACHOWKIEGO 4

Tygodnik Ilustrowany 1937

Kto je poznał, zostaje mu wierny

„...Mydło Jeleń-Schicht wyrabiane z najszlachetniejszych surowców, jest wydajne i oszczędne w użyciu, wolne od szkodliwych składników, nie niszczy bielizny. W mgnieniu oka tworzy obfitą pianę, dzięki temu bez trudu pierze się bieliznę, która będzie idealnie czysta i przetrwa długie lata...”

STARZY I MŁODZI

zgodnie twierdzą, że do prania bielizny należy jedynie używać doskonałego Mydła Jeleń Schicht. Od dziesiątków lat mydło to, wyrabiane z najlepszych surowców, cieszy się zasłużonym uznaniem kilku pokoleń gospodyń.

MYDŁO JELEŃ SCHICHT

... a obecnie takie tanie

H.P. 1/34

Chcesz przyciągać męskie spojrzenia? Bądź piękna!!!

Kremy, pudry, szminki, perfumy, niezawodne porady. W przedwojennej Polsce piękno było towarem pierwszej potrzeby. Kobiety zaczęto do usuwania piegów, używania najlepszego mydła, a skoro już zadbały o skórę, nie powinny zapomnieć również o włosach. Reklamodawcom nie umykały również problemy jamy ustnej. Dotyczyło to zarówno pani domu, jak i jej rodziny.

Piękność włosów
jest ważna dla kobiety pracującej!

Panie, które urządziły sobie samodzielne życie, wiedzą doskonale, że nie tylko zdolności, lecz także powierzchowność jest bardzo ważna w pracy zawodowej. Dlatego powinny zawsze zwracać baczną uwagę na wygląd swoich włosów i pielęgnować je w odpowiedni sposób.

SHAMPOO ELIDA

KAMILLOFLOR
najbardziej skuteczny Specjalny Szampon zachowujący blond włosom ich naturalny jasny kolor i przynosiący im głębi włosy ściemniały.

BRUNETAFLO
najlepszy od wszelkich Specjalny Szampon dla ciemnych włosów podkreśla ich naturalny kolor i nadaje im piękny połysk.

Bluszcz 1937

NIEDOŚCIĄGNIONE W JAKOŚCI

SUBTELNE - WYTWORNE A SILNE
WODY KOLONSKIE
CZYSZTE I KWIATOWE

CORYSE

II TOM

7 Dni 1929

Dla osób cierpiących

Ogłoszenia medykamentów otwarcie mówiły o dolegliwościach najczęściej nękających społeczeństwo, nie było tematów tabu. To co na co dzień było tematem wstydliwym na reklamowych stronach czasopism pojawiało się bez ograniczeń. Uwadze chorych polecano preparaty na problemy z siwizną, łysiną, łupieżem, otyłością, nadmiernym poceniem stóp, złą przemianą materii, hemoroidami czy załamaniem nerwowym.

Ilustrowany Kurjer Codzienny 1929

ZNANE OD 1602 ROKU

REFORMACKIE PIGUŁKI

z m. ZAKONNIK

Apteka KARCZEWSKI—TUSZYŃSKI

WARSZAWA, TRĘBACKA № 4

REGULUJĄ żołądek, chronią od Reumatyzmu, cierpień Wątroby, Artretyzmu, Hemoroidów i uderzeń Krwi do głowy.

Żądajcie tylko z Zakonnikiem. Wystrzegaj się podrabiań.

Cena za pud. 1 35

Tygodnik Ilustrowany 1926

Tam produkowano środki czystości

Istniejące na warszawskiej Pradze od końca XIX w. fabryki, m.in. Lamp Braci Brenner przejmują Fabryka Produktów Chemicznych PRAGA, późniejszy Przemysł Tłuszczowy Schicht-Lever SA. To tu powstają: mydło „Jeleń-Schicht”, proszek do prania „Radion”, proszek do szorowania „Vim”, środek do prania delikatnych tkanin „LUX”, a także odpowiednik dzisiejszej margaryny – tłuszcz jadalny „Ceres”.

**Każda oszczędna
elegantka wie,
jak ostrożnie
należy prać
jedwabną
bieliznę**

TYLIKO w domu – i o ile możliwości pod osobistym nadzorem, powinny być prane wszelkie stroje jedwabne desous w droboczynnej pianie Lux'a, która nie tylko wspaniale je pierze, ale i regeneruje. Jedynie przez częste i systematyczne pranie w Lux'ie, można osiągnąć wzorową czystość, trwałość i piękny wygląd tych ładnych części ubrania.

W Lux'ie świetnie się pierze jedwabna bielizna – niby, kolory nie ulegają zmianie, – a im częściej się ją pierze, tem się staje bardziej miękka i miła w noszeniu. Jedwab pod wpływem Lux'u nabiera specjalnego wytwornego połysku. Lux przetrwała egzystencję delikatnych materiałów.

Jak się posługiwać Lux'em.
Garstkę kryształów mydlanych rozpuścić w odpowiedniej ilości wody gorącej, ubić z tego gęstą pianę i poczęścić nią przestęgię.

W lenkach mydlanych prać ostrożnie przez wygniatanie w dłoniach. Gdy wszystko zupełnie czyste, spłukać starannie w letniej wodzie, zmieniając ją trzy razy. Powiesić w przewiewnym miejscu.

LUX

7 Dni 1929

**PATELNIIE
SZOROWANE
VIM'EM
MOGĄ
ZASTĘPOWAĆ
LUSTRA**

VIM
DO CZYSZCZENIA
SZOROWANIA I POLEROWANIA
DREWNA, MARMURU,
PRZEDMIOTÓW
MALAROWANYCH I SZKŁA

THE LEVER BROTHERS LTD.
LONDON
NEW YORK
PARIS
MILWAUKEE
PITTSBURGH
ST. LOUIS
CHICAGO
PHILADELPHIA
CINCINNATI
COLUMBUS
CLEVELAND
DETROIT
INDIANAPOLIS
KANSAS CITY
LOUISVILLE
MEMPHIS
MINNEAPOLIS
MONTREAL
NASHVILLE
NEW ORLEANS
NEW YORK
PHILADELPHIA
PITTSBURGH
RICHMOND
ST. LOUIS
ST. PAUL
WASHINGTON
WICHITA

V2-026P

7 Dni 1929

Brud jest największym wrogiem bielizny

„...Im dłużej przechowuje się brudną bieliznę, tem głębiej wżera się brud w tkaninę i może wyrządzić jej wiele szkody. Częste pranie zapobiega temu i nie przysparza wiele pracy, gdyż „Radion” szybko i bez trudu usuwa wszelki brud...”

Do wiadomości Szanownych Pań Gospodyń.

W obecnej dobie zdarza się bardzo często, że jeden i ten sam produkt olarają konsumenci po różnych cenach.

W powożni zachwalanych „idealnych środków” trudno jest konsumentowi naprawdę zorientować się co do jakości towaru, wobec czego poważne firmy wzięły sobie za zadanie Odbiorcom wybór ten ułatwić.

W tym celu wielkie firmy dają każdemu artykułowi pewną stałą nazwę i dostarczają go zawsze w tej samej jakości oraz po tej samej cenie. Wyroby takie noszą powszechnie miano „artykułów markowych”.

Jednym z najbardziej znanych artykułów markowych branży chemicznej, jest produkowany przez firmę Schicht środek samoprancy „Radion”, który dzięki swej jakości potrafili sobie złobyć zaufanie P.P. Gospodyni, a przez to stał się najpopularniejszym w Polsce środkiem do prania.

„Radion” pierze dzięki zawartości przeszło 50%, znanego od dziesiątków lat, doskonałego mydła „Jelen-Schlicht” i temu wydobywającego się podczas ogrzewania.

„Radion” nie jest zatem żadnym „czudownym środkiem”, lecz preparatem powstałym dzięki wieloletnim studjom fachowym. Należy zatem odróżnić „Radion” od ukazyjących się na rynku t. zw. „samodziałających środków do prania”, zawierających w znacznej części sodę, a w najlepszym razie trochę mielnego mydła.

Prosimy zatem P.P. Gospodynie, by przy zakupie „Radionu” zwracały uwagę na znane niebieskie opakowanie z żółtym promieniem słonecznym i biały napis: „Radion sam pierze”.

Cena oryginalnej paczki „Radionu” w sprzedaży detalicznej wynosi 1 (jeden) złoty.

Tym P.P. Gospodyniom, które dotychczas nie miały okazji poznać zalet wyrobionego przez nas „Radionu” wysyłamy chętnie na żądanie bezpłatną próbkę i broszurkę ilustrowaną zawierającą szczegółowy sposób użycia. Wystarczy wypełnić poniższy kupon i nam przelać.

**PRZEMYSŁ TLUSZCZOWY
SCHICHT Sp. Akc.**

KUPON BEZPŁATNY

1) Proszę o wysłanie bezpłatnej próbki „Radion” i ilustrowanej broszurki.

Nazwisko

Dokładny adres

(Ciepłota wypełnia) (D BND)

2)

SCHICHT S. A.

WARSZAWA
Skrs. poczt. 145.

KUPON BEZPŁATNY

Zwycięski Flit

Zgodnie z etykietą umieszczoną na opakowaniu środka „Flit”, preparat ten niszczył wszelkie występujące w gospodarstwach domowych owady: muchy, komary, mole, pluskwy, pchły i karaluchy. Duże, rysunkowe afisze umieszczone w gazetach codziennych opowiadały historię walki z poszczególnymi gatunkami owadów i edukowały społeczeństwo w zakresie niebezpieczeństw związanych z obecnością owadów w gospodarstwie domowym. Reklama zapewne odniosła pożądaną skuteczną. W domach pojawiły się rozpylacze środka „Flit” oraz duże, prostokątne puszki – opakowania zapasowe zawierające płyn.

OBRONA PRZED ROZNOŚCIEŁKĄ CHOROBTWÓRCZYCH ZARAZKÓW

Mucha przeladowana niebezpiecznymi zarazkami, zebranymi w wiadrach z odpadkami, śmietnikach, latrynach i innych podobnych brudnych zakamarkach, roznosi choroby i śmierć. Na swem włóczęgim ciele mucha ziera zarazki tyfusu, gruźlicy, szkarlatyny, dyzenterji i całego szeregu innych chorób.

Najłatwiej wyniszczyć muchy, komary i wszelkie inne owady, rozpylając znany ogólnie środek owadobójczy Flit, w żółtych blaszankach z czarną opaską i żołnierzykiem.

Oryginalny Flit sprzedawany jest wyłącznie w hermetycznie zakapslowanych blaszankach.

Włny, jedwabie, koronki, ostatnie nowości, prawdziwe okazje!!!

Asortyment reklamujących się w prasie salonów odzieżowych był bardzo bogaty począwszy od okryć wierzchnich, poprzez kostiumy, garnitury, suknie, spódnice bluzki, koszule, obuwie aż po bieliznę i drobną konfekcję. Najatrakcyjniejsze oferty przedstawiały domy handlowe B. Herse, Braci Jabłkowskich, Konopka i Redulski, gwarantowały swoim klientom szeroki wybór najnowszych modeli z kraju i zagranicy, stałe ceny, częste wyprzedaże, bezpłatne próbki i katalogi.

Adres dla depozytu: HERSE—WARSZAWA

Adres dla listów: BOGUSŁAW HERSE
WARSZAWA

1911
WIOSNA
LATO

CIĄGŁY
NAPŁYW
NOWOŚCI

GOTOWE
SUKNIE LETNIE
I
PLACIZKI
JEDWABIE
WŁNY
BAWELN
KORONKI
WSTĄPKI
PIRANKI
OWYANY
FUTRA
Od wiosny 1912

Do Klientów
zapraszamy
BEZPŁATNA
WYTYKA,
KATALOGOW
ROZKŁADOW
PROB
PROJEKTOW
KONSTRUKCOW.

BOGUSŁAW HERSE
WARSZAWA—Marszałkowska 150.

Świat 1925

Szanowne
PP. Mateczki

Ubierajcie
siebie,
mężów
i dziecięcki,

W obuwie
jesienne,
zimowe,
ranne
i balowe

CHMIELNA 9.

Sprzedaję tanio, chociaż na towarach tracę, ale korzystam, że podatki regularnie płacę.

EDMUND STRUŚ.

Tygodnik Ilustrowany 1911

RUCH – firma z tradycjami

W grudniu 1918 r. księgarze Jan Gebethner i Jakub Mortkowicz założyli Polskie Towarzystwo Księgarni Kolejowych RUCH. Ich spółka wkrótce po powołaniu zaczęła prowadzić „trafik” czyli kioski dworcowe, oferujące prasę, tytoń i inne drobne artykuły. Pierwszy kiosk został otwarty w styczniu 1919 r. na peronie dworca Kolei Wiedeńskiej w Warszawie. W 1935 r. RUCH posiadał 700 punktów i był jedyną ogólnopolską siecią sprzedaży prasy. Zatrudniał wtedy ok. 800 młodych chłopców, zazwyczaj sieroty – tzw. kolporterów lotnych. Dzięki gazeciarzom dostępność prasy w czasach przedwojennych była bardzo duża.

**W SZYBKIM
KOLEJOWYM
TRAFCIE
WIELKI WYBÓR
BELETRYSTYKI**

**Wszystkie pisma, czasopisma całej Polski
oraz zagraniczne nabędziesz
w księgarniach kolejowych**

**T-WA RUCH.
SPRAC.**

Literatura

1. Janiak-Jasińska A.: *Aby wpadło w oko : o reklamie handlowej w Królestwie Polskim w początkach XX wieku na podstawie ogłoszeń prasowych*, Wydawnictwo DiG, Warszawa, 1998
2. Janiak-Jasińska A.: *Bez tabu : polska reklama sto lat temu*. „Mówią Wieki” 2002, nr 3, s. 18-23
3. Kurta H.: *Reklama prasowa : wybrane zagadnienia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 1969
4. Łukasiewicz E.: *Reklama*, Aleksander Granke, Warszawa 1913